

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVI

ЛЮТИЙ – 1995 – FEBRUARY

No. 539

NOVI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOVI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Авіапоштою — \$60.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950–1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгога

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Богдан Чепурко — 3 ЦИКЛУ "ПОЛЕ КРОВИ" (1)	1
Абрам Кацнельсон — "А ТИ БЕЗСМЕРТНА БУДЬ!"	2
Анатолій Мокренко — І НА СТОРОЖІ КОЛО НИХ... ..	3
Раїса Циган — НА КРИЛАХ ЧАСУ	5
Юхим Красноштан — ХТО Ж ВЧИНИВ ЄВРЕЙСЬКІ ПОГРОМИ? ..	8
Світлана Кузьменко — УЛАС ОЛЕКСІЙОВИЧ САМЧУК	12
Мар'ян Дальний — МУЗЕЙ І АРХІВ УЛАСА САМЧУКА ПЕРЕВЕЗЕНО В УКРАЇНУ	14
Володимир Дрозд — 3 КОГОРТИ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОВІСНИКІВ	16
В. Остапенко — ЗЕМЛЯКАМ В УКРАЇНІ	17
А. Войнарович, В. Стратуца — БІЛА ПЕЧАЛЬ (пісня)	18
Раїса Шпак — ПРОЛЕЖАЛИ НА ПЕЧІ	19
Ю. С. — ДОНЕЦЬКІ СУПЕРНОВІ	20
"Українське Слово", Аргентина — І БЕЗБОЖНИК САВЛ СТАВ КОЛИСЬ АПОСТОЛОМ ПАВЛОМ	21
"Гомін" — Є НАДІЯ	21
О. Яворська-Копач — УКРАЇНСЬКА МОВА В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ	22
Ірина Сизоненко — "2+1", або ПОЧАТОК МИСТЕЦТВА ПЕРФОРМЕНСУ... ..	25
Степан Мельниченко — СЛОВО НА ВИСТАВЦІ СКУЛЬПТУРИ... ..	29
Юрій Станішевський — ДУЕТ МАЙСТРІВ	31
Ст. Романко — ДЕЩО ПРО ФІТОТЕРАПІЮ В УКРАЇНІ І ВЗАГАЛІ	32
Юрій Ганас — ЛЕСЯ НАПЕВНО АПЛОДУВАЛА Б... ..	35
Г. Сірик — ЧИ ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ ДІЙДЕ ДО СВІДОМОСТІ МОЇХ ЗЕМЛЯКІВ	36
В. Кошова, О. Квачова, В. Рябов, М. Колдун і інші ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	37
Ред. — ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	39

На першій стор. обкладинки: Станіслав Вольський. П'ятницька церква
у Львові (емаль).

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють
погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає
за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Богдан ЧЕПУРКО

З ЦИКЛУ "ПОЛЕ КРОВИ" (I)

САД КРОВИ

Торгують
а Ти не йдеш не приходиш відходиш
За кожним кроком полюють
а Ти не йдеш не приходиш
Квіти отруйні Мертві дощі
це ж неправда неправда
Нащо Тебе розп'яли

Адже квіти ростуть і трави
Адже птахи співають так само
Адже все це між нами між нами
йшла корова і квітку пасла
ЧОРНУ КВІТКУ обвислий
КАМІНЬ
понад прірвою понад віками

Нащо жити нам іншими снами
Нащо кров розпинати словами
Іронічно так платонічно
Ти смієшся під батогами

Кольоровий мій світ кольоровий
поле крові пульсує у слові
Чом же Слово не зірве окови
чом герої не плачуть з любови
чом ненависть не грає піснями
над скаженими псами

Розіпнули Тебе розіпнули
заклювали навіки забули
Залишилися маленькі нетями
тягнуть хрест Твій материками

Розпинають серед народу
Божу вроду катам в нагороду

Залишилися атеїсти
Твої залишки голосно їсти

Ні до кого нам слово сказати
Ні до кого нам прапор підняти

Йдуть забиті затуркані скопом
хлоп за хлопом

І вроздріб продаються і оптом
хлоп за хлопом

Все життя Всі раби Всі холопи
хлоп за хлопом

Розіпнули Тебе розіпнули
Голос крові Твої забули
Слово правди надхнення зв'язи
розміняли на порцію браги

Встань Воскресни Пролійся потопом
ХЛОП ЗА ХЛОПОМ

1977 р.

НА СМЕРТЬ ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

Ніякогіських не відбулося подій.
У камері тебе закатували.
Володимире, світом володій —
мій княже, композиторе відваги.

Тремтять твої кати. Без честі і поваги
бридкі забродили. Забошвлені кроги.
Що їм твої заобрійні світи,
твоя любов без кнуга і присяги!

Кочівники. Кошціві почвари.
Рабів раби копають нам гроби.
Знущаються крегинячі лоби,
всесвітні мавпи — із людського дару.

Прокажені хорти, московська гидь
виймала очі — погляд нам болить.
Трощила пальці. Розпинала крик...
Але живий твоєї пісні материк.

Наш молодий пагінчику сміливий,
тебе нема, ти відійшов красивий.
Умер. Лишив на рідній ниві
КРИВАВИЙ ЗНАК І ВОЛОС СИВИЙ!

1979 р.

1990

Моя Україно убога,
стоїш на самому краю.
Тебе продав Микола Гоголь
підтими кромішньої царю.

Тебе підносив Котляревський
бурлацьким сміхом із колін.
Тебе любив панок Псякревський.
Тебе палив Семен Палій.

Твоя велика домовина,
розрита дітьми доголі,
во ім'я батька, духа й сина
вже запечатана була.

Але повстав народний геній —
Тебе убогу воскресив.
Розкидав Слово... Межи свині!
...І більш нічого не просив.

Тюрма німа. Але дарма.
Вже й духу Божого нема.
На Україну впала ніч.
На черзі — ядерна зима.

Замовкла в душах Божа річ.
Замовкло й те, чого нема.
...О Боже мій — чого нема?
— Моя Україна так сумна!

Нема руїни над Україну.
В могилах серця згіркла кров.
Нема країни над Україну.
В страждальну душу Бог прийшов.

Полин і мед підніме з тліну.
Зарве намул тисячоліть...
Любіть, як Бога, Україну —
ЗА НЕЇ ГОСПОДА МОЛІТЬ!

СНД

В серці надія, а під серцем нудьга —
Україна-сирітка роздає ворогам
дари Божі дівочі, піднебесний вінок:
кому — квітку з барвінку,
кому — кленовий листок.

В серці надія, а під серцем, як ніж —
між захланих сусідів, Україно, стоїш.
Гади, гами, агейці, угри, ляги, латин —
на румовищах честі твій розтоптують чин.

В склеп глибокий ховають Україну мою.
Півєвропи в могилі. На могилі стою.

Де мугована маса в ложу бруду лягла —
йдуть хруні до Тараса... в есенгівський кагал.

В серці надія, а під серцем — нудьга:

Україна-сирітка роздає ворогам
дари Божі дівочі, піднебесний вінок...

Кому квітку з барвінку, кому — останній листок.

***

НАРОДЕ МІЙ! Твої астральні рани
Чумацький Шлях залили до небес.
Зрадливе юдство, скопище погане
цвяхує Твою душу хрест-навхрест.

На муки обраний. На рвану і нервану,
незаліковну, безнастанну
безодню болю, що сягає до безмеж,
п р и р е ч е н и й —
НЕВЖЕ І ТИ ВПАДЕШ?

Поза нірвану ступиш Богодану...
...Криваве жниво! І на рвану рану
хто прикладе всебожий вишній перст?

І хто Тебе засіє, і осяє,
осанну заспіває до небес:
НАРОД ВОЗНЕСЕНИЙ, НАЙПЕРШИЙ
І ОСТАННІЙ,
НАРОД-ХРИСТОС ВОЇСТИНУ ВОСКРЕС!

1989

"А ТИ БЕЗСМЕРТНА БУДЬ!"

В ту мить,
коли літак злетів над льотним полем
здригнулось серце й почало
щеміт'я тужливим боєм.
Це ж розлучаюся із друзями,
мабуть, навіки,
із рідною прощаюся землею.
Лишаються із нею
мої поля, мої ліси і ріки...
Літак все далі від аеродрому —
і серце зупинить його не може.
О Боже,
як тяжко пережить цю драму,
о Боже!...

***

Хворію... Все ж ніби "у формі" я.
А за вікном — Каліфорнія.
В газетах більше про маркетинги.
У снах — калинові кетяги.

***

Скільки свіжих, небачених вражень:
океан, хмарочосів ряди.
Тільки прикро, що звуся тут "рашен",
хоч прибув з України сюди.

***

І знов бринять пісень моїх акорди.
Так ніби бачу Київ і Дніпро.
Весь шлях свій згадую... І тим я гордий:
як тільки міг, то і робив добро.
Не знаю, де життя межу покину.
Хай тільки знають друзі і рідня:
Аж до останнього свого дня
нестиму я у серці Україну.

***

Старечі літа, ви такі окаянні,
якою мене ви караєте мукою:
невже скінчу вік свій у заокєанні,
поранивши серце гіркою розлукою?
І тут в небі сонце і скибочка місяця,
хоч зовсім вже інші навкруг видкокли.
Змів я адресу, життя свого місце,
а душу і пам'ять — ніколи, ніколи...

***

Із краю рідного я виніс
свою пісенну українність
і ті пориви благородні,
що народились ще в Городні.
У ній, у ній — моє коріння,
в ній почалось моє горіння.
Бодай на стрітах, авеню
не розгубить того вогню...

***

Йде до кінця моя життєва путь.
Мене ти, Україно, не забудь.
Не буду я, а ти безсмертна будь!

Лос-Анджелес (США)

І НА СТОРОЖІ КОЛО НИХ...

І захотілося сказати добре слово про наших письменників. Бо заслужили вони того. А безпосереднім приводом стала "Літературна Україна", зокрема своїм останнім жовтневим числом з публікаціями Ю. Мушкетика, Є. Гуцала, В. Яворівського — відповідно "Колесо", "Ментальність орди, або ж Творення "євразійського простору", "Україна: погляд з прірви"... Є й інші, як, скажімо, "Очима правди" В. Кирилюка про М. Вінграновського. І всі ці публікації ніби частина одного монологу української совісті й честі, що, мов земля наша, гуде століттями, стогне і кричить, мов породілля, і ніяк не розродиться...

Я — не письменник, більше того — не прагну ним бути, бо не маю такого таланту. Тим вільніший я сказати все, що думаю про наших українських письменників, багатьох з яких я знав і знаю особисто, маю за честь знатися з ними. Від цього я не виростаю у своїх очах — виростають у моїх очах вони. Ніколи не були вони для мене небожителями, але завжди були воїнами на духовному полі. Війну не тільки на духовному полі відчув я рано, 8–9-літнім, читаючи на печі при каганці Шевченка в роки фашистської окупації у моєму рідному селі на Сумщині. У бабусиній оселі, де ми, четверо дітей з матір'ю, осіли після невдалої спроби втекти від німецького нашествия, був лише старий "Кобзар", "Євангеліє" та підшивка до-революційного журналу "Вокруг света". Чомусь саме "Кавказ" запам'ятався. Та й не дивно, бо дуже прямо перегукувався він з тим, що діялося тоді довкола нас:

*За горами гори, хмараю повиті,
Засіяні горем, кровію політі.
Спокояїку Прометей
Там орел карає.
Що день божий довбе ребра
Й серце розбиває...*

Чим старший ставав, тим виразніше усвідомлював у своїй пристрасі до історії, що справжнє письменництво — то розсіяний дух Прометей: вогонь Правди передавати людям — небезпечно. Особливо відчув це, коли мав клопіт з КДБ, започаткувавши 1958 року в Київському політехнічному інституті самодіяльний літературний альманах "Зелений шум". Донос, обшук у гуртожитку, арешт чотирьох перших номерів альманаху та мого архіву, ну і (на щастя!) лише відвідини відповідної установи на вулиці Розі Люксембург, хоч нібито нічого особливо кримінального в альманасі й не було, крім протесту проти партійного нагляду в особистому житті. Добре, що на той час я вже закінчив інститут, а то б вигнали.

Пізніше, коли вже був початкуючим оперним співаком, доля звела мене з Платоном Майбородою, а він познайомив з близьким йому колом поетів та прозаїків. Відтоді вже знав твердо: Правда — то привілей письменників, бо вона виринає з Пам'яті, а Пам'ять приходить крізь віки. Словом, та ще й друкованим, книжним. У які каземати, за які грати його запроторювали, а воно випурхує, і ніякої управи на нього немає: не дати "розпускати язика" письменникам — знищенням, заборонаю неугодних книг, врешті — ліквідацією самих письменників — це таке ще свіже на нашій пам'яті. А вони — знову за своє! Бо це їх Покликання: вершити Слово, а через нього — Правду, як писав А. Малишко:

*А Правда лиш одна,
Вона гірка й колюча
І завжди в біді...*

Чи ж не кидаються самовіддано виручати її і той же Мушкетик, і Гуцало, і Яворівський, і Вінграновський! Ні, таки "ум, честь і совість" України — це наші письменники, а не хто інший! Ясно, маються на увазі не всі, бо у всьому буває діалектичний брак, а Письменник — як узагальнена суспільна постать, що виринає з народу і залишається віхою на його шляху. Будь-яка влада — політична, і політичних "правд" — стільки ж, скільки й партій. І будь-яка влада прагне приборкати оту однуєдину Правду, звести до розмірів своєї політичної правди. Тобто передовсім прагне приборкати Слово. А оскільки Слово — то Мова народу, чия Правда єдина, то доля Мови є і долею Письменника: вбивають Мову — вбивають Письменника і навпаки.

Скільки ми вже знаємо парламентських наших циніків, дуже далеких від справжньої культури свого народу, які хотіли б зігнати Письменника з парламентської трибуни: мовляв, хай пишуть — політика не їхнє діло. Ні, панове, якщо вам вдасться вижити їх з українського парламенту, то писати ви тим паче не дасте, бо надто вже муляє вам з часів Петра Першого наша мова, оплот і Правди і справи української. А вам так кортить підмінити Україну Малоросією! Один серйозний товариш з Москви по "Останкіно" нещодавно, логічно виходячи з вашого політичного світогляду, "помилився": "Вот и в республиках России... то есть СНГ, — дещо знітився він, — происходят процессы..."

Кривава експансія Московії, а пізніше і Росії завжди переходила у знищення мови завойованих народів, а значить — і самих народів. Відомо ж бо, що лише за радянський період з теренів СРСР зникло безслідно кілька десятків народів. А скільки з'явилося манкуртів!

Нещодавно яскравий телешовініст Алексєєв у телепередачі "Воскресенье" зітхав тяжко: мовляв, скільки росіян стало манкуртами — без Пам'яті! А от російськомовні манкурти в інших національних республіках, нині незалежних державах, такі любі його серцю, так він за них вболіває! За таким принципом навіть злочинці по-

діляються на хороших і поганих. Усе, що вигідно революції, за Леніном, — моральне. Цей же принцип сповідував і Гітлер. Україна ж обливалася кров'ю, гинула і від них, і від інших.

Я був шокований публікацією Наказу No. 7002, підписаного Берією та Жуковим, згідно з яким усі українці, хто був в окупації, тобто і я, малолітній, мали бути виселені, звичайно ж, у сніги Сибіру. Пам'ятаю, пам'ятаю пісню: "Какая ширь — моя Сибирь, ты сердцу дорога!" І я, малий, слухав її по радіо (гарна, до речі, пісня), та не знав тоді, що Сибір міг би стати моєю "родиною"... Щось завадило, а який був грандіозний тотальний план нищення українських патріотів, себто "націоналістів", аж до немовлят включно. Гітлер також мріяв звільнити Україну від українців. Яке вражаюче єднотвірство антиподів!

Якось у телеопиті один "рядовой русскоязычный" прямо відрубав: "В Украине должен быть один государственный язык — русский!" І правда нинішнього наступу на Україну — саме в цьому, як би не фарисействували "русскоязычные" члени парламенту, як би не прикривалися фіговим листочком аргументів щодо другої державної мови в Україні: там, де сьогодні друга, там завтра перша, дайте лишень час! А час іде. Те, що недавно діялося (та й діється) лише з українськими школами, поширилося тепер на українську пресу, українське книгодрукування, а українське кіно вже взагалі, здається, відділялося — немає його. Ніколи не зможу я досягнути совісті людей (чи нелюдів?), що так по-садистськи прагнуть задушити великий народ, перероджуючи його на зомбі, підсовуючи замість материнської мови іншої держави. Тільки тому, що ця інша, сусідня держава, прагне не зрадити себе як імперію через армію своїх ортодоксальних лакеїв. Скільки сил поклав свого часу я, український селянин, у столиці Радянської України, щоб дочка моєї досконало володіла мовою своїх батьків і предків. Зрештою, аморально, живучи в Україні, не знати її мови, а надто — українцеві. Довелося об'їздити півсвіту, і більше ніде такого немає.

Російська імперія нищила десятки мов на місцях, насильницьки насаджуючи одну російську і тим цементуючи себе. То невже ж не ясно, що для нашої молодії унітарної держави тим паче потрібна ОДНА цементуюча державна мова? Утім-то й річ, що це очевидно, а так хочеться комусь розірвати ту державу на шматки, роздрібнену і знесилена поступово чи зразу взяти бодай під опіку, а потім і проковтнути, як це було в нашій історії з "дружніми" обіймами Росії. Парламентарії наші у своїй масі, як видно, зовсім не знають історії стосунків з Росією, не знає своєї історії у своїй масі і наш народ з часів анатемі Мазепі. Через те нам так важко, бо спустошені, розбиті душі багатьох. Зараз і дурневі видно, що панацея ствердження нашої держави в єдності народу. А в чому ж панацея, або механізм єдності? Що може бути об'єднуючим началом за розмаїття політичних програм? Лише патріотизм як категорія не політична, а одвічно природна для нормальних людей — відчуття власного коріння роду, довкілля, держави. "Радянський патріотизм" і був придуманий та підсунутий імперією, аби зруйнувати патріотизм справжній, місцевий, правичний, і тим знищити

народи. "Мой адрес не дом и не улица"... Пригадаєте цю людиноненависницьку пісеньку, де політика була зведена до "популярного" цинізму? Отже, пріоритет не в економічній, соціальній чи політичній системі, а в елементарному патріотизмі, на чому зводили свої системи добробуту і Японія, і Південна Корея, і Німеччина, і США, і всі інші передові держави.

Здавалося б, нейтральна благополучна віками Швайцарія — що їй ще треба? А погляньте: майорять над приватними обійстями, вже не кажучи про установи, державні прапори. Виходить, потрібні вони людям для відчуття єдності, акцентуючи пріоритетне значення державності. Не ковбасу піднімають на щогли, а символи власного патріотизму.

Це характерно і для інших нормальних держав. Я жив у багатьох сім'ях українців США та Канади, і особливо запам'яталися ті, хто піднімав на щоглу у своєму дворі щоранку державні прапори США чи Канади, бо це була їхня держава, вони в ній народилися й жили, і вони були її патріотами. Але ж який абсурд бачимо у себе, коли твій співвітчизник та ще й українець є патріотом... сусідньої чужої держави і робить усе, аби послабити, зруйнувати свою власну державу, громадянином якої є: відчайдушно бореться проти українського патріотизму, проти української державної мови, проти української державної символіки, проти територіальної цілісності держави... А це ж — антидержавна діяльність, яка карається у будь-якій нормальній державі. Воістину, ми — ненормальна держава з такими громадянами, особливо ж з такими депутатами нашого рідного парламенту. Що вже говорити про периферію, особливо на Півдні та Сході, де антидержавність та українофобія вже давно набули кримінального характеру. Прийняття необхідних законів та Конституції України штучно зволікається: беззаконну державу легше розхитувати безкарно.

Кажуть, історія нічого не вчить. Ні, панове, — вчить, просто її треба знати. Всі імперії у світі розвалювалися, і жодна не відновилася. Хіба це не урок? То навіщо ж колотитися, навіщо вбивати життя? Культ насилля та жорстокості, прищеплені нам більшовизмом, треба усвідомлювати кожному. Модель родини і модель держави взагалю однакові і відрізняються лише масштабом. Як би не склалися стосунки в сім'ї, а за дім дбають усі: щоб не валилися стіни, щоб не протікав дах, щоб у ньому було тепло і затишно, щоб знадвору не наносили в хату грязюки, щоб не проникли до хати злодії, щоб не спалахнула пожежа... Закони держави переслідують ті ж цілі. І тому простому людові добре видно, що часом стоїть за велемудрим крутіством того чи того депутата чи державного чиновника, бо простий люд мислить категоріями домівки.

Але ж дім треба насамперед мати! Як і Державу! А для цього і лівим, і правим, і центрові потрібен патріотизм. Бо без дому не створиш нормальної сім'ї, без Держави — нормального народу з усіма його цивілізованими ознаками.

Найстійкішими носіями патріотизму, історичної правди, національної гідності — всього суспільного інструментарію для побудови Української держави є,

(Закінчення на сторінці 7.)

Раїса ЦИГАН

НА КРИЛАХ ЧАСУ

(З родоводу Петлюр і Скрипників)

Інколи здається, що ці поруділі, вицвілі шматинки давнього паперу, то сумні острівці розвіяних часом, понівечених до невпізнання людських доль... Торкаєш їх з острахом і ніжністю, з чеканням якогось чуда... Але чудо вже саме те, що незбагнений і невмолимий час все-таки, через стільки літ, повертає їх нам... І ось-ось оживуть світлі, натхненні обличчя, розпромінені надією, коханням і вірою, заглянуть в душу очі людей, що так давно пішли з життя... І залишалися жити лише в очих хованих-перехованих світлинах, в спогадах близьких людей, в документах... Ось розірване на три дольки фото: воно так і зберігалось... Окремо — кожна... Щоб ніхто навіть пов'язати не зумів, не зумів углядіти і впізнати спільність в долях людей, — нині живих і тих, хто наклав головою в страшні тридцяті...

І лише по смерті останнього живого свідка подій, знов розгорнулася перед людьми страшна панорама повсякденного страху, і втрат, втрат без кінця і краю...

Дивно зводить доля людей... Це було в далекому 1900 році. Молода пара з Миргородщини, з зеленого Шишацького краю, приїхала до Полтави пошукати щастя-долі. Приїхали до земляка, ще із зими списалися, щоб допоміг влаштуватися на роботу, житло знайти. Доки збиралися, то земляк на Зелений Клин виїхав, завербувався на Далекий Схід...

Так довго шукали вони його, весь Поділ сходили — і зрештою — лишилися без пристановища. Сумно підіймалися вгору, радячись між собою, куди ж далі?

— Ну що, земляки, — знайшли, кого шукали? — спинив біля них свого візка усміхнений сіроокий чоловік. Це в нього розпитувались Федір та Афанасія до роги...

— Не повезло вам, — відповів візник на сумну вістку. — Та то ще не біда. Сідайте, — махнув пужалом назад. — Поїхали до мене. Якийсь час перебудете. Щось допоможе, заробите трохи грошей, — а там щось, може, краще трапиться...

Так молоді Богменки знайшли собі друга і покровителя, заробили в нього грошей, та частину він дав у позику, частину з його допомогою отримали в земельному банку; і в 1913 році мали вже на Шишиччині свою землю, а там і хутіречь...

Звали їхнього друга Василь Петлюра.

Саме в невеликому флігелі на садибі Петлюр народилася у молодого подружжя Оленка — донечка — в 1902 році. Виростала під грушами старого саду, у вишнику.

Марія та Теодосія Петлюри перешивали на малу свої старі плаття, нянчилися з нею, як із лялькою. Ходили разом із кумами в церкву Всіх Святих; дивилися, як хрестили малу. Кумів було три пари, один із

хрещених батьків Олени, Василь Петлюра. А головною кумою, що стояла перед купіллям, була знайома Петлюр і Богменків, Варвара Шиленко, теж давнього козачого роду. Хрестив дівчинку священник Теофіл Булдовський. Це метричне свідоцтво Федір Богменко взяв в 1914 році, коли вже переїхав на життя до свого хутора.

Робили, по чорному, все своїми руками. І хати, і комори, і вівчарні, і млин-вітряк. Посадили сад, завели пасіку, викопали в яру ставочок і розвели рибу... Гарно там було, як в раю.

Лише один раз приїздив Василь Петлюра з дружиною на нове дворисьце до Богменків. Але хутіречь тоді ще не був повністю забудований... Тоді народилася ще одна донька в Федора та Атанасії...

Ці дружні зв'язки не розривалися і далі, а потім переросли в родинні: красуня Оленка пішла заміж за внука Василя Петлюри, сина його старшої доньки, Маріянни. Звали його Сильвестром. Він був наймолодшим сином в родині Скрипників. Маріянна та Іван Скрипники мали семеро дітей. На жаль, як і сім'я Петлюр, та власне, як і мільйони українських сімей, вони пережили трагедію переслідувань, трагедію втрат. Розкидало їх по всьому білому світі...

Нам більше відомий Степан Скрипник, пізніше Патріарх Української Автокефальної Церкви Мстислав. А про долю брата його, Сильвестра, знали дуже мало. Лише те, що оповідають сторінки допитів у справі Марії та Теодосії Петлюр, разом з якими допитувався і був страчений племінник їх, Сильвестр.

Тепер ще і спогади дружини його, Оленки, Олени Федорівни Скрипник, спогади Олександри Радик та свідчення судових документів (Архів ГПУ-НКВС) проливають світло на той час.

Вінчалися Олена та Сильвестр у церкві Різдва Богородиці в Полтаві і поїхали на життя до села Жоржівки Лубенського району; це був 1927 рік.

Саме до цього, жоржівського періоду, належить чудове фото: молоді Оленка та Сильвестр Скрипники поруч з батьком, мачухою Оленки та малою сестрою її. Група сидить (частина стоїть) під копицею сіна, на копичку накинута килим витканий мамою Оленки, Афанасією... Це фото було розірване на три клаптики... Небезпечно зберігати...

А як же було жити молодій дружині священика, у паспорті якої так і було записано: дружина священика?

В 1929 році в Жоржівці були арештовані, як контрреволюціонери, Іван Водяний, Григорій Криворучко, Максим та Григорій Гребенюки. Звичайно, молодий священик — автокефаліст — отець Сильвестр,

знав свою паству, тісно спілкувався з нею. Але арештовані не кинули на нього і тіні підозри...

Максим Гребенюк, до речі, освічена людина, поборник незалежності України, член Лубенської Округової Церковної Ради УАПЦ був частим гостем в хаті о. С. Скрипника. Він мав тісний зв'язок із уже засланим на той час Архiepіскопом Харківським і всієї Слобожанщини — Олександром Ярещенком. Звичайно, цього йому влада пробачити не могла. А Лубенщина рясніла осередками УАПЦ...

Понад 50 із них було засновано самим Ярещенком, а далі справу продовжали інші. Серед них і брати Гребенюки...

Ці люди розстріляні в 1929 році. Їм інкримінувалася контрреволюційна діяльність та зрив хлібозаготівель. До речі, на самого Скрипника було накладено до здачі державі 300 пудів хліба... Лише чудом уникли репресії Скрипники в 1929 році. Певне, ще і тому, що церква в селі була закрита і пристосована під зсипку зернових; і о. Сильвестр переїздить до села Перещепино Ново-Санжарського району.

Ішов 1930 рік... Все та ж "боротьба з куркулем" та "злісними" одноосібниками загубила в Перещепині теж чимало людей: в першу чергу голову церковної ради — Івана Трояна, дяка Петра Захлистуна, селян Якова Яременка та Івана Тертишного і багатьох інших.

Саме в цей час, а пройшло всього 4 місяці після переїзду із Жоржівки, Сильвестр Скрипник був арештований вперше... Знову ніхто не обмовив священника. Повернувшись в село, де чекала на чоловіка молода дружина, Сильвестр ще рік перебував під наглядом, під навислим мечем...

В 1931 році, як тилоополченець (дані Архіву КДБ), був направлений у Владивосток. Дружина чекала його в Перещепині, часто приїздила у Полтаву, заходила до Марини та Теодосії, тіток Сильвестра.

Марина і Теодосія були арештовані вперше в 1927 році, але і до того, і після того їх неодноразово і викликали, і привозили до сумно знеменитого особняка... Нервовий розлад, і взагалі погане здоров'я та страшна дійсність змінила вдачу колись веселих і привітних дівчат... Ляля залишалася на якийсь час та перебування в цім будинку справляло на неї таке гнітюче враження, що вона мерщій тікала назад, до Перещепиноного. Туди ж повернувся і її коханий Сильвестр, через 3 роки, в 1934 році...

А ще через рік церква знову була закрита і сім'я переїхала до Полтави. Один час Сильвестр та Олена жили в тіток Петлюр, а потім знайшли собі квартиру на провулку Царовського, в будинку 12-А, в районі вулиці Панаса Мирного.

Деякий час Сильвестр працював робочим на млині, а тоді перейшов на прядильну фабрику, приймальником пряжі...

6 серпня 1937 року, Сильвестр Скрипник був арештований. Йому згадали і Жоржівку, і Перещепине, і що він із роду власника шкіряного заводу, і те, що його дядько — той самий Симон Петлюра... з якого — по смерті останнього, зробили бандита, погромщика і кримінального злочинця...

Три місяці всіма засобами вибивали з Сильвестра показання, потрібні слідчим. Та він так і не підписав заготований зарані, надрукований і підписаний слідчим Курачем акт допиту.

Очевидно, слідчі мінялися, не добившись результатів, доки, зрештою, тимчасово, виконуючий обов'язки начальника 4 відділу, сержант держбезпеки Курачек не видрукував потрібну заготовку з наміром "вибити" підпис... Та і йому це не вдалося.

На однім із фото — Сильвестр із Оленою. За 5 літ до цих подій. На звороті, надпис його рукою, дарчий. Рідним. Єдиний зразок почерку...

Він не листувався із Степаном, що був при Симонові Петлюрі ад'ютантом і виїхав за рубіж.

А батько та мати, які на цей час жили в доньки (меншої) Зіни, в Дніпропетровську, час від часу отримували вістку від сина. Це теж був кримінал: зв'язок із контрреволюціонером.

Поплатилися за свою рідню і два старших брати Сильвестра: Андрій та Валеріян (Дмитрівка, Ромни). Братів було арештовано раніше, ніж Сильвестра... Валеріян та Зіна, як, зрештою, і Сильвестр, пробували одержати вищу освіту. Та їх було відраховано з інститутів...

Потім їх робили "ворогами народу", "контрреволюціонерами" і т.д. Сильвестр за ними ж паперами став "керівником контрреволюційної повстанської організації церковників на периферії Полтавської області" (постанова від 25.X.1937 року, підписана тим же Курачем).

Як свідчить протокол засідання особливої трійки УНКВС по Полтавській області від 17–19 листопада, до тієї ж організації належали і тітки Сильвестра — Марина та Феодосія Петлюри... Розстріляні всі 19 листопада 1937 року...

А життєві випробування Олени Федорівни Скрипник, продовжувалися. Довідка про роботу в ансамблі бандуристів (1937 р.), довідка про роботу на молокозаводі (1938 р.). На місяць, на 2, на 3, доки не дізнаються, хто вона, продовжувалася її робота... А тоді, знову пошуки роботи. Київ, Красноград... Комарів. Як тільки покаже кому паспорт, а там: "дружина священника..."

Врятував її один молодий льотчик, з яким познайомилися вони в Краснограді. Він після сумної сповіді Оленки взяв її паспорт, подивився на нього, а тоді дрібненько порвав, і це була справа на вулиці, спустив його за дренажну решітку на одній із головних вулиць міста. Повів її в паспортний стіл, до друга дитинства.

— Виручи цю молоду жінку! Вкрали паспорт... Так видали Олені паспорт, де стояло в графі, хто є хто, "працівник культури".

Олена мала чудовий голос, грала на кількох музичних інструментах... Так почалося нове життя Олени Скрипник. Вихователь в дитячих будинках, учасник ансамблів, керівник художньої самодіяльності... А після війни, знову зустрівшись із своїм спасителем, пішла за нього заміж...

Через 10 літ по смерті чоловіка, — першого свого кохання, — Сильвестра... Бог знає, скільки разів тонкі жіночі пальчики ніжно торкалися цих фото... Бог знає,

які спомини навіювалися зболеній душі... Берег ла Олена Федорівна і фото всієї сім'ї Скрипників... Там, у центрі, Маріянна Пеглюра—Скрипник з чоловіком Іваном Опанасовичем та дітьми. Семеро... Серед менших внизу: Сильвестр. Поруч, Зіна та Степан. Старші — вгорі. Сестри — сидять з батьками, сини — стоять...

Комплекс фото, документів Олени Федорівни Скрипник, знайдений автором, переданий до Полтавського Краєзнавчого музею.

Ось така історія життєвого шляху полтавки, що народилася в буремний і трагічний для України час. Дівчина в розшитій сорочці, у віночку, із цілою райдугою стрічок на косах... День заручин і ще все попереду: і кохання, і надія, і біль...

Мабуть, треба було б почати розповідь саме звідси...

*Райса Циган — ведучий науковий працівник
Полтавського краєзнавчого музею*

(Закінчення зі сторінки 4.)

безперечно, совість народу — українські письменники. Їхні подвижницькі ініціативи в нашому державотворенні — неоціненні. І залишаються в історії саме Вони, бо Вони передають у будучину сьогоднішню Правду, як живу воду для майбутньої України. Вона незнищенна, хоч її нищили і нищать. Політика — минуша. Україна — вічна. З нею вічні й наші письменники, мислителі та літописці життя. Не всі. Кращі. Найвідданіші нескореній у віках Україні. Ті, що уособлюють народну долю. Назвати всіх? Не зможу: слава Богу, їх багато.

*Анатолій МОКРЕНКО,
народний артист,*

*лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка.
("Літературна Україна", 49)*

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
  - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

So-USE CREDIT UNION STUDENT SERVICE

Our unique STUDENT SERVICE* no-fee banking package provides Ukrainian post-secondary students with worry-free financial assistance, including:

- \$100 in So-Use Credit Union shares
- Daily interest, No-charge chequing account
- So-Use automated banking Membercard with Interac and Direct Payment access
- \$500 Line of Credit
- So-Use Mastercard
- So-Use Voice - Bank by phone
- Scholarships

Call our Member Service Officers for details
of the So-USE STUDENT SERVICE*

*Some conditions apply.

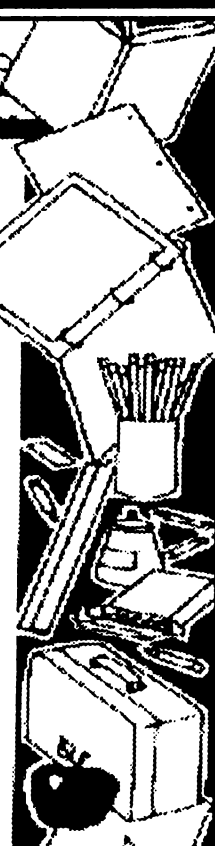
So-USE CREDIT UNION BRANCHES

TORONTO
OSHAWA
MISSISSAUGA
So-USE VOICE

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE.

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

ХТО Ж ВЧИНИВ ЄВРЕЙСЬКІ ПОГРОМИ: ПЕТЛЮРІВЦІ ЧИ.. БІЛЬШОВИКИ?

(Уривок з оповіді "Під зіркою Давида і тризубом Володимира")

І все—таки були у Подільській і сусідній з нею Волинській губерніях єврейські погроми. Люди старшого віку та й населення взагалі називало їх "петлюрівськими". Так тривало більше 70 років, поки не була створена самостійна Українська держава і не розкриті архіви НК—ОДПУ—НКВС—КДБ. Радянській пропаганді було вигідно всі погроми, які прокотилися по Україні, приписувати петлюрівцям, щоб настроїти населення проти законної влади і не розголошувати правди про те, хто ж винен у цих злочинах: Петлюра чи хтось інший?

Лише в одному Проскуріві (нині Хмельницький) було зарубано шаблями 1600 чоловіків, жінок, стариків і дітей. Хто вчинив цей злочин і за що? Наприкінці лютого 1919 року, коли Проскурів був під владою Директорії, уряду Української Народної Республіки, підпільна більшовицька організація намагалася організувати повстання в місті. Але ця авантюра провалилася. Хто в цьому винен? Звичайно, жиди. Але серед тих, хто виступив, були і українці, росіяни, поляки і євреї. Вирішили рубаки, "червоні бійці" Таращанського полку, якими командував "батько" Василь Боженко, наказати євреїв. І порубали їх. З озброєними людьми легше боротися і "перемога" легше дається.

Ось які "петлюрівці" діяли в Проскуріві, ось як "прославив" 44—ту радянську дивізію "батько" Боженко. Тут доречно сказати і про командира дивізії Миколу Щорса та автора кінофільму "Щорс", безумовно, видатного українського кінорежисера і письменника Олександра Довженка.

У 1989 році я був в гостях у своєї доньки, яка проживала у Житомирі. На вулиці Пушкіна, на колишньому будинку єпархіяльної школи мою увагу привернула меморіальна дошка: "В цьому будинку, в червні—липні місяцях 1919 року була розміщена школа червоних командирів дивізії легендарного героя Громадянської війни Миколи Олександровича Щорса", — написано на ній. Начальником цієї школи і командиром 1—го Богунського полку був сподвижник Миколи Щорса, син польського народу Казимир Квятек. Весною 1935 року, коли Квятек командував корпусом, що був розташований у Вінниці, до нього приїздив вже відомий на той час письменник і режисер Олександр Довженко, колишній викладач історії та естетики цієї школи, що збирав матеріяли для своєї повісті і кіносценарію про Миколу Щорса.

Хто пам'ятає кінофільм "Щорс", який вийшов на екрани 1939 року, курсантам школи командирів приділено чимало метрів кінострічки. А про її начальника не сказано ні слова. Та й як могла йти мова про Казимира Квятека, коли він був розстріляний за два роки до виходу кінофільму в світ, як "ворог народу". А тому про нього нічого не сказано і на меморіальній дошці в Житомирі.

Про іншого сподвижника Миколи Щорса — "батька" Боженка і про його "героїчні подвиги" у боротьбі з

євреями, ми теж вже дещо знаємо. Бачили його і в кінофільмі, як боровся він за владу Рад. Особливо трагічно показані у кінострічці його похорони. Почесті йому належні віддав Олександр Довженко. А як же, бандита з великої дороги тільки так треба ховати!...

А тепер про самого Щорса. Чи ж знав він про дії свого соратника і командира Таращанського полку Першої української стрілецької дивізії? Безумовно, знав, не міг не знати. Інакше, який би він був командир, щоб не знав, як і з ким воює його підлеглий? Можливо, про це десь сказав Щорс, а, можливо, навіть доповів по Інстанції. Бо незабаром, в тому ж таки 1919 році Микола Щорс "загинув у бою", як сказано в усіх енциклопедіях та довідниках, які вийшли в колишньому СРСР і в Україні.

Але чи ж в бою поклав свою голову цей, без сумніву, талановитий командир?

...На схилі літ, рано чи пізно, людині треба висповідатися, щоб піти у кращий світ без гріхів. Так сталося і з цією старенькою жінкою, яка якось невпевнено переступила поріг одного з київських видань. Довго вагалася, з чого почати, а потім, ніби скинувши наліт довгих років мовчання, якось тремтливо і зовсім тихо мовила:

— Прийшла я до вас на сповідь...

— Мабуть, ви переплутали адресу, — відповів їй працівник редакції. — Вам, напевне, до церкви треба було піти, до батюшки.

— Ні, ні, все правильно. Я все життя невіруючою, так би мовити, атеїсткою була. Такою і помру. Але перед тим хочу висповідатися, розповісти правду про мій гріх, і саме редакції. Тоді й зможу померати спокійно.

І жінка розповіла про те, як вона служила телефоністкою—телеграфісткою у Першій Українській стрілецькій дивізії, якою командував Микола Щорс. На доказ того показала документи.

— Через кілька днів після смерті і похорону Боженка, — продовжувала жінка, — в штаб дивізії приїхало кілька працівників з Надзвичайної комісії з Києва чи Москви. Вони зі мною довго розмовляли, розпитували про Боженка, про Щорса, потім сказали: "Щось тут не чисто..."

Довго розповідала жінка про те, як її умовляли, загрожували, навіть пістолета виймали. А наприкінці сказали, що коли вона не виконає їх завдання, її розстріляють. Витираючи рясний піт і сльози, жінка розповіла, як вона розрядила пістолета, який дали їй прибулі, у потилицю командира Щорса. Цю таємницю жінка берегла багато років, і коли настала горбачовська "відлига", розкрила її.

Ексгумація трупа, як відомо, не проводилася, органи не допустили до цього, а власті вирішили "зам'яти" для ясності. Так і написали: "загинув у бою". Навіть і недовідченим людям, які були присутні на похороні, стало

ясно, звідкіля летіли кулі — спереду чи з-заду. Поховали з почестями Щорса і кінці в воду.

Ось яка заплутана історія з сподвижниками комдива і самим Щорсом. Деякі історики і дослідники творчості Олександра Довженка припускають, що він знав про всі ці перипетії часів Громадянської війни в Україні, коли працював над фільмом "Щорс". Інші пишуть, що дізнався про це значно пізніше, після Другої світової війни. І це разом з гоніннями та обвинуваченнями в націоналізмі призвело до його передчасної смерті на 62 році життя.

У зв'язку з цим хочеться сказати і про іншого "героя", "національного єврейського героя", як називали Шварцбарда, що вбив у 1926 році в Парижі Симона Петлюру. Виявляється, що С. Шварцбард був просто-напросто терористом і не помстився він за рідних, вбитих "петлюрівцями" під час погрому в Проскурові, а був посланий у Францію органами ОДПУ і ніякого відношення до жертв так званого "петлюрівського" погрому не мав.

У відозві ЦК УСДРП від 22 червня 1926 року до українських робітників і селян зазначається: "25-го мая 1926 року в Парижі убитий большевицьким агентом Симон Петлюра, голова Директорії і головний отаман військ Української Народньої Республіки. Московські комуністи, які панують залізом і кров'ю над українським народом, підіслали свого найнятого ката, який гарячою кров'ю вірного сина України зросив вулицю світового города..."

Звісно, всі заяви душоубця про помсту Петлюрі за жидівські погроми придумані для того, щоб затулити дійсну причину убивства".

Два меморандуми прийняла з приводу петлюрівських "погромів" УСДРП і надіслала до комісії меншостей Виконкому Соцінтерну, 12 лютого 1927 р. і 15 лютого 1928 р. з приводу статті О. Безпалка та підступної заяви "представника російських соціал-демократів" Р. Абрамовича на засіданні Виконавчого Комітету Соціалістичного Інтернаціоналу. А в лютому 1927 р. він подав більш докладну доповідь до Секретаріату Соцінтерну, в якій обвинувачував українську соціал-демократію в солідарності з "погромницькою" політикою і діяльністю Петлюри. "Я ледве вірю, — писав Р. Абрамович, — щоби товариші із УСДРП ще й тепер захотіли підтримувати тезу, що Шварцбард є большевицький агент, що його замах походить не з жидівського національного почуття, але з приказу большевицької партії".

Можна без кінця цитувати ці два документи, щоб переконати деяких критиканів Петлюри, які в першу чергу керуються швидше емоціями і антипатіями, ніж аналізою давно минулих подій. Скажемо й те, що лише з квітня по листопад одного 1919 року були заарештовані і посаджені до в'язниці біля 20 старшин, що обвинувачувалися у грабінництві і погромах, чимало вояк було наказано за дрібні вчинки, побої, грабежі тощо. Серед тих, хто був суворо покараний: Палієнко, Семесенко, Козир-Зірка та інші відомі командири.

А в зв'язку з тим, що "отаманщина" була явищем стихійним і мала далеко неоднозначну ідеологічну спрямованість, український уряд не міг нести відповідальності за різного роду погромницькі дії Соколовського, Ангела, Мордалевича, Сірука, Волинця та інших розбійни-

ків та бандитів, які називали себе "батьками", "отаманами" тощо.

Не з кращого боку показав себе й міністер у єврейських справах при уряді Української Народної Республіки Пінхас Красний з Бердичева, який опублікував 1923 р. свої спогади про Петлюру. В них Петлюра показаний, як злісний погромник. І дуже доречно зауважує у своїх щоденникових записах академік, Віце-президент Всеукраїнської академії наук Сергій Єфремов: "Падлюка!... Чого ж ти мовчав, коли був в уряді? Правда, вже тоді була версія, що цей бердичівець був просто за більшовицького агента в українському уряді".

Постріли С. Шварцбарда ще поглибили ті зусилля більшовиків.

Ніхто, звичайно, не може заперечувати, що в Україні не скоювалися злочини та єврейські погроми. Такі прояви появилися вже 1917 року. І зразу ж тодішній генеральний секретар внутрішніх справ Української Народної Республіки В. Винниченко видав (20 жовтня 1917 р.) відозву проти погромів, в якій наказував командирам міліції вжити всіх заходів для боротьби з цим злом. Невдовзі після того подібну відозву опублікував генеральний секретар національних меншин в Україні Олександр Шульгин.

Не стояв осторонь цього неподобства і генеральний секретар військових справ Симон Петлюра. Він звернувся до військових з наказом не допускати до погромів мирного, ні в чому невинного єврейського населення і не обезчещувати український народ і його уряд. Таких наказів, підписаних головою Директорії, було більше десятка.

"Уряд буде боротися всіма засобами з проявами бандитизму, грабежів та погромів і притягне до відповідальності всіх винних у злих проявах. Зокрема, уряд не толеруватиме погромів єврейського населення в Україні і поведе проти них категоричний наступ", — говорить в наказі від 12.04.1919 року.

За суворими наказами, спрямованими на недопущення цього зла, з часом були вжиті і відповідні каральні заходи. За вироком польового суду були розстріляні за грабінж Іван Ткачук і Петро Таленко. А за недозволений арешт невинних людей були розстріляні Михайло Болотний і Микола Іванов. За підбурювання вояків до єврейських погромів вироком військово-польового суду були розстріляні Станіслав Полянський і Никанор Савельєв.

Незважаючи на таку значну боротьбу з проявами бандитизму і погромами, це зло дуже важко було викоренити. Тут діяли і інші чинники. Про них розповів міністер єврейських справ в уряді УНР Пінхас Красний, той самий Красний, який через чотири роки у своїх спогадах про Петлюру говорив про нього, як про злісного погромника. У своєму виступі на єврейських зборах, звіг про які було опубліковано 12.08.1919 р. в газеті "Україна", цей перевертень сказав, що схвалює закони про права єврейського народу, але не приховував анархії, яка поширювалася в Україні не з вини українського уряду, а внаслідок боротьби між різними силами на українській землі.

"...Люди стали гірше лютих звірів, — говорив П. Красний, — коли ми питали Троцького у справі погромів,

доконаних більшовиками, то Троцький відповів, що для боротьби з погромами він висилає в Україну своїх власних погромників. Уряд України робить всі зусилля, — продовжував міністер, — щоб не допускати і гамувати погроми, але він не має достатніх сил, щоб повністю оздоровити всю територію від цієї болячки..."

Коли книга була вже закінчена і відправлена у друкарню мої друзі з Нью-Йорку надіслали мені два листи, які були написані з приводу статті Михайла Гольденберга "Я убив вбивцю!", що була надрукована в газеті "Новое русское слово" за 14 вересня 1994 року з приводу вбивства Симона Петлюри і процесу над Самуїлом Шварцбардом.

Ось що пише Манус Ядушливий, який нині живе у Нью-Йорку:

"Я народився на Поділлі, і все моє життя пов'язано з цим краєм. Останні 24 роки (до виїзду в Америку) жив у місті Хмельницькому, колишньому Проскуріву. І мені дуже дорогі і близькі всі публікації в газетах і журналах про минуле та сьогоднішній день мого рідного краю. А тому я з інтересом прочитав статтю Михайла Гольденберга "Я убив вбивцю!" До історії одного судового процесу", видруковану в "Новом русском слове".

Автор детально зупиняється на ході судового процесу над Самуїлом Шварцбардом, який вбив Симона Петлюру. Хотів би до цього додати, що на рішення суду, який виправдав Шварцбарда, безумовно, вплинула стаття французького письменника Анрі Барбюса "Коли ми святкували мир", яка появилась на той час у пресі. У цій статті Барбюс ділиться враженнями від свого відвідання Проскурова. Там він побував на Гусячій вулиці, яка найбільш постраждала від погрому. За наявними у Хмельницькій єврейській общині даними, за чотири години бандити зарубали шаблями більше як 1600 чоловіків, жінок, стариків і дітей.

Статтю Барбюса можна порівняти зі статтею Еміля Золя "Я обвинувачую!" під час справи Дрейфуса.

Жертви проскурівського погрому були поховані у братерській могилі біля міського кладовища. Над могилами встановили пам'ятний знак. Але в часи сталінського і послідовного режимів негласно були заборонені заходи про увіковічнення пам'яті невинно загиблих; становище змінилося в роки "перебудови", особливо після того, як Україна проголосила незалежність. Створена в місті єврейська община "Тхія" щороку в другій половині лютого організовує на братерській могилі траурний мітинг і поминальну службу в пам'ять про загиблих. Сюди разом з євреями міста приходять українці, поляки — рідні тих добрих людей, які, ризикуючи життям, рятували єврейських дітей від бандитів під час погрому.

Хочу звернути увагу на таке питання. У радянський час всі погроми, які сталися на Поділлі, в роки Громадянської війни, приписувалися петлюрівцям. У Хмельницькому краєзнавчому музеї зберігається книга "Єврейські погроми", яка була видана ще в 20-ті роки. В ній, зокрема, розповідається про погром в містечку Теофіополь, надруковані знімки жертв погрому. І вказується, що погромщиками були петлюрівці. Але це не так.

Мій батько був родом із містечка Теофіополь. Він пережив цей погром, на його очах бандити вбили його

батька, мого діда, а потім спалили нашу хату. Мій батько дивом залишився живий, сховавшись у саду місцевого православного священика. Так ось, цей погром — на совісті не петлюрівців, а червоних — бійців Тарашанського полку, яким командував "батько" Боженко. У радянській історіографії Боженко вважався "славіним героєм Громадянської війни". Але ще довго у містечку слово "тарашанець" було рівнозначне слову "бандит".

У листі Віктора Киржиниця йдеться про те, як в радянській історіографії спотворювалися факти і події в колишньому СРСР і, як на жаль, більшовицька пропаганда, яка укоренилася в свідомості людей, триває й до цього часу.

Автор зокрема пише: "Стаття Михайла Гольденберга "Я убив вбивцю" (НРС 14 вересня 1994 р.) викликала у мене непорозуміння. Недомовки, напівправа, і просто необізнаність автора статті заставляють пригадати зразки типової більшовицької "антипетлюрівської" пропаганди. Викривляючи роль і особистість С. В. Петлюри в визвольному рухові українського народу і в погромах 1918–1920 р.р., М. Гольденберг грає на руку великодержавним російським шовіністам, які підливають оливи у вогонь міжнаціональних конфліктів.

Свідчення "погромної діяльності" Петлюри, які приводяться в статті, правдиві лише частково. Книга цього комуніста (який був у роки війни 1918–1920 р.р. міністром в кабінеті Петлюри і членом партії соціалістів "Поалей-Ціон") схожа на пропагандистський памфлет. Нагадаю, що ця людина пробралася у міністерське крісло і служила Петлюрі до 1920 року вірою і правдою. Ставши комуністом, П. Красний придумує "особисту" відповідальність Петлюри за погроми. Більш точну картину по відношенню до погромів можна знайти в працях Нахума Гергеля. Зокрема, він приводить цифри кількості погромів і половина вбивств євреїв у ті роки були здійснені "антипетлюрівськими" силами. Це, звичайно, не применшує вину його військ.

Інші автори пояснюють погроми при Петлюрі не його антисемітизмом, а безсиллям. Після падіння Києва під натиском російських більшовиків вплив Директорії на "автономних" отаманів та їх головорізів став німінальним. Петлюра при всьому бажанні не міг приборкати отаманів і їх головорізів, що були підігріті антисемітською пропагандою.

Про те, що Петлюра не лише активно виступав проти антисемітизму і погромів, але й був ініціатором широкої національної автономії євреїв на Україні, свідчать дійсно об'єктивні історики (А. Ревуцький, М. Гройсман, Ш. Гольденман, А. Марголін, А. Зайдман).

На Петлюрі лежить моральна відповідальність за підтримку деяких отаманів-погромників, але не юридична відповідальність. Вдача більшовицької пропаганди полягає в тому, що їй вдалося приписати страхіття Громадянської війни діям С. В. Петлюри і посіяти ворожнечу між євреями і українцями. Доводиться лише пошкодувати, що пан Гольденберг замість серйозних пошуків на цю складну тему опустився до рівня, зовсім близького до минулої більшовицької пропаганди".

Звичайно, ці листи, як і десятки інших, можна було б і не використати. Про "петлюрівські погроми" чимало

написано і літератури, і наукових досліджень, писали, хто і як міг і хто як хотів. Як і автор у "Новом русском слове" Михайло Гольденберг, безумовно, під впливом радянської пропаганди, яка ще й досі не вивітрилася з свідомості декотрих. Але в листах Мануса Ядушливого і Віктора Киржиниця ніби віддзеркалено, як у краплі води, факти тепер вже далеких подій Громадянської війни, звідки взялися, точніше, хто був ініціатором більшовицьких та "отаманських" єврейських погромів, на-решті, звідкіля взявся "крилатий" вираз: "петлюрівські погроми".

Правда виплила на поверхню лише в наші дні, коли були розкриті різні архіви та сховища. Зокрема довго ховався у так званій "особливий" папці лист під грифом "Цілком таємно" від січня 1927 р. члена Колегії Народного Комісаріату іноземних справ СРСР; уповноваженого цього Комісаріату О. Г. Шліхтера, якого він надіслав тодішньому першому секретареві ЦК КП(б)У Л. М. Кагановичу.

В ньому дані директиви з Москви в справі ведення процесу над Шварцбардом. Лист великий, у якому десять пунктів, і немає потреби його цитувати. Скажу лише, що 21 січня 1927 р. Політбюро ЦК КП(б)У розглянуло питання "Про процес Шварцбарда", а приблизно через місяць Політбюро ЦК КП(б)У повернулося до цього питання і спеціальним рішенням виділило відомому партійному діячеві М. Попову, який у минулому був меншовиком, а через десять років розстріляний, як "ворог народу", для відрядження у Париж 2500 карбованців, величезну як на той час суму.

Наслідки судового процесу загальновідомі. Завдяки різним наміпуляціям адвоката Тореса, при успішній підтримці більшовиків та іншим факторам С. Шварцбард був виправданий.

І лише в наші дні опубліковано в різних періодичних виданнях чимало матеріалів про вбивство на вул. Росіна в Парижі 25 травня 1926 р., з яких випливає, що воно готувалося у кабінетах ОДГПУ СРСР за вказівкою ЦК партії, процес над вбивцею проводився необ'єктивно, а підступні постріли С. Шварцбарда були не помстою за загиблих родичів і євреїв, а їх спрямувала Москва, як це робилося з вбивством Л. Троцького та інших неугодних режимові людей.

Ось і вся правда про відомі "петлюрівські погроми" і вбивство С. Петлюри. Навіть французький суд не розібрався до кінця. Та й як він міг розібратися, коли правда лежала в архівах довгих сімдесят років.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Цей уривок, як і вся книга — найкраща відповідь передачі під промовистою назвою "Огидне лице свободи", що транслювалася телекомпанією СіБіСі 23 жовтня 1994 року (диктор Морлі Сейфер, продюсер Джефрі Фейгер).

Як відомо, ця брудна, наскрізь перекручена передача викликала зливний протест і справедливе обурення української, а почасти і єврейської громадськості, в тому числі й офіційну заяву української амбасад у Вашингтоні. З осудом цієї явної провокації виступили не лише українські громади в екзилі, а й Верховний Архієпископ Львова, Глава Української Греко-Католицької Церкви

Мирослав Іван Кардинал Любачівський та рабин Нью-Йорку Дейвид Г. Лінкольн.

В силу обставин, які склалися (автор оповіді Ю. Красноштан живе в Едмонтоні лише три роки) йому не під силу видрукувати самому цю книгу. А тому він звертається через "Нові Дні" до української громади, спонсорів-книголюбів подати йому допомогу у видрукуванні цієї документальної оповіді про наше далеке і недалеке минуле, про яке деякі, можливо, не знали, а інші стали призабувати його.

Автор (представник "Нових Днів" в Альберті, член Спілки журналістів України) використав у творі більше 100 різних архівних документів, деякі з них ще до цього часу не розсекречені, багато листів та розповідей очевидців в Україні і тут, на американському континенті. Це документальна розповідь з розумами на більш як 500 стор. про співжиття українців і євреїв у різні часи.

З усіма пропозиціями звертатися на адресу:

Е. Krasnoshtan
#208, 4510 - 106th Street
Edmonton, Alberta
Canada T6H 4X2

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

Інж. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

● Консультативна інженерська фірма міжнародного
засягу. ● Виконує всі фази планування, будови
і перевірки більших індустріальних проєктів.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ
WEST ARKA
BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"ВЕСТ АРКА"
2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

УЛАС ОЛЕКСІЙОВИЧ САМЧУК

(До 90-ліття з Дня народження) спомин

Дмитро Чуб у статті "Літературна спадщина Івана Багряного" (збірник "Слово", ч. 8) зазначає, що в 1946 році, у статті про творчість Івана Багряного видатний літературознавець і мовознавець Юрій Шерех, даючи характеристику творів, що "створюють ілюзію вселюдського мистецтва", писав, що в сучасній українській літературі "до цього ідеалу покищо наближалися хіба твори Уласа Самчука".

Вагу літературної творчості Письменника, в сенсі її літературних вартостей, також відзначали літературознавці: Марія Гарасевич, Анна Власенко-Бойцун, Євген Онацький, Юрій Стефаник й інші. А, крім того, суттєве й те, що твори Уласа Самчука — важливий документ часу — доби, в якій жив і працював видатний письменник і публіцист. Більшість творів Уласа Самчука, у великій мірі, автобіографічні, починаючи від його знаменитої трилогії "Волинь" (1932–1937), яка принесла її автору першу літературну славу. А далі — "Юність Василя Шеремети" (1946–1947) ...аж до споминів "П'ять по дванадцятій" (1954), "На білому коні" (1956), "На коні вороному", "Втеча від себе", "Плянета ДіПі", що вийшла друком 1983 року.

І тому не дивно, що тепер твори Уласа Самчука викликають в Україні все більше й більше зацікавлення. А ще й, можливо, через життєву філософію автора у них, у якій там люди збагнули велику слушність. Улас Самчук вірив у важливість матеріальної культури й матеріальних здобутків у житті людських суспільств і окремих людей. Письменник вважав їх дуже важливим чинником, що сприяє поступові у всіх сферах життя, включно з духовою, і є важливим для кращого чи щасливішого життя окремих людей. У своїх творах Улас Самчук плекав культ господарствотворця, який осягає все нові й нові успіхи. Письменника завжди вабила велич творчості, у яку мудро втілено людську думку і працю рук. Його вабила велика творчість у кожній галузі життя, творчість будівничих життя і в житті. Письменник захоплювався нею і її творцями.

Улас Самчук — автор 22-ти книжок, деякі з них вийшли кількома виданнями. Деякі видання мають свою цікаву історію, як от роман "Марія", у французькому перекладі, виданий у Парижі, незадовго після Другої світової війни. Наклад цього видання, з політичних причин, зразу ж після надрукування книжки, було знищено, за винятком невеликої кількості примірників, які розібрали з друкарні деякі українці, що жили в той час у Парижі. Автор до самої смерті так і не зміг дістати оригінального примірника з цього видання, хоч дуже хотів його мати, бо люди, які ті книжки посідали, вважали їх для себе за особливу цінність і ніяк не хотіли їх ані подарувати, ані продати, ані навіть позичити авторові. В цьому ніби ховався парадокс, бо твір виявився важливішим за свого творця. Мені по-

щастило позичити цю "Марію", зробити з неї фотокопію і подарувати її авторові. З неї Улас Самчук перевідав ту книжку в Канаді 1979 року, стопримірниковим тиражем.

Твори Уласа Самчука було також перекладено на польську, німецьку й англійську мови.

Улас Олексійович — так ми з чоловіком й багато інших до нього зверталися, був дуже енергійною, товариської вдачі, людиною. З ним завжди було цікаво порозмовляти, його послухати, у нього було багато прецікавих споминів. В Уласа Самчука на все була своя власна думка, умотивована своїми власними переко-
наннями, які виробилися у нього під впливом спостережень і роздумів над різними подіями й фактами з нашої історії, політики й роздумів над життям у його широкому розумінні.

У товаристві Улас Самчук умів бути веселим, до-
тепно пожартувати, заспівати, навіть сольо, особливо йому чудово вдавалася українська народня пісня про вдову. Він дуже любив ловити рибу, а потім ще й свій улов смачно посмажити, по-своєму, з цибулею, і почастувати ним приятелів. Пригадується, коли одного разу не пощастило Уласові Олексійовичу наловити риби. Тоді він вирішив почастувати товариство українським борщем. Він зварив чудесний борщ, на своє домагання, сам, а товариство тільки стояло навколо й, розважаючись, подивляло компетентність і вправність нашого визначного письменника-прозаїка у галузі українського кулінарного мистецтва. Це все відбувалося біля моєї з чоловіком хатинки коло озера Сімко, поблизу Торон-
та. В таких випадках електрична плита з хатинки вино-
силася надвір. Улас Самчук був великим життєлюбом.

Остання моя зустріч з уже тяжко хворим Уласом Самчуком відбулася в лікарні, в кінці травня 1987 року. Я зайшла його провідати на хвилинку, яка розтягну-
лася на майже дві години. Улас Олексійович почувався у той день краще і виявив бажання порозмовляти. Він не говорив про свою хворобу, тільки спокійно мовив: знає, що наближається його смерть і пожартував з цього приводу стрічкою з української народньої пісні. Сказав, що смерті він не боїться і приймає її, як неми-
нучий факт у нашому житті; що прожив довгий вік і вважає, що свого життя не змарнував; що йому в житті щастило, бо він якось та мав змогу завжди робити те, в що вірив, і думає — не помилився. Радів, що його любя Таня — йому дуже віддана дружина, з якою він прожив 45 років, буде мати добру опіку в будинку для старших ім. Івана Франка в Торонті, про який він гарно висловлювався, бо, перед шпиталем, уже деякий час там з дружиною жив. Захотів позгадувати яскравих людей, як він їх назвав, яких доля судила йому зустріти на життєвому шляху під час перебування у Празі: Олену Телігу, Олега Ольжича, Євгена Маланюка, Оксану Лятуринську й інших, яких там тоді було більше. Їх

еднала, крім літературної праці, культурних зацікавлень, ідеології, одержима любов до України, за яку ті люди не шкодували віддати своє життя...

Коли я поверталася від Уласа Олексійовича, думала: яку велику силу духа має ця людина, і яку віру в себе, і як добре, що є на світі такі люди.

9 липня 1987 року, на 82-му році життя, Улас Самчук відійшов у вічність. Поховали св. п. Уласа Самчука 13 липня на українському цвинтарі Св. Володимира, що недалеко Торонта. Над могилою Покійного було багато прощальних промов від представників різних організацій. Тетяна Носко-Оборонів прощала Покійного, як голова української інформаційної служби при Державному центрі УНР в екзилі, а також — від президента УНР в екзилі Миколи Лівичького та голови уряду УНР в екзилі Ярослава Рудницького. Улас Самчук був великим прихильником ДЦ УНР, вважав його дуже важливим для українців і був у його проводі. Та найбільш зворушливим для мене було прощальне слово похресника Уласа Олексійовича — д-ра Теодора Костюка, науковця-дослідника небесних просторів (співробітника NASA). Звернувшись до Покійного: "Дядю Уласе!", похресник пригадував, як колись вони разом будували потяги зі стільців, як ловили рибу, як розмовляли, — це все залишиться у мене в пам'яті назавжди, сказав д-р Теодор Костюк (колись — Тодьо). Він передав поклін від своїх батьків, давніх приятелів Уласа Самчука: Григорія Костюка з дружиною Раїсою, які через стан свого здоров'я не змогли прибути на похорон.

Після смерті Уласа Самчука, засновниця і директорка відомих зразкових українських домів для старших ім. Івана Франка в Торонті, Євгенія Пастернак, в окремій будові при одному з цих домів влаштувала музей Уласа Самчука, в якому зберігалися архів та особисті речі Письменника. Музеєм д-р Євгенія Пастернак опікувалася на протязі семи років. У листопаді ц.р. (1994) його було перевезено в Україну. На лютий місяць 1995 року, в Києві, запланована наукова конференція присвячена творчості Письменника, з приводу 90-ліття з дня його народження. Пам'ять про Уласа Самчука живе, а знайомство з його творчістю шириться. ■

BABY POINT LOUNGE

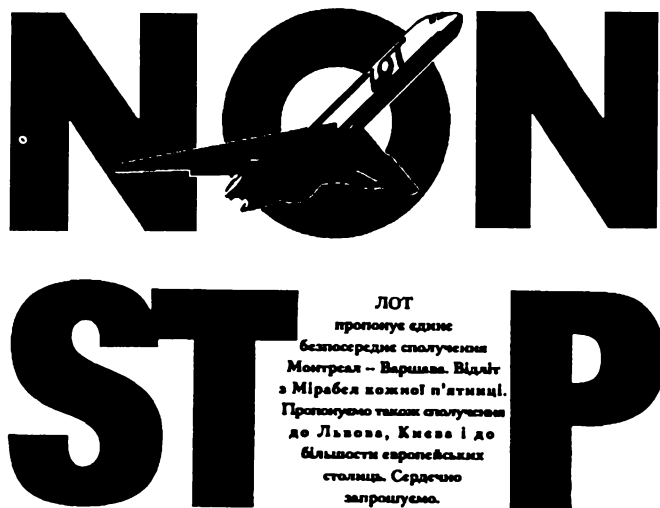
343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗИ**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреаль — Варшава. Відліт
з Мірабел кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Львова, Києва і до
близькості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674
в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

LOT

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

SIPCO FUTURE FUELS

Доставка Оливи

Повна 24 годинна обслуга печей

ENERGIES LTD.

Незалежний Представник LENNOX

Уповноважений Представник CONSUMERS GAS

232-2262 * 233-4820

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ

Поліровані в Канаді

Гуртові ціни

Телефонуйте та заходьте

232-1250

90 Advance Road • Toronto, Ontario

**з кожного проданого пам'ятника
даруємо \$100**

на Фонд Дітей Чорнобіля

Division of Sipco Oil Ltd.

МУЗЕЙ І АРХІВ УЛАСА САМЧУКА ПЕРЕВЕЗЕНО В УКРАЇНУ

Керівник Пансіонів ім. Івана Франка, пані д-р Євгенія Пастернак скликала 29-го грудня 1994 року пресову конференцію, щоб повідомити українську громадськість про те, що завдяки її невтомним старанням, всі музейні експонати, бібліотеку і архів видатного українського прозаїка і хронікара кількох десятиліть нашого культурно-історичного життя — Уласа Самчука пощастило успішно перевезти в Україну, для якої він жив і творив.

Музей і архів великого українського письменника Уласа Самчука, заходами пані Євгенії Пастернак, було зібрано, впорядковано й урочисто відкрито в окремому будинку Пансіону в Міссісага, в чудовий осінній день 18-го вересня 1988 року. У вступному слові під час відкриття автор цих рядків, між іншим, сказав: "...Це перший такий музей українського письменника поза межами України. Я вірю, що його колекції постійно зростатимуть і заохотять кожного з нас познайомитись краще з багатющою творчістю Уласа Самчука та допоможуть молодим нашим ученим написати ґрунтовну монографію чи й біографію про нашого великого земляка..." ("Нові Дні", жовтень 1988 р.)

На жаль, ці мої надійні слова скоро розвіяв канадський вітер. Для українського письменника чужина є і залишиться завжди чужиною. Музеєм та архівами Уласа Самчука наші місцеві науковці й студенти не цікавились. Скільки мені відомо, за шість років існування музею, його не відвідали учні ні однієї з десятки українських торонтських чи гамільтонських шкіл.

Зате весь час цікавились музеєм і неопублікованою спадщиною нашого незрівняного літописця Уласа Олексійовича Самчука вчені з України. Як згадає голова Інституту української літератури — академік Микола Жулинський, "відвідини пансіону справили на нього незабутнє враження. А по-справжньому потряс музей Уласа Самчука." І академік Жулинський не був в цьому єдиний. Зокрема Петро Панасюк — голова товариства "Волинь" ім. У.

Самчука, директор музею письменника в його рідному селі Тилявці, бажав поповнити експозицію матеріалами з Канади.

Відвідавши в жовтні знов Україну, щоб отримати персональну відзнаку від першого президента вільної України, д-р Євгенія Пастернак наочно переконалася, як солідно зберігаються давні рукописи

українських письменників в Інституті Літератури в Києві і як поважно піклуються музеєм У. Самчука в його рідному селі Тилявці на Крем'янецьчині (відвідавши йому три кімнати в місцевій школі—одинадцятирічці). Це остаточно привело до домовлення з академіком Миколою Жулинським, Ст. Пінчуком, з головою Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей — Олександром Федорук, з директором музею У. Самчука в Тилявці — Петром Панасюком та з президентом компанії "Авіалінії України" — Леонідом Погребняком і іншими про безкоштовне перевезення Музею Уласа Самчука з Торонта до Києва і Тилявки. Своє слово вона дотримала і вже 27 листопада 1994 р. в Бориспольський аеропорт було доставлено 32 скрині та важкі пачки архівні і особисті речі найбільшого волинського прозаїка Уласа Самчука.

Супроводжували цей безцінний вантаж голова Дирекції Пансіонів ім. Івана Франка — п. Ярослав Семотюк, його дружина Олена і відомий громадсько-культурний діяч, член Дирекції Пансіонів — Олександр Харченко.

Офіційна і врочиста передача музейних і архівних експонатів відбулась у четвер, 1-го грудня 1994 року в Українському Домі в Києві (дир. Лариса Хоролець). Про цю подію прихильно писали "Літературна Україна", "Вісті з України", "Волинський край" та інші українські газети, подало радіо та телевізія. На другий день передано персональні речі Уласа Самчука до музею в Тилявці. Були представники з обласного музею та адміністрації з Тернополя, а пізніше відбувся для присутніх концерт-інсценізація з "Марії".

"Радісно, а zarazом і сумно сповіщати, що музей-архів Уласа Самчука перевезено в Україну. Тут, на жаль, помічається культурний і мовний занепад. Зацікавлення українською культурою там, навіть у дуже тяжких умовах, набагато вище", — сказала пані Є. Пастернак.

"Здається, нелегко було пані Євгенії розлучатися з музеєм, збирати, готувати речі до перевезення, ходити спорожнілими кімнатами, де впродовж семи літ і працювала, і стрічала гостей, і пишалася, що зробила все, що могла для світлої пам'яті незабутнього Уласа. З поверненням його спадщини в Україну відійшла якась частка і її власного життя. Але ж інакше вчинити не могла — настав такий час... Ми будемо вивчати, популяризувати і берегти творчу спадщину славного земляка. І разом з тим ніколи не забуватимемо того, що зробили для цього ви в Канаді. Тож низький уклін вам, пані Пастернак, щира дяка всім, хто причетний до справді історичної події — повернення в Україну рукописів нашого славного земляка, особистих речей, меблів, бібліотеки..." — пише у "Волинському краї" Петро Панасюк.

"Безцінні рукописи талановитого письменника передано до сховищ Інституту літератури ім. Т. Шевченка Національної Академії Наук України, а особисті речі, книжки — до музею ім. Уласа Самчука в селі Тилявка на Тернопільщині", — пише голова Комісії Олександр Федорук.

А що ці рукописи справді безцінні, можна судити хоч би з такого уривка 10 років недрукованої на еміграції Самчукові статті "Україна в просторі":

Євгенія Пастернак у своєму Бюрі.

*Фрагмент з офіційної передачі музею і архіву
Уласа Самчука в Києві.*

*У 1-му ряді зліва: Іван Драч, Микола Жулинський,
Віктор Женченко, Ярослав Семотюк, Олена
Семотюк, Олександр Харченко.*

*В 2-му ряді: Петро Панасюк, Михайло Малечик,
Олесь Луній, Степан Пінчук.*

"...Єдина надія — вирватись з самих себе, вийти на-
решті з Миргороду (провінціалізму — ред.) і не тільки
тілом, але і духом та етикою. Виявити можливо те най-
більше геройство, на яке наша раса так мало здібна...
Переступити через серію умовностей, перемогти рабство
дрібниць, амбіцій, насіння бісів, що в ореолі пустослов'я
паралізує нам волю до чину. Які там до біса соціалізми,
націоналізми, коли ми за межею всіх можливостей кон-
кретизації явищ..."

Не можна так, панове! Ніяк не можна! Нікуди не
зайдемо шановні мельниківці і бандерівці, бо ж, як два
рази два — чотири, так само математично ясно, що зма-
гаючись між собою, ви не можете змагатись поза собою...
І не треба бути великим пророком, щоб повторити ті самі
пророцтва з перед десяти років: нікуди ви поодинокі не
дійдете. Мало того! Знищитесь!...

Прокляття! Боже і людське прокляття нашому ро-
дові, коли він в обличчю грядучих днів не виявить на-
решті мужности — цього третього і останнього етапу
відродження наших творчих сил і спроможностей. На-
зрівають великі, страшні й рішучі дні. Будьмо уважні!"

Так, радісно, а zarazом і сумно, що вслід за архівами
Володимира Винниченка, Івана Багряного, Уласа Самчу-
ка, Василя Барки та інших найвидатніших творчих осо-
бистостей української діаспори, підуть в Україну і їхні
творчі надбання, передусім через брак підтримки і заці-
кавлення широким кіл нашої мільйонної діаспори справ-
жніми культурними цінностями.

В Торонті збудовано вже п'ять чи шість "центрів укра-
їнської культури", на жаль, крім КУМФ і частково Ін-
ституту св. Володимира, в них чимраз менше справді куль-
турних заходів, подій і цінностей. Якщо цей процес і далі
йтиме в цьому напрямку, українську культуру в Канаді і
США репрезентуватимуть знову майже виключно наші
вареники, голубці, борщ, гопак і деякі інші вияви фоль-
клору.

Щоб до цього не прийшло, Україна мусить якнай-
скоріше звестись на ноги й розпочати широку культурну
допомогу діаспорі.

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

ДЕНТИСТ Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:

**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

**2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1**

Firchuk's

*Де б ви не звернулися скрізь одержите допомогу і
щирі поради, як найвигідніше відправити посилки,
гроші, ліки, харчові пачки і побутові товари
в Україну, а також полагодуємо складові справи.*

КРАМНИЦЬ Firchuk's

**610 Queen Street West
Toronto, Ontario M6J 1E3
Tel: (416) 364-5036
Fax: (416) 364-3864**

**2975 Dundas Street West
Toronto, Ontario
M6P 2Z1
Tel: (416) 766-2101**

**293 Ottawa Street North
Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005
Fax: (905) 549-2005**

**992 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P7
Tel: (204) 586-7094
Fax: (204) 586-7094**

АГЕНТИ Firchuk's

**Arka Book Store
Thunder Bay, Ont.
Tel: (807) 623-0631**

**Europa Electronics
Calgary, Alta.
Tel: (403) 277-2180**

**Sonia Bryl Hudym
Regina, Sask.
Tel: (306) 757-9196**

**Yuri International Enterprise
Cheektowaga NY
Tel: (716) 685-1505**

**Paul's Music & Book Supply
Saskatoon, Sask.
Tel: (306) 244-6072**

**Ukrainian Treasures
St. Catharines, Ont.
Tel: (905) 935-7778**

**Orysla's Ukrainian Boutique
Yorkton, Sask.
Tel: (306) 782-2800**

**Polcan Trading
Oshawa, Ont.
Tel: (905) 435-5210**

**ПОДЗВОНИТЬ НА БЕЗПЛАТНИЙ ТЕЛЕФОН СЬОГОДНІ
1-800-FIRCHUK**

З КОГОРТИ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОВІСНИКІВ

(До 225-річчя народження Івана Котляревського)

("ЛУ") Уперше в незалежній нашій, молодій державі відзначаємо ми ювілей Івана Котляревського, людини, мистця, життя і творчість якого має пряму дотичність до дня нинішнього, до дня нашої сподіваної волі, волі вимріяної, вистражданої народом. Звичайно, не з Івана Котляревського розпочинається українська література, її коріння — в тисячоліттях. Але саме у творах славного полтавця на повну силу зазвучала жива мова народу, упослідженого імперією, доведеного нею до межі духовної смерті. Навіть прихильні до Котляревського сучасники недалекоглядно пророкували, що українська мова "скоро зникне і житиме в одному цьому пам'ятнику" маючи на увазі "Енеїду".

Та й дивно було б пророкувати щось інше на руїнах Запорозької Січі, на попелищах гайдамаччини, з такою жорстокістю придушеної нашими сусідами. Верхні верстви тогочасного суспільства кинулися притьма лизати підмостки царського трону, приміряти імперські мундири, зрікаючись усього, що нагадувало про існування великого європейського народу. Іван Котляревський, талановитий від природи, теж мав можливість вибору, вибору між купкою паразитів на тілі народному і самим народом. На відміну від деяких своїх сучасників, та й близьких нащадків, на відміну навіть від деяких наших уже сучасників, що досі, за незрівнянно щасливіших для України часів, тримають свої шиї вигнутими в надії, що на них таки одягнуть ярмо, Іван Котляревський вибрав український народ і поставив на сторожі коло нього своє талановите літературне слово.

Тим самим він вибрав Україну, став у перспективі століть одним із значимих будівничих нової європейської держави, бо справжнє художнє слово не вмирає, навпаки, з часом продукує, випромінює в душі читача дедалі потужнішу позитивну енергію. Його біополе, як тепер модно казати, вічне.

Вшановуючи пам'ять одного з наших національних провісників, замислимося над значенням яскравої, творчої особистості в історії народу. Звичайно, Іван Котляревський "покорився велінню народного духу", як зауважував свого часу П. Куліш. Звичайно, його потяг до творчості на народній мові легко пояснити багатством тих скарбів української фольклористики, української пісенності й писемності, які вражали уяву духовотворців багатьох народів світу і які шукали, прагнули свого речника, свого відкривача. Внутрішня сила народу, як і земні джерела, неминуче, рано чи пізно, хоч як би ті джерела прагнули зацементувати, проб'ються до світла, розіллються широкими, повноводними ріками. І все ж, дуже багато що в долі народу у всі часи залежало і залежить нині від особистості, від окремої людини.

І це не зовсім правильно, що Іван Котляревський "не знав, що творить". Можливо, не міг він передбачити усіх результатів свого творчого подвигу, але на подвиг ішов

свідомо, наперекір тогочасній дійсності, наперекір схильному до національного запроданства своєму оточенню. На долі творчості Івана Котляревського ще раз пересвідчуємося, що письменник в Україні завжди був, є, та й буде, більше, ніж просто літератор, продукувач слів і образів. Сьогодні, коли частина нашої творчої молоді, так званого "авангарду", схильна до словесної гри в бісер, не зайво про це нагадати.

Можливо, завтра, коли зміцніє держава, коли наша незалежність стане реальною, український письменник зможе нарешті бути речником лише самого себе, а не народу. Дай, Боже, дожити нам до тих днів. Але сьогодні, коли доля держави хитається на терезах історії, будьмо усі, незалежно від фаху, Іванами Котляревськими у провінційній вихолодаючій під імперськими вітрами Полтави, будьмо громадянами молодшої України, будьмо людьми.

Здається, в Ольжича є рядок, що починається словами: "Захочеш — і будеш"... Тож треба хотіти і треба бути. Іншого нам не дано. Сентиментальний український душі справді часом бракує волі до дії. А свобода безвольним не дається. Тож частіше читаймо Івана Котляревського і будьмо не лише "парубками моторними" на усіх ринках світу, а ще й — козаками, які ніколи не торгували своєю совістю. Вітчизною своєю.

Можливо, ми, письменники, більше, ніж хто інший, знаємо, розуміємо, яка злободенна нині "Енеїда" Котляревського з її кольоритними картинами пекла. Хіба не актуально звучить сьогодні: "У нас хоч трохи хто тямущий, уміє жити по правді суціль то гої хоч з батька, то здере". Поки гуртик грабіжників із великої дороги так званого ринку дограбує ще не дограбоване, більшість населення України ледь животіє в пеклі перехідного періоду, якому не видно кінця-краю. Ми, звичайно, пишаємося, що живемо в країні, де на душу населення припадає найбільше депутатів. Але невже ж наші новітні мойсеї сорок років водитимуть нас пустелею, вичікуючи, доки вимре покоління? Усе це гірко, і ми, письменники, принаймні ті, хто не продав своєї совісті за зелений папірець, говоримо про наші негаразди на повний голос. І все ж стоїмо і стоятимемо до останнього подиху за те, що не продається за смачніший кусень: стоятимемо за нашу вільну, незалежну державу. Будьмо ж гідними нащадками великого полтавця, який два століття тому написав: "Любов к отчизні де героїть, там сила вража не устоїть, там грудь сильніше од гармат".

(Слово автора виголошене на урочистому вечорі в Полтаві з нагоди 225-річчя від дня народження Івана Котляревського)

Через брак місця, багато приготованих матеріалів, зокрема літературних, довелося відкласти. В шановних авторів просимо зрозуміння. — Ред.

ЗЕМЛЯКАМ В УКРАЇНІ

Ви ж читаете вряди-годи емігрантські "Нові Дні". Тож маєте нагоду довідатись, що думає про вас один діаспоровець українського роду. Належу до неповоротців, котрих дороги війни привели за межі України, і які не повернулися на Батьківщину з певних резонних міркувань. Вже понад тридцять років — громадянин Сполучених Штатів Америки. Але Україна, як була, так і лишилася моєю Батьківщиною. Думаю про неї, турбуюся її долею. Це не ностальгія в прямому значенні слова. Даремно тужити по Батьківщині, що не лишила в пам'яті нічого привабливого. Хіба-що співчуття до багостраждального народу. Моє слово до вас, земляків, буде з почуттям докори і любови. Всяко буде...

Тепер по суті. Засоби масової інформації США повідомляють про події в Україні тільки те, що може цікавити свою громадськість. Постійно читаю пресу України. Слухаю радіо Київ. Досить поінформований про міжнародні відносини, завдяки багатолітній службі в Інформаційному агентстві США. І виявилось, що цього всього замало, щоб толком зрозуміти, що ж у вас там фактично відбувається. Лишається особисте судження. І не будьмо іронізувати, мовляв, нам тут зблизка видніше, ніж тобі, неповоротцю, здалека. Так, та не зовсім так. Ще стародавні греки знали, що ближній ліпше бачить, дальній ліпше судить... Слава Богові — здобули державну незалежність без барикад, без кровопролиття. Перший Президент самостійної України, з династії Леонідів, вказав вам шлях до демократії, як Ленін колись — до комунізму. Комунізм ви відкинули. Правда не всі. А демократію не зрозуміли. Її величність Демократію ви віддали на розправу комуністам у Верховній Раді, на глузування вуличним демонстрантам з червоним ганчір'ям і радісними спогадами про життя жовтенят. "Гаріт на соннішкє флажок, как будто я его зажоґ."

У наскрізь демократичній Америці слово "демократія" не розтринькують. Його почуєш зрідка, в ході передвиборної кампанії, коли демократи обіцяють усі земні блага, Богом благословенної країни. Демократія — це насаперед порядок. У всьому — політиці, економіці, повсякденному приватному житті. Забув, хто з ваших журналістів назвав суцільне безладдя в країні (даруймо йому на слові) бардаком. З такою точкою зору аж ніяк не можна погодитись. У цьому самому затишному закладі, що не кажімо, існує певний порядок. Чи не так? Візьмемо, приміром, Америку. Викинеш з машини на дорогу порожню пачку від сигарет — затримає патрульний поліцей на мотоциклі і ввічливо запропонує заплатити штраф. Виявили хабарника губернатора штату Меріленд — посадили за ґрати покутувати. Зловили мера Вашингтону в готелі з проституткою — туди ж, у тюрму... В Америці двірників нема. Бути двірником у капіталістичній країні вважається пониження особистої гідності людини. І нічого ганебного немає у тому, коли лікар, адвокат, професор чи генерал сам підмете тротуар перед домом. Якщо ви вже так звикли до колективного

труду, влаштовуйте суботники. Ми ж, українці, з діда-прадіда, вважаємось охайним до смішного народом.

Поки зачнеться мова про любов, ще й така докора. Мені здається, що причиною ваших життєвих проблем є відсутність певної мети, цілеспрямованості в розбудові молодшої незалежної держави. Ви розгубилися, як в химерній байці про вагання на роздоріжжі, куди не підеш — біда. Чому ви шукаєте всіляких "альтернатив", як необхідність вибору між двома можливостями. І виходить: вибрали одну, а вона виявилась чортзна-що. І знову вибір із двох зол. Така ж петрушка із "зрушенням амплітуди коливання маятника політичного життя країни". Або "сценарії", коли йдеться про виживання. Ну як вже на те пішло, таким драматургічним твором для кінофільмів можна сміливо назвати сесії Верховної Ради. І тільки.

А тепер переходимо до любови, як писав Павло Загребельний. Не за горами чергові вибори. Як звичайно, відстанете від влади або ЦВК (те саме) цілий "пакет" з положенням про вибори, виборчою системою, процедурою голосування тощо. Пам'ятайте, земляки, що ці "пакети-букети", щоб заморочити вам голови, відвернути увагу від боротьби за владу на усіх рівнях, ешелонах по вертикалі та горизонталі, щоб ви, виборці, не мали часу заглянути до словника іншомовних слів, де ясно сказано, що демократія — це влада народу. Я теж виборець. Знаю, де моя виборча дільниця, там і голосую без жодних "процедур". Мені байдуже, яка тутечки мажоритарна виборча система — абсолютної чи відносної більшості. Мені до лампочки той чи інший виборчий мажор: ля-бе-моль, сі-бе-моль. Все, що мене цікавить — віддати свій голос республіканцям. Вони кінчають війни, початі демократами. У цьому й полягає мій обов'язок громадянина. Ось послухайте поради з-за океану. В ході передвиборної кампанії не гарячіться. Спокійно, уважно приглядіться до кожного кандидата з усіх боків. Уявіть собі, що це вам стрипті-шоу. А в день виборів віддайте свій голос будькому, хоч чорту лисому, тільки не комуністам. Пропадуть ваші головоньки... І не думайте, що у вас нема своїх руцких, хасбулатових, жириновських.

Економіка. Субстанція нашого життя. Життєдайниця наша споконвіку. Тільки ж зайшла вона у вас у самий-самий тупик. Вихід шукають, очевидно, політики — пріоритет, принципал влади. Поки шукають, у депутатських буфетах точаться дебати заради голодних і зідхання убогих. У крамницях державних субсидій усіляких дефіцитів як кіт наплакав. У чергах зідкають бабусі. Ох, віділяються ситим котам-депутатам мишкини сльози... Політика справа ризикова. Коли виникає критичний момент, цю справу доручають економістам. Їх у вас чимало видатних, заслужених. Вони у Верховній Раді, уряді, серед радників Президента. Засідають, аналізують, пропонують, сперечаються. А толку нема. В чому справа? Звідки така безтолковість? Економісти США, зацікавлені у ринках збуту і капіталовкладеннях в Україні, за-

ПРОЛЕЖАЛИ НА ПЕЧІ

По-перше, програв не Леонід Кравчук, а програла команда Кравчука, яка на Сході та Півдні, фактично, була командою Кучми у штабі Кравчука. А отже, вона не проводила ніякої агітаційної роботи, вона не забезпечила нагляд у дільницях. Тому могли бути фальсифікації.

По-друге, перевага Кравчука на Півдні була б невеликою, але була б, якщо б вибори проходили в робочий день, а не в неділю, коли багато людей поїхало на свої дачі. І ті, які віддали б голоси на користь Кравчука, не пішли на вибори, бо думали, що Кравчук переможе й без їхнього голосу.

По-третє, народ не здатний до боротьби. Навіть ті українці, які мають себе за патріотів, пролежали на печі. Не організували роботи, не сконсолідувалися. Партій багато, і кожна кивала, покладалася на іншу. А отже, не організували ніякої допомоги Кравчукові.

По-четверте, не було виступів по телебаченню ні Юхновського, ні Пинзеника, ні Пилипчука, ні інших авторитетів з критикою декретів Кучми, які він творив, маючи необмежені повноваження. Патріоти теж пролежали на печі.

По-п'яте. Команда Кучми об'їхала всі Східні й Південні області, виступала перед населенням, їй допомагали місцеві червоні директори. Команди Кравчука чутно не було.

По-шосте. У першому турі Кравчук у нас був попереду, бо на кожній дільниці були спостерігачі Ланового, що не дало змоги комісіям сфабрикувати голоси. На другому турі виборчі дільниці були оголені.

По-сьоме, відіграла значну роль політична неграмотність населення. Тобто розуміння того, що Президент нібито цар і Бог і він усе може, а оскільки він нічого не робить, значить, сам причетний до мафії. І зовсім маленький процент розуміє те, що і Верховна Рада щось важить.

По-восьме. Звичайно, основна причина — народ. Якби народ був свідомий, розумів майбутній хід історії, що буде зумовлений його діями, тобто коли б це був патріотичний український народ, а не жертва історії, й перевага голосів була б значна. Отже, вкотре народ наш йде туди, куди його ведуть.

По-дев'яте. Ще головніша причина та, що народу не поталанило з поводириями. Мабуть, який народ — такі й поводири. Вони то сваряться, то воюють один проти одного, ніяк не вирішають, хто з них Головний Патріот. Багато говорять про творення нації й нічого не роблять.

Згадайте, скільки часу вистачило Троцькому, щоб загітувати українців проти Петлюри?...

Отже, гріш ціна всім нашим гетьманам, якщо, сидячи в Києві, вони спромоглися на такий жалюгідний результат: всього 52 відсотки виборців прийшли на президентські вибори. Оце наслідки роботи українських патріотів у Києві.

Творення нації — це дуже складна робота. І нація не буде творитися від того, що, сидячи в Києві чи у Львові, хтось буде постійно говорити: нам треба творити націю.

Має бути розподілена робота по областях, з місцевими особливостями узгоджена. Потрібна брошура, де б містилися теми розмов з денационалізованими українцями, починаючи від елементарних понять, розповідей про родину, націю, народ, мову, державу, природність усього цього. Потім — аналіз пирчин нашої трагічної історії, як аргумент, що за державу треба боротися кожного дня і протягом усього життя, а не любити її, сидячи вдома. Українці — домашній народ, і це нам не на користь. Одна з тем повинна бути присвячена видатним українцям, щоб денационалізована маса знала, що і серед українців є великі люди, і є чим похвалитися перед світом.

Про націоналізм, його суть людина повинна чути хоч би раз на тиждень — чи по телебаченню, чи по радіо, чи на роботі. На Півдні і Сході повинні читати такі лекції відомі українські патріоти та авторитети, й не одноразово, а щодаки.

І ті кошти, що вкладаються у пам'ятники та перейменування вулиць на Заході, мали б іти на боротьбу за Схід та Південь. З пам'ятниками треба трохи почекати, бо є інші важливі справи. Не кваптеся так дуже, бо ми вас ніколи й не наздоженемо, а отже, завжди між нами буде відстань. Треба відмовитися від того, щоб всякі патріотичні зібрання проводити на Заході та в Києві. Це треба робити тут, щоб аура переміщувалася в денационалізовані райони...

Могутній елемент впливу на народ — українське телебачення — капітулювало остаточно. Де передачі історико-політичного спрямування (виступи Р. Іванченко, І. Драча, П. Мовчана, Г. Мусієнка, Ю. Бадзьо та інших), де передачі економічного спрямування (В. Пилипчука, В. Пинзеника, В. Черняка, І. Юхновського та інших), де передачі пізнавально-краєзнавчого характеру ("Моя країна — Україна" тощо)? Де всіма улюблена колись "Незалежність" з гострою полемікою між депутатами — представниками різних політичних течій?

Нам треба й нових пісень, тих, що піднімали б Україну, підносили її народ.

Треба припинити східняків та південних українців називати яничарами та москалями. За таких умов вони ніколи не полюблять західняків і будуть триматися насторожено та недовірливо. Поки що не ті емоції викликає в них образлива характеристика. Росіяни називають їх братами. І вони люблять і служать за це росіянам, і не має значення, як з ними поведуться "брати", бо то вже не лежить на поверхні й потребує аналізу, на яку не всі здатні.

Якщо ми сьогодні не зможемо порозумітися між собою, врахувати всі помилки, відмовитися від амбіцій, втихомирити свою гординю на користь справи й почати творити державу, відроджувати українство, то ми повинні зійти з арени історії, загинути як нація і не смішити себе і світ тільки тим, що добре вміємо ходити у ярмі й плакати за свободою та класти на вівтар України свої голови. Сьогодні самої жертвості замало, треба більше розуму й активності.

Отож, врахуймо помилки і починаймо чорнову роботу.

*Райса ШПАК,
голова Союзу українок Миколаївського відділення*

ДОНЕЦЬКІ СУПЕРНОВИ

У квітні на виборах до Верховної Ради донецькі більшовики, наобіцявши народові все — від ковбаси до Союзу, святкували перемогу. Як виявилось, передчасно. КПУ і СоцПУ програли місцеві вибори з гуркотом, опинившись в абсолютній меншості в обласній раді, донецькій та маріупольській міських радах. Місце голови обласної ради замість двічі комуніста Чупруна чи, хоч від біди, рожевого Логвиненка посів Володимир Щербань — "капіталіст і мафіоз" — скандал уседонбаських, коли не всеукраїнських масштабів.

Однак, сенсація була передбачувана — спрацювало, як, до речі, і в Галичині, правило політичного маятника. КПУ і решта затягли його на крайню точку вліво і в'їхали в парламент на нереальних популістських гаслах. Те саме сталося в Галичині з Українською консервативною республіканською партією, УНСО і почасти з Конгресом Українських Націоналістів. За місяць електорат намиливався своїми героями в натурі, й маятник пішов у Донбасі вправо, а в Галичині вліво, спинившись у позиції "центризму". Єдине, що було незвичне в цій ситуації — швидкість, з якою це сталося. Демагогії вистачило лише на місяць.

Реальний поштовх донецькій революції дав розвиток підприємства. Молодий донецький бізнес ріс в умовах, максимально наближених до бойових. "Незабутньою" заслугою донецької КПУ буде той жорстокий природний вибір, який вона влаштувала підприємцям. Вжила популяція, мала числом, але якісно унікальна.

Молодняк від стадії "бізнес" до стадії "політика" дозрівав з бойлерною швидкістю: тяжке "дитинство" під канчуком донецьких комуністів сприяло розумінню простої істини — хочеш жити, мусиш усунути лівих, бо з'їдять без солі і гірчиці. Тому їхній антикомунізм є вроджений. Натомість ідеологію доробляли на основі власного досвіду. І, логічно, молоді політики задивилися зі свого Сходу на Захід, не так український, як євро-американський, неоліберального зразка.

Вибори до Верховної Ради виграла бойовою меншістю — Володимир та Євген Щербані та Михайло Поживанов і двоє-троє нестійких прихильників.

А потім були вибори у місцеві органи влади, на яких Володимира Щербаня було обрано головою Донецької обласної ради, а Михайла Поживанова мером Маріуполя. Не встигли 100 днів нової влади минути, як її почерк окреслився. Було влаштовано обструкцію Кабінетові Міністрів та Вуглепрому, що намагалися відшукати вихід із затяжкої вугільної кризи. Всупереч їх думці, Володимир Щербань подав свої, суто ринкові заходи, завоювавши могутню підтримку і авторитет у Донецькому страйкомі Незалежної профспілки гірників (НПГ), яка п'ять років добивалася саме такого шляху розв'язання шахтарської проблеми. Відчули нарешті, що мають владу, яка їх розуміє. Цей факт може бути вагітний наслідками: НПГ Донецька — сила надто реальна...

Відтак нове керівництво взялося за "національні святощі" — колгоспи. На голови донецьких "аграріїв" звалилася суто ринкова програма Щербаня — невідкладна приватизація 100 із 400 колективних господарств,

лібералізація цін, ліквідація вічних кредитів, що зникають, як роса у Сагарі, й державних дотацій.

Донецькі події розвивалися з швидкістю світла. Після "вугільної революції" та "аграрної шокової психотерапії" панове В і Є. Щербані та п. М. Поживанов піднесли черговий сюрприз, який став шоком не лише для Донбасу. З нагоди 215 роковин Маріуполя та інавгурації нового мера в донецькі степи запросили чи не всю фракцію "Реформи" на чолі з Віктором Пинзеником та Світовий Банк реконструкції та розвитку в особі Ковальського й Кауфмана. На святі не забракло мера братнього Львова — Василя Куйбіди.

Ця тепла компанія наоповідала народу теку цілком слушних речей про єдність і економічні реформи. Представник Росії — мер кубанського Єйска, видно, дуже перейнявся, зиркнувши на донецько-київсько-львівську збірну, бо виголосив свою промову... українською мовою. Заходи проікали ідилічно, єдина, як на дуже рафінованого українця, їхня хиба — деякий надмір гуцульського фольклору, дещо екзотичного на тлі азовських степів.

Відтак вишукане товариство відбуло в Донецьк, де на нараді запрезентувало повну політико-економічну згоду борців за українські реформи від "Сяну до Дону" за участю американського партнера.

У ситуації вражала політична відвертість, навіть демонстративність, із якою нова донецька команда експонувала свої симпатії. На тлі доведеної до істерії антиукраїнської кампанії місцевих лівих співпраця з націонал-демократами-ферорматорами виглядала викликом, як, зрештою, викликом був увесь напрямок економічних ідей нового керівництва. При чому робилося це абсолютно свідомо і відважно. Можливе "нерозуміння" з боку власного електорату Поживанов відкинув узагалі, а Щербань, що політичних мітів (поділ на східняків і западенців) не визнає.

Сьогодні реформи в Україні дорівнюють державності України. Це політики, орієнтовані на західні моделі і цінності. Всупереч своїй російськомовності (а може завдяки їй?), вони не мають комплексів на російському пункті й ставляться до сусідів із здоровою байдужістю сильного. Росія — можливий економічний партнер, але не фетиш, бо сама перебуває на утриманні "сімки".

На Лівобережжі й на Півдні, а почасти й у Центрі вже подібних до донецької компанії діячів нагромадилось чимало, і зовсім реальна можливість, що вони знайдуть у Щербані свого вождя, якого давно шукають. У Донецьку вже відкрито говорять, що Володимир Щербаню більше б пасувала не помісна донецька, а соборна українська корона. Катастрофою для України це не буде. Здається. Натомість шлях до такої корони усіяний тернями. Та за будь-яких обставин прогноз журналістів збувся — Донбас таки прорвався у другі п'ємонти української революції.

(ЯС)

ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Отримавши "Нові Дні", за кожним разом просимо перевірити на вашій адресі дату, до якої заплачена ваша передплата. Наприклад, *Dec./94* вгорі означає, що ваша передплата закінчилася в грудні 1994 року. ■

І БЕЗБОЖНИК САВЛ СТАВ КОЛИСЬ... АПОСТОЛОМ ПАВЛОМ

Колишній Президент України Леонід Кравчук очолював Громадський добродійний комітет по відбудові однієї з найбільших християнських святинь українського народу — Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві.

Як відомо, визначну пам'ятку історії та культури України, один з найдавніших духовних осередків і найкрасивіших київських храмів Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир було споруджено ще в княжу пору Київської Русі — у XII столітті. Величний собор і монастирський комплекс, зведений на честь небесного покровителя Києва — Архистратига Михаїла, пережив упродовж понад восьми віків і страшну татаро-монгольську навалу, і численні війни. У XVII столітті він був відреставрований славнозвісним захисником українського православ'я і меценатом митрополитом Петром Могилою. Але трагічна доля спіткала цю пам'ятку під час панування безбожного тоталітарно-більшовицького режиму. На початку 30-их років монастир за наказом ЦК комуністичної партії зруйнували, щоб на його місці збудувати компартійний адміністративний комплекс. Спорудженню цієї будівлі перешкодила друга світова війна, але на місці колишнього собору залишилися тільки рештки фундаменту. А безцінні фрески, унікальні мозаїки, коштовні церковні реліквії вивезено в Росію, де їх донині сховано у фондах Ермітажу та численних московських музеїв.

Лише нещодавно в Києві був створений Громадський добродійний комітет по відбудові древньої святині. Ця ідея знайшла прихильників не лише в Україні, а й серед українців, які живуть у діаспорі, зокрема у Сполучених Штатах Америки та Канаді. Опікування відбудовою київського монастиря за межами України взяв на себе настоятель церкви святого першомученика Стефана у Клівленді, штат Огайо, США, протопресвітер отець Стефан Посаківський.

Отець Стефан приїхав до Києва і зустрівся з колишнім Президентом України Леонідом Кравчуком, який зараз є депутатом Верховної Ради, президентом Національного фонду сприяння культурі і головою Братства "Тарасові Джерела". За дорученням правління Комітету по відбудові Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря отець Стефан звернувся до Леоніда Кравчука із пропозицією очолити цей комітет. Леонід Кравчук дав згоду на це і тепер уже офіційно перебрав на себе обов'язки голови відбудовчого комітету.

Отож, уперше в новітній історії України колишній компартійний ідеолог, якого вважали переконаним безбожником-атеїстом, узявся за справу відродження православної християнської святині. Чи це не один із тих парадоксів, на які таке багате наше сьогодення?

Отець Стефан переконаний: у цьому немає нічого незвичайного. На його думку, якщо людина, живучи в умовах тоталітарно-більшовицького режиму, була членом компартії, це ще не означає, що вона мала бути dokonаним безбожником.

Пам'ятаю, як ще у трагічні тридцять років, коли в Україні шаленіли енкаведистські репресії, — згадує о. Стефан, — до мого батька-священника вночі потайки приходили генерали й директори підприємств, котрі обов'язково мусили бути комуністами. Вони приносили своїх дітей та онуків, щоб їх... охрестити. Хіба були вони справді атеїстами? Вочевидь, віра жевріла в них. І ті слова, що їх сказав, ще бувший Президент України Леонід Кравчук про відродження України, яке потребує духовного відродження народу, — це вже слова не атеїста...

Що ж, і у Святому Письмі є аналогія такому духовному відродженню людини. Пам'ятаймо, що колишній безбожник і гонитель християн Савл згодом став... апостолом Павлом.

("Українське Слово", Буенос Айрес)

Є НАДІЯ

Українську національну комісію з питань правопису при уряді України утворено (згідно з постановою Кабінету Міністрів України) 15 червня 1994 року. Очолює її Микола Жулинський, а до її складу увійшли 35 учених і знавців культури української мови з України (29 чоловік) та з кількох країн світу (Олександр Гаркавець з Казахстану, Андрій Горняткевич з Канади, Віктор Коптілов з Франції, Михайло Лесів з Польщі, Юрій Шевельов з США та Микола Штець зі Словаччини). Вихідним і основним завданням НКПП є підготовка і видання "Українського правопису у новій редакції".

Перше засідання Комісії відбулося 17–18 листопада 1994 року в Києві, в Інституті української мови Національної академії наук України. Як сказав "Гомонові" член Комісії проф. Михайло Лесів, дискусія під час цього засідання зосереджувалася насамперед на питаннях методологічних засад нової редакції і структури. Водночас визначено склад робочих груп для підготовки окремих частин (розділів) нового правопису, а також обговорено і затверджено порядок роботи Комісії у першій половині 1995 року. Чимало місця відведено обговоренню концепції щоквартального "Правописний бюлетень" (має виходити від наступного року) та засадам формування його редакційної колегії.

Праця на підготовкою і випуском нового "Українського правопису" має завершитися до 1996 року. Проф. Михайло Лесів говорить, що, незважаючи на складність і об'ємність завдання, яке прийняли на себе учені та їхні співпрацівники, є повний шанс на те, що ця необхідна для повнокровного функціонування української мови (в Україні і світі) книга з'явиться в означений час. Шанс цей утверджується декларацією уряду (окрема постановою) про всесторонню допомогу Комісії з боку Міністерства освіти, Міністерства культури, Міністерства економіки та Державного комітету з питань науки і технологій. Будуть спеціальні наділи паперу необхідного гатунку і відповідне забезпечення фінансово-матеріально-технічними ресурсами. Є надія, що вперше в історії українська мова дочекається виведених з неї правописних засад, що не викликатимуть сумнівів ні в Україні, ні в діаспорі.

(pcz) "Гомін"

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Мова — це душа народу. Вона тісно зв'язана з народом і на шляхах тисячоліть переходить з ним різні зміни. Знаємо також, що й різні мови зі собою споріднені, як оце наша мова належить до групи слов'янських мов у великій родині індоєвропейських народів на просторах Європи та Азії, куди вони розселились, вийшовши зі своєї прабатьківщини тисячі років перед Христом. А де ж їхня прабатьківщина?

Уже від минулого століття історики та лінгвісти пильно досліджують це питання. Особливо нові археологічні знахідки в нашому столітті принесли людству незвичайної ваги відкриття незнайомих таємниць. Це в першій мірі віднайдення біля села Трипільля слідів давньої рілничої культури в глибині тисячоліть. Знайдено різного роду зерна, рілничі знаряддя, розвинене гончарство (навіть 2000 цілих посудин!), відкрито не тільки села, але й міста з поверховими будинками. Відкриття трипільської культури має величезне значення не тільки для нас, для України, але для всього людства. Тож не диво, що ЮНЕСКО проголосило 1994 рік — Роком Трипільської культури. У вільній Українській державі відбувалися наукові конференції, в тому й Міжнародна конференція на тему "Ранньохліборобська культура України". На замовлення ЮНЕСКО знайомий англійський археолог Ленард Вуллі написав працю "Початок цивілізації — історія людства", де пише, що 6 тисяч років тому з Праруси-України розселились народи на схід і на захід. Він стверджує, що Україна є колыскою культури людства. На цю тему маємо також цікаву працю "Колыска культури людства", видану в Нью-Йорку ще 1983 р. Автор книжки, Володимир Рен Бойкович, пише про сумерійців, про їхню культуру, релігію, про стародавній Київ і про мову, а в тому про манускрипт Войнич. Ще 1982 р. читали ми в "Свободі" про "сенсаційний рукопис з праісторії України". Що ж це таке?

Отож, Вілфред Войнич був торгівцем рідкісних книжок. Згаданий рукопис купив він 1912 р. в Італії. Зміст манускрипту не могли розшифрувати лінгвісти ані в Європі, ані пізніше в Америці. По смерті Войнич, його родина продала рукопис Гансові Кравзові, а він як торговіць рідкісних книжок, жадав за нього 160 тисяч ам. дол., а вкінці подарував його Бібліотеці Єльського університету. Про "таємничу книжку, яку ніхто не може прочитати" писала американська преса й тоді феноменальний лінгвіст Іван Стойко зайнявся манускриптом Войнич, а за дозволу Єльського університету прочитав, розшифрував 9 сторінок. Про цю подію писав у "Свободі" (23.X.1982 р.) Л. Яцкевич і В. Рен Бойкович: "Сенсаційний рукопис із праісторії України". Хто ж це Іван Стойко?

Це наш сучасник, проживає в Америці. Він же славний лінгвіст, "феномен природи" родом з України, з Полісся. У час війни дістався з батьками до Німеччини, ходив там до гімназії, потім по приїзді до Америки, попав до армії, брав участь у корейській війні. Саме там виявив він свій надзвичайний талант відчитуючи таємні коди, писані в різних азійських мовах. Після війни закінчив він школу Ай-Бі-ЕМ (IBM) і тепер працює, як інженер у

продукції інструментів для військових літаків. Свого часу І. Стойко відчитав напис на бразилійському камені, що його написали фінікійські моряки 2000 років тому, врятувавшись з розбитого корабля. Показалось, що фінікійська мова — це староукраїнська мова, нам зрозуміла. Іван Стойко є автором дуже цікавої книжки в англійській мові "Letters to God's Eye", де пише про свої відкриття, про Україну.

XX століття подарувало нам ще одне відкриття про нашу історію і мову, а це — "Влес-книга, найстарший літопис Русі-України". Це історія про давні часи, від 650 р. перед Христом до князя Аскольда, по кінець IX ст. по Христі. Цей літопис випалений на дощечках-плитках з дуба знайшов полковник Ізенбек у зруйнованій бібліотеці князів Куракіних недалеко Курська. А було це в часі війни 1919 р. Ізенбек вивіз їх до Бельгії, до Брюсселю, а його друг — українець Юрій Миролубов — працював над їх розшифруванням 15 років; зробив фотосвітлини текстів, а переїхавши до Сан Франциско друкував їх у журналі "Жар-птиця". Фотосвітлини одержав також М. Скрипник, а його приятель Андрій Кирпич переклав їх на сучасну українську мову. "Влес Книга" вийшла у циклоstileвому виданні "Млин" у Газі 1968 р. Два роки пізніше (1970) "Влес Книгу" видав "Канадійський Фармер" під назвою "Влес книга, найстарший літопис Русі-України". Незнаний автор присвячує книжку богові Велесові такими словами:

"Влес-Книгу сю почитему Богу нашему, який бо єсть прибіжища силу." (ст. 132)

"Єсьми Дажбові внуки і не сміємо пехаяти слави нашої і завітів. Сеж бо Анти були по Русколані, а в давнину були ми Руси і перебудемо ници..." (ст. 143)

Про цю надзвичайну книгу написав працю Борис Ребіндер "Влесова книга: життя та релігія слов'ян". Написана по французьки, вийшла друком у Парижі 1980 р. У Києві зроблено переклад цієї книжки й вийшла вона у видавництві "Київська правда" 1993 р. (редактор О. Білодід, перекладач — Нестайко-Максименко).

"Влесова книга" ставить перед нами поважні завдання: перестудіювати її і зробити певні висновки про історію, культуру нашого народу й про українську мову. Русь-Україна — це прабатьківщина індоєвропейських народів, а розселення слов'ян завершилось у VI ст. до Христа.

Отож, наша батьківщина Русь-Україна мала своє письмо й свої книги до часів прийняття християнства. Великий історик Михайло Грушевський підкреслює, що Київ був джерелом освіти і культури цілого слов'янського сходу. Знанням є також, що св. Кирило — апостол слов'ян, під час своєї подорожі до хозар около 860 р. знайшов у Херсонесі "Євангеліє і Псалтир писані руськими письменами і чоловіка, що говорив тою бесідою". Від нього навчився він слов'янської мови й письма. Можливо, що це письмо, то та старинна глаголиця. Не так давно, бо 1983 р., у Києві вийшла друком книжка В. В. Німчука "Київські глаголичні листки" — "найдавніша пам'ятка слов'янської писемності". Праця ця була видана з нагоди міжнародного з'їзду славистів у Києві 1983 р.

Кирило й Методій новою азбукою — "кирилицею" переклали нашою мовою святі книги й та мова названа

церковно-слов'янською стала літературною мовою на довгі століття. З початком вона була близька до живої мови народу. Згадати тут, хоч би мову "Слова о полку Ігоревім", як: "Не ліпо ли не бяшет браття начати старими словести трудних повістей о полку Ігоревім"... Але з часом творились великі різниці з розвитком народної мови. А мова книг оставалась та сама, хоч і з великими впливами живої мови. З бігом часу витворились так звані три стилі: 1) високий стиль — з мовою церковно-слов'янською; 2) середній стиль — так званий "канцелярський" нашої козацької держави з додатками особливо латинських слів; 3) стиль живої мови — розмовної мови того часу. Ці три стилі були в уживанні від половини XVI до XVIII ст. У письменників тої доби, так званої II-ї доби, чи то середньої доби нашої літератури, бачимо всі три стилі в їхніх творах. Згадати б св. Дмитра Тупталенка, що свій великий твір "Життя святих" написав літературною мовою високого стилю з домішкою живої мови, як напр. — про одного хворого чоловіка:

"Лаврін Опанасенко, обиватель Черніговський, одишол бил розуму... А єгда бил препроваджен пред чодотворний Образ Пресвятої Богородиці, котрая наставляєт к розуму Божественному всіх, ораз пришол ку собі, і, набивши совершенного розуму, здорово повернув до дому, хвалючи Бога й Богородицу вразумівшую єго." (Митрополит Іларіон: "Святий Димитрій Туптало", вид. "Віра й культура", Вінніпег 1960 р., ст. 177.)

Цей же автор свій денник і листи писав живою мовою, як у цій кантаті:

*"Ісусе мій Прелюбезний
надію мою в Бозі покладаю
Ти мій Бог, Ти моя радість..."*

Такими стилями користувався також Григорій Сковорода, в своїх філософічних трактатах; високим стилем (стара літературна мова ще з княжих часів), а тодішня жива мова в байках і ліричній поезії, як напр.:

*"Ой ти птичко жолтобоко,
Не клади гнізда високо!
Клади на зеленой травці
На молодій муравці."
(Григорій Сковорода: "Літературні твори", Київ 1972 р., ст. 19.)*

Але треба згадати, що Г. Сковорода писав також латинською мовою трактати, а навіть листи, звичайно деякі, до студента Михайла.

Знаємо, що латинська мова довгі століття була літературною мовою в західній Європі, а в нас вивчали її в Колегіях, в Могилянській Академії. Гр. Сковорода, мандруючи в західній Європі, слухав у різних університетах викладів в латинській мові, яку, як і грецьку добре знав.

Українська література тих століть, себто середньої доби, дуже багата, але мало ще досліджена й вивчена. На сторінках нашої історії позначається уже в XVIII ст. наступ північного сусіда Москви. Спершу наші земляки — українці, розбудовували в Московщині — добровільно й не добровільно — школи, церкву, культуру взагалі, а зокрема літературу. Згадати б письменників, тепер російських, як: Богданович, Капніст, Наріжний, Рубан, а

тоді саме почала творитись російська література. Тож Петро I-ий заборонив друкувати книжки в друкарні Печерської Лаври, а 1721 р. вийшов навіть "синодальний указ" проти української мови, як "осабава наречія". Але, в житті України, в її літературному процесі заіснувала важлива подія: 1798 р. вийшла друком "Енеїда" Котляревського, а з цим, за словами Радзкевича: "Українська народня мова почала свій тріумфальний хід".

Творчість Івана Котляревського — це початок нової доби в розвитку української літератури й мови. А слово живої української мови "пламенем взялось" у творчості Тараса Шевченка, так, як він просив у своїй молитві до Матері Божої:

*"Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило
І на Україні понеслось,
І на Україні свяtilось
Те слово — Божеє кадило,
Кадило істини! Амінь."*

Воно так і сталося. "Святеє слово" — душа народу — ожила. Україна знову вернулась до життя, до боротьби за своє вільне існування на своїй прадавній землі. Але не спочив і ворог — Москва, окупант України. Посипались "укази", заборони. 1863 р. "Валуєвський указ" — це заборона української мови в школах, у друкуванні, так, що від 1864 р. протягом 5 літ на Придніпрянщині не появилася ні одна українська оригінальна книжка. Недовго після того, бо 1875 р., цар Олександр II видав "Емський указ", яким не тільки заборонено було друкувати українські книжки, не вільно було привозити книжок, що вийшли друком за границею, а в тому навіть тексти під нотами. Сконфісковано етнографічні матеріали Географічного товариства, нищено бібліотеки. Наше літературне життя сконцентрувалось тоді в Галичині. Деякі твори наших письменників друкувались за границею, в Женеві, як напр.: "Пропаща сила" Мирного.

Проти цієї страшної політики нищення української культури московським окупантом виступив Михайло Драгоманів. На літературному конгресі в Парижі, він перший запротестував в Європі проти заборони літератури й мови в Україні. Це мало велике значення для нашого народу а також причинилося до скріплення національної свідомости.

З початком XX ст. змінилася загальна світова ситуація, постала Українська Народня Республіка, відродилась наша культура, наше духове життя. На жаль, скоро заіснувала доба Радянського Союзу Держав, а з цим Москва стала знову продовжувати свою акцію на знищення українського народу й української мови, не тільки явно, але й скрито. Згадати б дещо, як нищення, спершу, інтелігенції такими засобами, як розстріли, в'язниці, заслання до "гулагів", на Сибір. Широкі селянські верстви були позбавлені землі, зруйновано села, що завжди були підставою нашого народу. І врешті, Москва зорганізувала страшний голод (3 рази!) в нашій країні, яка є одною з найбагатших країн цілого світу.

Дія Москви-Росії на знищення нашої нації принесла нам величезні шкоди психічного характеру: обезцінення

нас самих, переляк, а з цим почуття меншевартості, величезне фальшування нашої історії, занецищення нашої мови в усіх напрямках: у фонетиці, морфології, синтаксисі, словниці. На жаль, наші земляки в Україні ще й тепер не є свідомі цього й далі продовжують цю дію зокрема в мові. Хтось влучно назвав її "шовковою русифікацією". Тільки насправді, це москалізація, бо слово "русифікація" походить від Русь, русин, руський, а це ж наша давня історична назва України.

Справа мови дуже серйозна й не легка. Очистити, а то й оживити її нам допоможе знання історії української нації і добре пізнання мови.

Кожна мова має свої особливі прикмети, норми, що творять її самобутність і самостійність у родині споріднених мов. Такі особливості має й наша мова й саме їх нищенням намагаються знищити українську мову. Внаслідок цього українська мова в сучасній Україні страшенно занецищена, а тепер починає це ширитись і тут, у діаспорі, особливо в пресі, телевізії. Згадати б хоч дещо. Так, у фонетиці, замість вимови звуку **И** поширюється **І**, як оце "Господі помілуй" замість нормального "Господи помилуй". Зазначу, що **И** в українській мові належить у фонетиці до її особливих прикмет. Далі вживання **Є** замість **Е**, як у словах "Європа", замість правильного "Европа" та інше. Вимова **Ф** замість **Т** у словах грецького походження, як напр., "міфи" замість "міти", або "Борисфен" замість "Бористен". У морфології зникає закінчення **-ові**, **-еві** в чоловічому роді, як "дідові", "батькові", "князеві", а поширюють форму "діду", "батьку", "князю". У синтаксисі після заперечення **не** предмет треба ставити в родовому відмінку, як напр., "Я маю книжку", але "я не маю книжки", а не, як пишуть чи говорять "не маю книжку". Незгідне з нашою мовою вживання прийменника **по**, як напр., "по його думці" замість "на його думку". Про це широко й вичерпно писала колись О. Курило, але за свою працю для української мови заплатила своїм життям. Невластиві для нашої мови форми страдального типу, як "зроблено мною" замість "я зробив". У телевізійних програмах часто чуємо такі слова: "роль", "візит" замість наших "роля", "візита" і т.д. Дуже неприємно вражають не наші прикметники: "спортивний", "негативістський" замість "спортовий", "негативний" і тим подібне, хоч наша мова не любить скупчення приголосних звуків. У пресі та радіо і телевізійних програмах бачимо змішання понять певних слів, як напр., "духовий" і "духовний", або "повага" й "пошана". Навіть у приватних листах підписуються тепер "з повагою" замість українського "з пошаною".

Наведені приклади занецищення нашої мови дають образ її нищення, зближення до російської мови. Ще Петро І мріяв зробити з української мови діалект московської.

Найвищий час, також, щоб ми навчилися говорити й писати "в Україні", а не "на Україні" й "до України", а не "на Україну"; це ж не провінція, а держава, батьківщина української нації.

У висліді цього короткого перегляду історичного шляху української мови бачимо й наші сучасні проблеми й велике завдання: добре пізнати нашу віковичну мову й звільнити її від московської окупації. На щастя, маємо

для цього відповідні праці наших учених, а між ними Олену Курило з її книжкою "Уваги до сучасної української мови", як також нашого сучасника, одного з найвизначніших мовознавців, проф. Юрія Шереха. Треба організувати виклади, курси, студії в гуртках і на широку скалю. Не легка це праця, але конечна, бо це імператив Духа України.

Вічність і красу української мови глибоко відчув наш сучасник, письменник Сергій Плачинда:

"Мова рідна! Ти ж — як море — безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм нема кінця—краю. Мільйонноголосо бриниш говірками, а вони шумлять і дзвенять, і б'ють у наші груди, мов хвилі морські — в берег... Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого."

(Сергій Плачинда: "А мова — як море...", "Пролісок", ч. 6, 1992 р.)

О. ЯВОРСЬКА-КОПАЧ

Бібліографія:

- 1) "Влес—Книга, найстарший літопис Русі—України", Вінніпег 1970 р.
- 2) Борис Ребіндер: "Влесова Книга", Київ 1993 р.
- 3) В. Рен Бойкович: "Колиска культури людства", Нью-Йорк 1983 р.
- 4) Митрополит Іларіон: "Димитрій Туптало", вид. "Віра й культура", Вінніпег 1960 р.
- 5) В. В. Німчук: "Київські глаголичні листки", вид. "Наукова Думка", Київ 1983 р.
- 6) О. Курило: "Уваги до сучасної української літературної мови", вид. "Нові Дні", Торонто 1960 р.
- 7) John Stojko: "Letters to God's Eye", New York 1978.

F.I.N.D.S.

Dress For Less

Discount Designer Fashions!

UP TO 50% OFF

Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.

A NEW FACE

In THE BLOOR WEST VILLAGE

2186 Bloor Street West
(upstairs) opposite No Frills

763-2722

TORONTO, ONTARIO

Ірина СИЗОНЕНКО

"2 + 1", АБО "ПОЧАТОК МИСТЕЦТВА ПЕРФОРМЕНСУ В УКРАЇНІ"

Перформенс ще у середині 80-их років не мав розвитку в українському мистецтві. Якщо ми погодимось з тим, що мистецтво перформенсу та інсталяції є набутком вільного світу і це те мистецтво, яке потребує розкутого і вільного творчого мислення, що можливе в суспільстві, яке не хворіє на соціальну шизофренію, то можна зрозуміти чому саме перформенс не розвивався в Україні. Дещо в цьому може пояснити чудова казка Люїса Керрола "Пригоди Аліси у Країні Див". У казці маємо Королівство, яке не дозволяє створити ігрову атмосферу, не залишає місця для реалізації творчого життя особистості... "Правил немає, а якщо є, то їх ніхто не виконує. В Країні Див усім заправляє деспотична Королева, яка капризно вирішує, коли гра повинна починатися і коли закінчуватись. З найменшого приводу вона наказує відрубати гравцям голови. І гравці грають не тому, що їм цього хочеться, а тому, що їм наказали." Здається, що мова йде і про недавню Україну.

І коли імперія рухнула, то світ з подивом пізнав, що Україна — це "TERRAINCOGNITA" у центрі Європи, яка чекає на своїх Колумбів духовності. Появу мистецтва перформенсу в Україні можна зв'язати з появою Юрія Онуха, відомого мистця з Канади. У 1992 році Ю. Онух був запрошений в Україну на Бієнале "Львів. Відродження — 92". У Львові та Києві він показав два перформенси, привіз цікавий теоретичний матеріал. Перформенс Ю. Онуха побачило порівняно невелике число глядачів. Та серед них були молоді українські мистці, художники, критики. Це був важливий момент у творчому житті України — ще один крок до розкутості творчої свідомості. Це був історичний крок за стіну, за якою відкрився інший простір, в якому можна було відчувати себе не тільки людиною розумною, але і вільною.

В Україні є молоді художники, в творчості яких мистецтво перформенсу набуло своєрідного розвитку, стало художнім явищем.

Автор цієї публікації створив два творчих портрети молодих українських мистців — Валентина Раєвського (Київ) і Василя Цаголова (Київ) і додав власний творчий автопортрет, так утворилась назва і концептуальна формула цієї статті.

І так, **Валентин Раєвський**.

У квітні 1993 року у Києві з'явилося "Нове творче об'єднання". До цього об'єднання увійшли Валентин Раєвський, Константин і Лариса Звїздочьотів, Руф Макленан і Василь Цаголов. Члени цього об'єднання провели низку перформенсів. Головне, що відрізняло художників цього об'єднання володіючих сприйняттям власного творчого уявлення — це пошук власного призначення. Лідером цієї групи можна вважати Валентина Раєвського.

В. Раєвський у своїх теоретичних есе, статтях осмислює поняття Києва як Міста, яке знаходиться на

осередку шляху, що з'єднує захід та схід. У його сприйнятті Місто презентує у своїй основі якусь свідому конструкцію, яка існує в часі і просторі. Простір між Київськими пагорбами і є місце, де з'явився Магічний криштал, який в один і той же час віддзеркалює і фокусує частини світу. Верх та Низ і миттєво реагує на всі світові зрушення. Вертикальна вісь цього кришталу розташована в межах сімох пагорбів. Поняття магічного кришталу зв'язано з сенсом існування цього Міста, що віддзеркалює не тільки його історичний і фізичний простір і час, але й культурологічні явища, які зв'язані з цим найстарішим місцем.

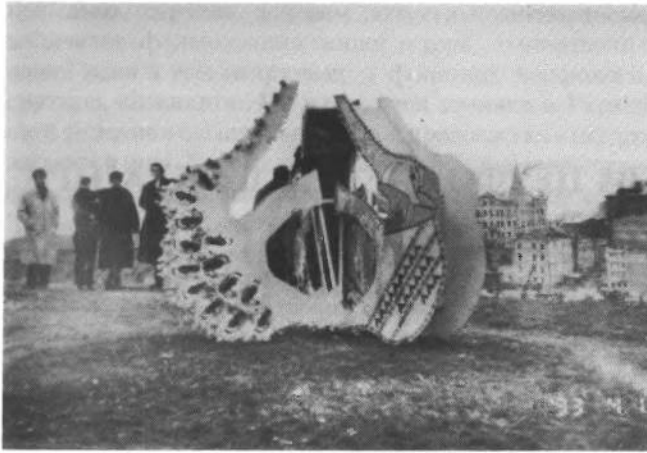
Вертикальна вісь кришталу, цей стовбур, позначався спорудами людської праці: капищами, церквами, жертівниками, палацами. Звідси формувалися центри змінюючих один одного старовинних культур. Якщо уявлена конструкція кришталу містить у собі просторовий початок, грані утворюють часові нашарування. Кожний час приносив свою культуру, кожне покоління на гранях цього кришталу креслило свої нотатки. І кожна грань — сторінка, яка утворила гігантську книгу палімпсестів. І нове покоління має надію її прочитати, та не може. Із неввічливістю неолітів накреслює свої нові нотатки. І В. Раєвський фізично відчуває ці грані: "Війни і часові відпочинки, наскоки та перевороти, нові формації і народи тисячоліттями до наших днів шліфували свої відбитки на його дзеркальних гранях". Магічний криштал уявляє собою гігантський первознак, прочитати який наш мозок не зможе. Але магічний криштал діє на нас. Він є астральним тілом, що з'єднує наш мозок з енергетикою космосу, остання сублімуючись переходить в енергію творчу. Ця жива пульсація енергії таємничого кришталу нагадує дії мислячого океану планети Солярис (з роману С. Лема). Мислячий океан Соляриса видавав матриці нашої підсвідомості. Магічний криштал діє подібно гігантському творчому акумулятору, який заряджає нас новою творчою енергією, світлом, яке йде не тільки зі Сходу, а й з Заходу.

З періодичністю світових коливань в ньому, як у калейдоскопі кристалізуються нові і нові картини. З відповідною наполегливістю Матриця на цьому прикладі культур відокремлює, вибирає із себе шматки матерії, не дозволяє розвинути їм у життєздатне тіло напередодні наступного сплеску". Наступний сплеск відбувся у травні 1993 р. В. Раєвський спілкувався з магічним кришталом, як з свідомою субстанцією, він питав його і магічний криштал подарував йому три слони, три часові категорії: час, реальність, пам'ять. "Час не існує. Реальність — це тільки тендітне відображення, на якому Пам'ять плете свої візерунки."

Акція проводиться двома етапами.

1. "Три слони".

Інсталяція складається з трьох частин (дерева, які копіюють дитячого слоника-іграшки), розфарбовується учас-

Київ. Перформенс "Три слони" В. Раєвський.

никами. Відоме нам місто і спеціально вибраний астральний день перетворюють об'єкт в Талісман, — так кували хатгські булати, так у всі часи готували амулети і талісмани. У центрі інсталяції, яка створює солярний знак розміщується дзеркало таким чином, щоб у ньому можна було б побачити небо.

2. "Послання".

Потім учасники спалюють об'єкт та кидають в вогнище конверти з посланнями.

В акції, яка проводилася в цьому перформенсі використовувалася інсталяція, яка складалася з копії дитячого слоника-іграшки. Цю дитячу іграшку можна зв'язати з нашою пам'яттю і це є Першознак, який зв'язаний з нашим дитинством. Руйнуючи таким чином цей Першознак, віддаючи його вогню, стає наочним факт агресії руйнування, який міститься в цій дії. Мені здається, що це агресія до нашого менталітету, тим самим ми руйнуємо нашу пам'ять, нашу суть і нашу минулу реальність. Ми знаємо, що всі учасники перформенсу склали лист до минулого та майбутнього, який потім спалювався у вогні. І в цьому також не можна не побачити агресивну дію. Ми знаємо, що слово, як і всі матеріальні елементи різного спілкування можуть мати фізичний вираз при різних церемоніях, ритуалах — це звучання слова: молитва, закляття, сповідь. В нашому випадку послання кидається у вогонь і ми переконані, що через якісь то астральні потойбічні канали воно попаде в минуле або майбутнє. І щоб для себе це якось пояснити, я звернулася до теоретичних нотаток учасників перформенсу. Мені здалися цікавими в цьому плані вирази Руфі Макленнан.

"Я читаю ознаки гниття дитячих майданчиків цього міста. Іржавіючі та ломані ієрогліфи вже не розповідають те, що їм давали розповідати. Люди вже не розмовляють їхньою мовою, не розуміють їх — горки-слони, крокиди, туші без гойдалок співають скуку, німу мелодію, яка відбивається у ритмах прадавніх мов, які звучать на Київських горах".

Акт спалювання має символічний характер. Він є знаком, який інформує нас про пострадянську епоху, в якій функціонує магічний криштал, живе місто, живе Україна. Я маю на увазі той період, коли після Чорнобильської катастрофи дитячі площадки Києва мали вигляд тої трагічної інсталяції, про яку писала Руф Мак-

леннан. Безумовно, це було руйнування нашого менталітету, нашої духовної і фізичної суті. Тому акт спалювання в цьому контексті має зовсім інше значення. Психологічний початок цієї акції має особливо сильне звучання. Несприятлива культурна, економічна і суспільна атмосфера, в якій ми опинилися, дуже психологізує критичне осмислення естетичної дійсності. І тому, в цій акції, при наявності в ній онтологічного фундаментального початку не можливо не побачити психологічний аспект, який тут домінує.

Але там, де буває кінець, там є і початок. І сам ритуал у цьому перформенсі виплеснув у космос колосальну творчу енергію мистців, яка за законами фізики, обов'язково повернеться до творців у недалекому майбутньому новими ідеями, творчими знахідками, новими перформенсами. І то є справжній оптимістичний кінець. Бо мистецтво групи В. Раєвського звернено до життя, до майбутнього.

Інформація про В. Раєвського:

Народився у 1956 році в Києві. 1974–1978 рр. — вчився в Українській Академії Мистецтв. 1986 року — закінчив графічне відділення Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова. Живе й працює у м. Києві. Член Співки художників України.

Василь Цаголов.

В. Цаголов є не тільки членом "Нового творчого об'єднання". Це відомий учасник і мешканець "Паризької комуни". Але, як свідчить О. Соловйов, ідеолог та "комендант" цієї комуни — "ніякого стосунку ні до Франції, ні до історичних подій ця комуна не має, тим більше не має ніяких революційно-політичних паралелей". Це просто знайшла собі тимчасовий притулок (як і усе людство на планеті Земля) група молодих українських мистців на бувшій вул. Паризької Комуни, у домі, де потрібно робити капітальний ремонт (як і у всій країні).

Саме тут почалася історія нового мислення в українському сучасному мистецтві і саме у цих стінах В. Цаголов задумав і склав геніальну концепцію "Тверде телебачення"...

"Сутність ідеї "тверде телебачення" — припущення нематеріальності світу і уявлення світу, як твердої біологічної фікції. Що, однак, не заперечує його існування. В рамках програми здійснюється спроба виходу за межі уявної реальності: світу і художнього творення. Адже і реальність творення ніколи не є власне реальністю — це завжди наслідування або відображення, тобто щось уявне, або це конструювання вигаданого, позбавленого наслідування. Тому завжди в акті творення, незалежно чи то площина картини, відео або кіноекрана, інсталяція це, чи акція в її звичайному розумінні, здійснюється перекос свідомості. У повсякденному житті уявне творять, здійснюючи той же перекос, приватні проблеми існування.

Усвідомлення світу і реальності як твердої об'ємної телетрансляції, а реального простору — як телевізійного, дозволить відкрити в собі телепрототипа, телеперсонажа і, як наслідок, дозволить працювати в просторі твердого ефіру більш органічно. Таким чином, ті, хто відкрив для себе "тверде телебачення" позбавляються роздвоєння і переживання уявного, — для них долі, пригоди, вчинки, — лише череда візуальності, вони по-

кликані хоч якось збагатити цей, позбавлений будь-якого змісту, нескінченний серіал.

В акції "Карла Маркса — Пер Лашез" можна підозрювати історичний і соціокультурний підтекст. На що провокує сама назва, дія і участь у ній мистців. Підтекст цей, не є метою акції, допомагає висновку про правний криміногенний вихід якої-небудь глобальної ідеології у політиці чи мистецтві".

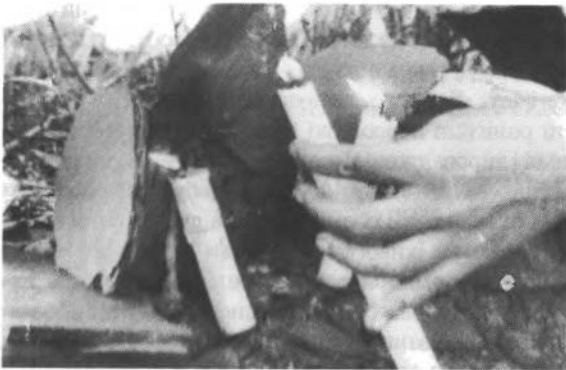
Василь Цаголов народився в 1957 році в Північній Осетії. Закінчив Українську Академію Мистецтв у 1986 р. Живе й працює у Києві. Член Співки художників України.

ПЕРФОРМЕНС "ВІДЧУТТЯ ЧЕТВЕРТОЇ РАСИ"

В основі нашого вибору завжди покладено певні причини і те, що ми творимо це наслідок нашого вибору. Ритуалістичний перформенс привабив мене з таких причин: існуючи у місті, яке є класичним постіндустріальним поселенням мутантів я завжди відчувала себе моделлю біологічною та духовною іншого світу. Усе моє існування в цьому місті і в цьому середовищі — є протидія його руйнуючій суті.

Спаплюжена екологія, примат індустрії над духовним розвитком, важкі соціальні умови існування — все це разом прискорює процес мутації біологічної та духовної.

І мистецтво перформенсу в цьому випадку виступає як захист психологічний (ABWEHR), тобто "виштовхування регресії сублімацією". Загроза реальної духовної та фізичної смерті породила цілу сукупність підсвідомих психічних процесів, які, кінець кінцем через гру (в даному

*Крим. Водоспад Учан-Су Ялта.
Перформенс "Відчуття четвертої раси"
І. Сизоненко.*

випадку через мистецтво перформенсу) виступили захистом мого особистого "я" від загроз реальності.

Для проведення перформенсу необхідно було знайти місце. Це повинно було бути екологічно чисте місце, місце відокремлене від цивілізації, володіюче спіритуалізмом. В один щасливий час я опинилась у такому місці — це урочище Ісари під горою Ай-Петрі біля водоспаду Учан-Су — краї чистих хмар, високих гір, гарних сосен і швидкої прозорої води. Світ гармонії, який зберігся у первинній чистоті. Кажуть, що "щасливий той, хто може пізнати причини речей". Але я думаю, що не менш щасливий і той, хто може відчувати первинність матеріалу — це відчуження дає можливість прийти до первинного джерела природи та життя, а це є джерело не тільки людської фантазії, це є джерело і художньої, творчої наснаги.

Такими важливими чистими матеріалами, які давали енергію для людського життя були камінь, дерево, вода, вогонь. В місцевості Ісари всі ці старовинні матеріали світу знаходились у повній гармонії. І кожний з них у своїй первинній красоті мав на людину емоційно-експресивний вплив, що підтверджувало теорію про переселення душ в неорганічні речовини.

"Мириады духовных существ, то носятся в воздухе, то обитают в деревьях, скалах или водопадах и сообщают таким образом, свои личные свойства этим материальным предметам" (Е. Тайлор).

Грота співаючих риб

Спіритуалізм цього місця поступово підкорював моє існування — і увесь свій вільний час я частіше проводила на самоті, насолоджуючись швидкою течією води, її чарівним звуком та кольором, дивною ходою великих хмар і їх спілкуванням з вершиною Ай-Петрі, витонченою красою сосен та шерехом високих трав. І добрі духи води, скель, дерев лікували душу від смутку, тіло від хвороби.

Нічні звуки Оборотня злились з чарівною старовинною мелодією Всесвіту. Безсловесні звукові відношення, які виспівуються людським голосом — ПРОСОДІЯ — для Оборотня були засобом контакту з моїм світом. Цей експресивно-емоційний звук загострив моє сприйняття, відкрив древні архетипічні звукові хвилі і мені вже реально відчувалися і теплі молитви дикої людини і магічні заклинання племені, яке йде на полювання і дикий рев підбитого бізона, і жалібний плач самотньої чаплі. Мені відкрився Великий звук Всесвіту. І він відбувся не в нотах (то є і можливо і неможливо) — сама природа подарувала мені таку бажану можливість.

Вода спадала в гроту з висоти і за довгий час вибила велику кам'яну чашу. Вода з неї потиху витікала в спокійну нішу гроти. З водяного дзеркала винурювали гострі, продовгуваті осколки скель, які під тягарем часу звалились униз. Цей камінний косяк нагадував косяк риб. Каміння були продовгуваті і завужувались до верху, їх роздвоєні кінці нагадували розкриті роти. Це були співаючі риби. Звчорашньої ватри я взяла обгорілу шишку й почала малювати на каміннях — очі риб з великими загнутими віями (передбачення майбутніх моїх бід); фрагменти панцирів і плавників, контури ротів з маленькими, вишуканими губами. І ось, через деякий час, співа-

ючі риби, подібно стародавнім інкам, піднесли молитву, яку, як мені здається, я знала в якомусь іншому, минулому житті:

"О, ріко, прийми гріхи, в котрих я висповідався сьогодні перед сонцем. Понеси їх у море, і нехай вони ніколи не повертаються". (Е. Тайлор)

Резюме

Я думаю, що відчуття четвертої раси — це відчуття четвертої душі, яка може піти з материнської оболонки нашого тіла і знайти свободу і гармонію з світом первинної природи. І тоді, коли це відбувається, особистість, яка загубила свою четверту душу починає "пошуки себе". Вона свідомо чи несвідомо повертається до МЕГАПОЛІСУ спиною і стає ОБОРОТНЕМ в пошуках своїх первинних початків. Тому, що Мегаполіс, як велетенська личина репродукує вже друге, третє і т.д. покоління мутантів. Вони вже не можуть існувати поза структурою МЕГАПОЛІСУ. І щоб вижити та протидіяти загубленому постіндустріальному середовищу, людство повинно ставати ОБОРОТНЕМ — повертатися до своїх загублених душ, до первинної чистоти природних стихій, шукати гармонію між своєю особистістю і світом, колись так мудро побудованому божественним творцем.

І так, я застаюсь ОБОРОТНЕМ...

Не знаю, чи можна робити прогнози в мистецтві, але мистецтво перформенсу в Україні — це мистецтво майбутнього, в тому контексті, що нова генерація молодих українських мистців, яка вже "вкусила" цей солодкий присмак свободи і розкутості зуміла поєднати своє творче життя з цим вишуканим, рафінованим та інтелектуальним мистецтвом, яке безумовно належить до вільного світу.

Інформація про І. Сизоненко:

Народилася в Дніпродзержинську (Україна). 1973–1978 рр. вчилася в Українській Академії Мистецтва Живе і працює в Дніпропетровську. В колі професійних інтересів — перформенс, інсталяція, екологічні акції, графіка. Мистецтвознавець, журналіст. Член Спілки художників України. ■

ІТАЛІЙСЬКИЙ РЕНЕСАНС

(46-та стаття з серії про мистецтво)

Італійське мистецтво, яке дійшло до найвищих вершин — це мистецтво Відродження XV і XVI століть. Це мистецтво мало найбільший вплив на розвиток європейського мистецтва. Його якості не має собі паралелі. Беручи античний класицизм за основу, італійці розвинули скульптуру і малярство у мистецтво, яке можна тільки подивлятися.

Нині багато людей дивиться на мистців доби Відродження, найвизначніші з яких це: Леонардо, Рафаель і Міхель Анджелі, як на геніїв, які родяться тільки раз у тисячоліття. Дуже цікаво читати життєписи цих великих мистців і порівнювати їх з сучасними мистцями. Зразу закріпимо, що мистці італійського Відродження мали основу, з якої вони починали працювати. Вони не винаходили нового мистецтва, але удосконалювали знані форми. По-друге, вони мали дуже добрий практичний вишкіл. Наприклад, Міхель Анджелі студіював мистецтво і його техніку від 13-го до 21-го року життя, шість днів на тиждень, від сходу до заходу сонця. Ми не маємо тепер таких вишкілів. Третє — вони мали замовлення над якими працювали. Кожний малюнок мав місце де мав висіти або стіну, на якій мав бути намальований, перед тим ще, як мистець починав його малювати. Мистець інакше працює, коли він знає, що його час буде оплачений. І це якраз три основні потреби, щоб мистець міг стати генієм.

Існував ще один аспект італійського життя, який заохочував мистецтво. Це те, як італійці розуміли Бога. Це не був містичний Бог, головню прийнятий східним православ'ям, але дуже реалістична особа, батьківського виду, дуже активна в житті. Так само сприймалися Мати Божа і Ісус Христос, як і множество святих і пророків. Всі ці релігійні персонажі були прийняті італійцями за реальні і впроваджені у щоденне життя. Таким способом, малюнок, представляючи якого-небудь святого на балачках зі знайомим селянином був дуже тепло прийнятий, як частина їхнього життя. Там було дуже мало, або не було нічого надприродного і релігійні малюнки сприймалися, як продовження щоденного життя. Зв'язок між релігійним віруванням і щоденним життям демонструється такими випадками, як наприклад, італієць йде до церкви і молиться до свого улюбленого святого, щоб отримати якісь матеріальні потреби, але якщо молитви залишилися не відповіджені, то та особа наступного дня вернеться до церкви і обпліє образ святого. Навряд ми зустрінемо такий реалістичний підхід до релігії у будь-якій іншій нації.

Цей релігійний реалізм дуже допоміг мистцеві і його праці. Мистець впроваджує святе у буденне життя і святі в дійсності є представлені звичайними людьми. Мистець вживає людей свого оточення, як моделі для різних потреб, але головню вживає людей з характеристикою святого, або який на думку мистця був подібний на святого. Це олюднення святого в Італії мусило б прийматися, як основна характеристика італійського мистецтва.

Було багато інших родів мистецтва в Італії попри релігійне, але ні одне з них не досягло такого великого впливу на населення. На злість деяким історикам мис-

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських
— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

тецтва, я вживаю назву "італійське мистецтво". Це правда, що в XV і XVI сторіччях були: флорентійське, венеційське, римське мистецтва, але я називаю їх усіх італійським Ренесансом. Італійський Ренесанс досяг зеніту європейського мистецтва, і виглядає, що після Рафаеля, ніхто вже не міг досягнути висоти його мистецтва. І багато мистців навіть перестали пробувати дійти до того рівня. Але я вірю, що, як мистці Відродження взяли класичне мистецтво греків і римлян як основу своїх студій, так зможуть нинішні мистці взяти Відродження як початок своєї прогресії.

На жаль, у нинішній Італії мистецтво не є на тому рівні, на якому воно було в XV і XVI сторіччях. Винахідливість ставиться вище еволюційності і ми знаходимо поміж новітніми мистцями переважно таких, котрі цікавляться тільки "винаходити", повторення того, що вже було створено в Італії у минулім, або що винаходиться тепер в інших країнах світу. Італійці, у всякому випадку, мають можливість піднести своє мистецтво до рівня, на якому воно колись було. Вони мають школи, музеї і людей, котрі розуміють мистецтво. Одне, що їм треба зробити, то дістати ентузіазм і зачати насправді працювати, тоді у скорій будучині ми можемо стати свідками нового Відродження мистецтва.

Юрій МОШИНСЬКИЙ

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

**ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЦВІНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА**

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

**Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647**

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

Степан МЕЛЬНИЧЕНКО

СЛОВО НА ВИСТАВЦІ СКУЛЬПТУР В ЕДМОНТОНІ

З 2 по 8 грудня 1994 р. в приміщенні Українсько-Канадського музею-архіву Альберти відбулася творча виставка чотирьох молодих мистців з України: пп. Олега Лесюка, Миколи Шимоні, Руслана Найдю та Дмитра Верйовки.

Добре зорганізована панею Софією Скрипник, ця виставка викликала велике зацікавлення серед численних шанувальників мистецтва Едмонтону.

Виставку відкрив мистецтвознавець зі Львова, п. Степан Мельниченко. Зміст цього цікавого, вступного слова пропонуємо ласкавій увазі читача:

Сьогодні ми маємо приємність зустрітися з творчістю чотирьох молодих артистів з України. Їхня творчість вже znana не лише в Україні, але й поза її межами, стаючи об'єктом ширшого зацікавлення мистецтвознавчої критики.

Представлені твори відзначаються високим рівнем виконання, свіжістю задуму й характерною авторською неповторністю.

Для мистецького процесу особливо важливе й цінне, щоб ці компоненти творчості зливалися разом.

Оглядаючи виставку, майже реально відчуємо фізичну присутність легендарної постаті геніального українського скульптора Олександра Архипенка, який став творцем революції в мистецтві скульптури ще на початку нашого століття.

Його творче кредо збудоване на вільній, сміливій ідеї проголосило, що:

— справжній творець у мистецтві не повинен імітувати вже створених речей, а навпаки — сміливо створювати нові, досконалі форми, яких взагалі немає в існуючій природі.

Новітні концепції конструктивізму О. Архипенко широко застосував для творчих погреб скульптури, а заглибину й порожнину (досі незначні технічні засоби) став вживати замість випуклостей або округлостей, як важливі композиційні елементи. Моделюючий характер світлотіні "завував" по-новому, ставши одним з основних засобів творчого відображення в скульптурі.

Сміливі творчі ідеї й талановиті твори цього геніального мистця назавжди увійшли до скарбниці світового мистецтва. Вони зайняли належне їм почесне місце, щоб з цієї висоти прославляти поміж народами світу величчя ім'я України.

О. Архипенко, як провідна постать в світовому мистецтві і незаперечний авторитет, здобув собі чимало по-

слідovníків, які і в наш час продовжують творчо розвивати його ідеї.

Оглядаючи плоди праці талановитих рук і творчого розуму цих представників молодого покоління сучасних мистецьких сил України, бачимо спорідненість їх творчої методи з творчим маніфестом О. Архипенка; наочно переконаємося в життєдайній силі його творчих ідей.

Одночасно бачимо, що представлені твори мають власну творчу концепцію, як їх сміливу образність вміло передають засоби відповідних матеріалів, такі як: теракота і шамот, відтак дерево різних порід, камінь кількох видів та бронза.

Все це незвичайним багатством своїм привертає увагу нашу і кличе в політ, щоб понеслися думки наші в безмежно-синю далечінь, туди — де під ясними зорями українського неба починаються витoki цієї краси...

Тож полетім і ми туди на хвилинку, запізнатися з нашими артистами ближче:

— Найстаршому, **Олегові Лесюкові** — 35 років. Він народився в 1959 р. у Львові, в родині відомого скульптора і педагога — Любомира Лесюка.

1981 р. з відзнакою закінчив Львівський інститут прикладного мистецтва (нині Академія Мистецтв). Після цього 10 літ успішно викладав скульптуру і композицію в школі мистецтв ім. Івана Труша, там же у Львові.

Роки навчання й самостійної творчої праці були для нього єдиним процесом знаходження власного творчого обличчя, росту творчої майстерності, здобування досвіду інтенсивною працею в творчій роботі.

Тож і не дивно, що в творчому доробку цього цілком зрілого майстра скульптури знаходиться поважна кількість вартісних творів, створених сміливо, з оригінальністю думки й талановито.

Між ними є й твори монументального формату. Це пам'ятники Тарасові Шевченку й Соборності України.

Олег Лесюк — учасник численних мистецьких виставок в Україні, Росії, Італії та Канаді, дійсний член Спільни художників України, а також Канадського скульптурного Товариства. Твори його знаходяться в публічних і приватних колекціях країн Європи та Північної Америки.

Олег Лесюк на цю виставку представив 13 вартісних композицій в техніці об'ємної скульптури, що виконані в різних матеріалах. Незважаючи на камерність розмірів, усі ці твори на мистецькій вартості не втрачають, бо створені руками справжнього майстра.

— **Микола Шимоня** народився в 1960 р. Він уроженець Закарпаття, де й минули роки його дитинства, а відтак шкільної юности.

В 1984 р. успішно закінчив Львівський інститут прикладного мистецтва.

Відомий живописець, професор Данило Довбошинський мав великий вплив на формування його мистецької індивідуальності.

М. Шимоня успішно опанував більшість живописних технік: олію, темперу, акрилік, гваш, акварель і пастель, сміливо поєднуючи кольорові нюанси з силою тональних акордів.

Віртуоз рисунку, він добре володіє кількома графічними техніками. В скульптурі він також не останній, що

підтверджують три його гарні барельєфи: "Св. Володимир", "Св. Ольга" та "Гуцульська Мадонна". Характер виконання тут продиктований тематикою, тому він стилізований і урочисто-стриманий, в дусі давніх українських ікон.

М. Шимоня — учасник виставок в Україні, Росії, Польщі, Канаді і США.

— **Руслан Найда** народився в 1970 р. у Києві, де в 1992 році успішно закінчив Українську Академію Мистецтв.

Іван Гончар — знаменитий скульптор, прищепив йому любов до української історії й етнографії, а Іван Стожаренко — відомий майстер монументального живопису зацікавив його досягненнями європейського модерну. Обидва ці мистці вирішально вплинули на формування таланту молодого скульптора.

Він безмежно захоплений красою і таємничістю прадавнього мистецтва часів Трипільської Культури з—перед 7 тисяч років і переконаний, що власне з цих доісторичних глибин починається родовід українського мистецтва. І не випадково, що Трипільля тематично домінує в його творчості.

Загадкова таємничість і незбагненна краса цієї далекої минувшини нашої землі гордо й таємничо промовляють до нас із його прекрасних монументально-стриманих композицій у дереві, камені та бронзі, а також із його численних, майстерно виконаних рисунків.

Руслан Найда — учасник мистецьких виставок в Україні, Росії, Франції, Німеччині, Польщі, Швеції, Канаді і США.

В 1993 році він одержав найвищу нагороду на міжнародному конкурсі ЮНЕСКО в Парижі. Мистецький критик з Києва Олексій Рогатченко тоді писав: "Руслан Найда — артист високого рангу між найліпшими артистами сучасності, а його артистична індивідуальність знаходиться на найвищому рівні інтелекту."

За минулі два роки він успішно виступив на міжнародних престижних виставках в Стокгольмі, Варшаві, Мюнхені й Вашингтоні, а твори його знаходяться в публічних та приватних колекціях країн Європи та Північної Америки.

На цій виставці Р. Найда представлений трьома вельми цікавими й вартісними композиціями камерного формату. Вони створені в техніці об'ємної скульптури. Їхня небуденна, вишукана мова добре втілена в черешневому дереві, теплоту й енергію якого добре відтінює характер оніксового каменя.

— **Дмитро Верйовка** — наймолодший з авторів, йому 21 рік. Він народжений в 1973 р. в Одесі, в мистецькій родині. В 1992 р. успішно закінчив Одеське художнє училище. Талант юного скульптора оцінили і належно підтримали в знаному Центрі Мистецтв міста Одеси. Тут йому надали спонсорство для подальшого навчання в одному з найкращих мистецьких закладів Росії академічного типу — в інституті Мистецтв і Дизайну ім. Віри Мухіної, що в Санкт-Петербурзі. Тут Дмитро Верйовка зараз успішно й навчається на факультеті скульптури.

Він учасник мистецьких виставок в Україні, Росії, Фінляндії, Голляндії та Німеччині. Твори його знаходяться в публічних та приватних колекціях згаданих

країн. На виставці представлено п'ять його творів, створених в техніці об'ємної скульптури. Ці композиції виконані в бронзі з додатком граніту сприймаються цікаво й свіжо; вони наче випромінюють енергію молодості їхнього автора, перед яким велике майбутнє...

В моєму розумінні українські мистці завжди були й сьогодні є своєрідними амбасадорами культури нашого народу, а тепер уже й нашої молоді держави перед іншими народами світу.

Саме так належить сприймати творчі виступи наших артистів поза Україною. Тому кожен вдалий виступ українського мистця в світі радує мене особливо.

Це ж бо міцнішає престиж України й зростає поінформованість світу про досягнення української культури, про наш народ, про нас з вами.

Тож низький уклін і вдячність усім авторам за їх невтомну працю й здобутки на ниві рідної культури.

Побажаймо усім їм міцного здоров'я, особистого й родинного щастя й подальших творчих досягнень, а вельмишановний імпресарію, пані Софії Скрипник віддаймо належну шану і вдячність за старання організувати цю гарну виставку, де ми знову маємо змогу завітати до талантів з України.

2.XII.1994 р.,
Едмонтон

ДУЕТ МАЙСТРІВ

Серед діячів сучасної української музичної культури, канадські піаністи Люба та Іриней Жуки, посідають особливо почесне місце. Відомі майже на всіх континентах, вони не тільки першокласні музиканти світового масштабу, а й справжні мистці-патріоти, які послідовно й надихнено пропагують творчість українських композиторів. Як і різноманітні програми не виконували, завжди звучить у них українська музика. В цьому громадська й

мистецька позиція сестри і брата Жуків, які зачарували своєю прекрасною грою київську публіку, що зібралася на їхній сольний концерт у Малому залі столичної консерваторії. Їх виступ став радісним святом фортепіанної музики, примусив згадати про нашу національну піаністичну школу, про її славних представників, імена яких десятиліттями замовчувалися. А школа ця живе й успішно розвивається на Заході, і яскраве, промовисте свідчення цього — самобутнє виконавське мистецтво Жуків.

Професор музичного факультету університету в Монреалі — Люба Жук — учениця легендарної Любки Колесси, широко знаної в Європі й Америці, — відкрила світові твори Косенка, Ревуцького, Барвінського, Лятовського, Штогаренка; надихала композиторів діаспори на створення оригінальних опусів для фортепіано. Професор, доктор музикології Іриней Жук, який чудово володіє інструментом, вражає широкою ерудицією та глибокою обізнаністю з національною культурою.

Брат і сестра складають рідкісний за своєю гармонією, злагоджений фортепіанний дует, якому підвладні всі композиторські стилі та художні напрямки. Висока професіональна культура і віртуозна майстерність поєднуються в їх виконавській манері з емоційною наснагою, внутрішньою експресією і проникливим відчуттям образного змісту кожного твору.

Концерт Жуків, що зібрав музичну еліту Києва і насамперед численних піаністів, ще раз переконав, які корисні подібні зустрічі мистців України і діаспори, культурні здобутки якої нам треба краще знати та вивчати. Адже нашим музикантам не завадило б повчитися у канадських майстрів, які не тільки досконало володіють усією виразовою палітрою фортепіанного виконавства, вражаючи високою культурою піанізму і несподіваністю динамічних штрихів; вони не просто грають з повною самовіддачею, доповнюючи одне одного й зливаючись у єдиному емоційному пориванні, а наче живуть музикою, обарблюють кожну фразу власним почуттям, переживанням.

Слухаєш і думаєш про те, що наші брати в діаспорі мають сьогодні видатних мистців. Сучасні композитори і в Канаді, і в Україні охоче пишуть саме для цього блискучого дуету, бо знають, що Люба й Іриней виведуть їх музику в широкий світ. У київському концерті Жуки прекрасно виконали твори канадських авторів Дональда Патрикена, Кліфорда Кравля й Юрія Фіяли, а також новий опус Геннадія Ляшенка.

Граничну віртуозність і тонке відчуття джазової манери гри продемонстрували артисти в інтерпретації Бразильського танцю Роже Маттона. Звичайно, хотілося б послухати у виконанні дуету майстрів і класику, що посідає в його величезному та різноманітному репертуарі значне місце. Але це, мабуть, буде під час наступних гастролей в Україні, яких наші шанувальники фортепіанного мистецтва чекатимуть з нетерпінням.

Юрій СТАНИШЕВСЬКИЙ
(*"Музика", ч. 2*)

В осені дует Люби та Іриней Жуків знову концертував в Україні, на жаль, інформації про їхні теперішні виступи ще не маємо. — Ред. ■

Іриней і Люба Жук — піаністи
та Микола Колесса — композитор.

ДЕЩО ПРО ФІТОТЕРАПІЮ В УКРАЇНІ І ВЗАГАЛІ

Говорячи про фітотерапію хочу на вступі згадати, що я мав професора, який вчив мене фармакогнозію і фармакологію; у нього було 3 докторати: з медицини, вегетаріанії і фармакогнозії/фармакології. Усе своє знання він поєднував у своїх викладах і робив їх надзвичайно цікавими. При тому, часто повторював: слухайте добре, бо цього матеріалу ви ніде в ніякій книжці не вичитаєте. Пізніше я переконався, що він говорив правду. Між іншим він твердив, що на кожну недугу, на кожний біль — в природі є лік, тільки треба вміти його знайти.

Немає місця на нашій землі, де люди не знали б про лікувальну вартість багатьох рослин. Властивості лікувальних зел ніколи не мінялися. Якими вони були ще в праісторії, такими залишилися і до нашого часу. Не відомо, в який спосіб і скільки часу забрало людині відкрити терапевтичну силу рослин. Можна тільки догадуватися, що ще із передісторичних часів люди спостерігали, приміром, що коли якась звірина була хворою, вона бралася їсти якусь рослину, якої нормально не чіпала. Вони тоді брали цю рослину, випробовували, бачили який лікувальний ефект вона чинить і передвали це знання з покоління в покоління. Це власне, стало народною медициною, або лікуванням зелями. По вченому сьогодні ми це називаємо ФІТОТЕРАПІЄЮ.

Практики народної медицини у різних суспільствах прибрали своєрідний характер, який неодмінно був пов'язаний з повір'ями, звичаями чи взагалі з культурою даного суспільства. Звичайно, ці практики були і є окутані якоюсь містерією, таємницею, а володіли нею лише певні одиниці. За підсумками Світової Організації Здоров'я, народна медицина ще на сьогодні є основним засобом охорони здоров'я для 2/3 населення світу.

Не здивує, отже, факт, що зацікавлення фітотерапією різних народів в нашому часі не то, що зменшується, але навпаки, помітно зростає. Науковці детальніше вивчають різні культури світу, їхній фольклор, а особливо їхні медичні практики і лікувальні зеля, які у них вживаються — і приходять до висновку, що народна медицина в значній мірі має наукові підстави, будьто з психологічної чи з фармакологічної, чи однієї і другої точки зору.

На особливу увагу заслуговують традиційні лікувальні системи Китаю, Індії, Австралії, Мехіко, Фіджі, Нової Гвінеї і інші, де є багатство різних рослин з медичними властивостями, які сьогодні можуть бути джерелом нових ліків і взагалі поступу медицини. Про кожну з тих країн можна б багато розказувати, але нам буде цікавіше зупинитися трохи на українській народній медицині, або фітотерапії...

Кілька місяців тому приїхав до мене гість зі столиці України — Києва. Він привіз з собою кусень сала і... велику головку часнику. Це, бачите, можна брати, як приклад бартерної економії, яку Україна зараз змушена практикувати: ти мені електроніку, чи щось подібного, а

я тобі сала і часнику... Може трохи смішно воно, але з другої сторони — це доказ, як цінують часник в Україні. Для цього є всі підстави. Кажеться, що часник — це друга найстарша медицина і ще до тепер найкраща. Часник був знаний у всьому старинному світі: від Іспанії до Китаю, але чи не найбільше любили його в Єгипті. Між іншим, через часник зареєстровано перший страйк у світі. Під час будови пірамід — не стало часнику. Мусіли зменшити порцію, а невдоволені робітники застрайкували. Римляни і греки вживали часник для лікування інфекцій, простуди, пістряка, а навіть прокази.

В середньовічній Європі часник теж був дуже поширений. Спочатку вища кляса дивилась на часник "згори", вживали його тільки селяни, бо вважали, що часник був добрий на всьо, але згодом і вища кляса визнала медичні властивості часнику. У І-ій Світовій війні лікарі англійської, французької і російської армій лікували рани вояків, а також дизентерію — рідною, яку видувували з часнику.

У II-ій Світовій війні часник вправді заступила пеніциліна, але советська армія, яка мала 20 мільйонів ранених, не мала ще тоді достатньої кількості антибіотиків, тому советські лікарі були змушені і даліше вживати в першу чергу часник, який називали російською, або советською пеніциліною. Антибіотичні властивості часнику були вперше відкриті швейцарською фармацевтичною фірмою SANDOZ ще у 20-их роках. Десятки студій над часником після того не тільки потвердили це, але встановили, що часник вбиває навіть ті бактерії, що спричиняють туберкульоз, інфекцію харчів, інфекцію сечового міхура у жінок, лікує деякі форми менінгіту та інфекції грибом. Часник розширює кровоносні судини, обнижує рівень цукру в крові (важне для діабетиків), але коли йдеться про серцеві недуги і т.зв. строук, ніякі стандартні лікарства не можуть дорівняти часнику. Бо коли одні з них обнижують тиснення крові, другі обнижують холестероль, інші обнижують можливості зціплення крові, то один часник робить усе це одночасно. Існують деякі докази, які сугерують, що часник відіграє якусь роллю навіть в запобіганні, чи лікуванні "рака".

Про варстість часнику в куховарстві тут говорити не потрібно.

Часник має один неприємний бічний ефект, який можна назвати антисуспільним ефектом. З'ївши часнику — його невимовно чути, навіть кілька днів після того. Але із тим бічним ефектом сьогодні дають собі раду, бо роблять його беззапашним.

Народна медицина України — це значна частина загальної культури українського народу, яка народжувалась, так, як і в інших народів, від емпіричних знань первісної людини і удосконалювалась та збагачувалась новими досвідами аж по сьогодні. В історії українського народу, народна медицина проявляла себе як важливий чинник здоров'я у побуті, обрядах, фольклорі,

народних оповіданнях, у працях істориків, ченців тощо. Тому то не можна викидати її поза рамки історії, культури, чи навіть модерної медицини, бо дуже часто якраз народна медицина була і даліше є величезним джерелом інформації з якого постійно черпала і черпає сьогоднішня офіційна модерна медицина у своїх пошуках за новими ліками чи способами лікування.

Географічне розташування України дає можливість буйній рістні фітосфери взагалі.

У флорі України нараховується біля 5000 видів рослин. Рослин, які прийнято уважати лікарськими, нараховується понад 1000 видів. У медичній практиці нині використовується в Україні біля 300 видів рослин. Значна кількість тих рослин перейшла до офіційного лікування і без них не можуть обійтися як фармацевтична промисловість, так і лікувальні заклади. У переважній більшості застосування тих лікувальних рослин відповідає сучасним науковим поняттям.

Нині, коли Україна знаходиться в тяжкій економічній ситуації, де існує вісталість медичної технології, брак відповідного обладнання по шпиталях, відсутність фармацевтичної індустрії — питома вага народної медицини є дуже велика, якщо не основна. Фактично, фітотерапія в значній мірі залишається сьогодні єдиним засобом порятунку здоров'я для багатьох людей.

В Україні є багато лікарів-фітотерапевтів, які повністю віддалилися вирощуванню на спеціальних фармах лікувальних рослин і дослідженню скарбів народної медицини укр. народу. На особливу увагу і вирізнення, однак, заслуговує тут Євген Товстуха — людина високої культури, закінчив медичний і художній інститути, письменник — автор романів про клясиків укр. музики: М. Лисенка, Кирила Стеценка, сам музикант першої кляси, фольклорист, а також знатний маляр. Як поборник рідної мови і травознай — чверть віку був гнаний і переслідуваний. Своїми різнобічними талантами і заняттями він мов би продовжує традиції медицини і науки укр. народу. Він автор фундаментальних праць з фітотерапії. Він підняв на ноги тисячі людей, вражених чорнобильською бідой. На його рахунку запатентовані офіційною медициною лікарські засоби боротьби з багатьма хворобами, а його цілющі настої, відвари, сиропи і мазі повернули радість життя десяткам, коли не сотням тисяч людей. Можна сміло сказати, що він повернув гідність і визнання українській народній медицині. Завдяки його величезній праці, його наполегливості як науковця і практичного фітотерапевта, укр. нар. медицина входить сьогодні у колу таких знаних народних медицин, як індійська, китайська чи єгипетська, а його велика фарма лікувальних рослин, що в Яготині, недалеко Києва, стала справжньою меккою травознавства і є знана по всій Україні. (За Є.С. Товстуха: "Раджу ліки".)

Одною з типічних рослин України є відома верба. Але можливо не всім відомо, що вже сотні років тому в Україні, так як і в Європі взагалі на біль голови вживали кору з верби. На жаль, хоч кора помагала облегшити біль голови, вона також мала бічні ефекти, бо спричинювала розвільнення. Тоді хеміки виділили екстракт з кори; вичистили його, дещо добавили і побачили, що ця речовина, яку вони виділили з кори верби, дійсно лікувала

біль голови, але вже без бічних ефектів. Ця речовина — це ніщо інше, як відома нам аспірина.

Треба підкреслити, що в Європі взагалі лікарі користуються сьогодні в великій мірі лікувальними рослинами. Вони приписують їх разом із, або замість фармацевтичних препаратів. Тут у нас в Америці є деякі лікарі, що теж прихильно ставляться до лікування зелями, але значна більшість ставиться скептично, а то й вороже до цього. Чому? Відповідь лежить, мабуть, у медичному вишколі, де всю увагу звертається на hi-tech медицину, забуваючи, що ще до цього століття майже все лікування базувалося на зелях.

Але ситуація зараз міняється і можна сказати, що в фітотерапії наступив ренесанс. Про дослідження над лікувальними рослинами, про їхній потенціал, пишеється вже в найбільш престижних медичних журналах.

Поширюється вирощування різних лікувальних зел, навіть на більшу скалю чи то на спеціальних фармах, чи індивідуально — у своїх городах. А у висліді цього, полиці т.зв. Health Food Stores наповнюються продуктами, що походять із тих же зел. Припускається, що цей швидкий ріст популярності лікувальних зел зумовлений збігом таких фактів, як те, що модерна медицина хоч і справді досягнула чудес, вона також стала дуже кошовою. Тому люди віддають щораз більше уваги привентивній чи то запобіжній медицині, як також і самодопозі, тобто, починають більше дбати самі про себе.

Зростає зацікавлення т.зв. альтернативним способом лікування. Тому стають популярними і гомеопатія, і китайські лікування, і індійська аюрведа і інші. Здається, що наростає реакція проти hi-tech медицини, яка трактує людину, як якийсь бездушний об'єкт, занедбує, чи ігнорує її людськість. Теж у людей збільшується свідомість про своє оточення, про нездоровий розвиток індустрії, що занечищує довкілля, про занечищення повітря з його наслідками, і т.п. Збільшується гльобально усвідомлення і про те, що, згідно з заявою Світової Організації Здоров'я, у світі неможливо є досягнути належного забезпечення охорони здоров'я без заохоти деяких країн, особливо третього світу, використовувати традиційне лікування зелями. Що більше, цей ренесанс фітотерапії відкриває також надійні можливості лікувати зелями навіть такі страшні недуги як AIDS.

Китайський проф. Dr. Hin-Wing Yeung ('86) перебуваючи з візитом в Каліфорнії, вступив до SF General Hospital, де провадяться дослідження над AIDS. Шукають за ліком, але досі безуспішно. Dr. Yeung спитав, чи пробували вони trichosanthin — речовина, яку виділяють з коріння китайського огірка. Директор інституту відповів, що ні. Тоді Dr. Yeung дав цьому директору ампулку з тою речовиною, яку директор добавив до пробівки, в якій були клітини заражені вірусом AIDS. Він не повірив своїм очам: trichosanthin вбивав заражені клітини, а здорові клітини залишав ненарушеними. Це був т.зв. "com-pound Q", про який мідія так голосно загоровила, мовляв, є надія!

Другим надійним в цьому сенсі зелом є т.зв. St. John's Wort = Hypericum perforatum: звіробій звичайний. Рослина ця від віків вживалася для лікування ран. Має вона речовину — hypericin. В 1988 р. в Нью-Йоркському уні-

верситеті і інституті Ваксмана зробили відкриття, що вона має драматичну активність проти вірусу, який спричинює, між іншими, одну форму лейкоїї, це є т.зв. ретровірус. Сподіваються, що hypericin може виявитися помічним і в лікуванні AIDS. Досліди в цьому напрямку ведуться далі. Можливо, що ні одна, ні друга, згадані рослини не виликують цілковито AIDS, але вони послужать як показник, що лікувальні зела можуть відіграти велику роль в лікуванні цієї найгіршої недуги нашого часу, та що можливо десь там в природі, як казав цей професор, є рослина яка зробить це вповні.

Говорити про фітотерапію взагалі — це дуже широка тема і вичерпати її в одній бесіді — просто неможливо. Я хотів би, однак, зупинитися на речах, які заслуговують на особливу увагу, бо про них багато говориться, приписуються дуже цікаві і корисні для здоров'я властивості, які сьогодні в великій мірі підтверджуються медичною наукою. Одна з них, це: женшень = Джінсенг (*Panax ginseng*, *Eleutherococcus senticosus*). Про нього написано вже понад тисячу книжок і інших праць. В останньому часі його дуже голосно рекламують по радіо і телевізії, під назвою "джінсана". Йдеться тут про три споріднені рослини, які ростуть в Китаю, Кореї, в Сибірі і тут в Америці. Звідси джінсенг китайський, сибірський і американський. Коріння тих рослин мають дуже подібні властивості. Їх звичайно або змішують, або вживають індивідуально. В Китаю джінсенг вживали вже дуже давно. Характеристичним для кореня джінсенгу є те, що він має форму, яка трохи подібна до людини і тому вірили, що джінсенг мусить бути добрим тоніком для всього тіла, а особливо для старших віком людей, тому широко вживали його для всіх недуг, а особливо тих недуг, що приходять зі старістю, таких як: летаргія, артрит, сенильність (втрата пам'яті), імпотентність і т.д. Китайці, японці і корейці ще й до сьогодні вважають, що джінсенг є без сумніву — найкращий середник для здоров'я. Джінсенг також дістав славу, як добрий афродізіак. Китайський джінсенг з часом став рідкістю, тому й вартість його стала більшою, як золото. А коли французькі монахи-езуїти відкрили, що в Канаді росте т.зв. американський джінсенг, вони, в великому секреті залягмували своїх братчиків, щоб ці мершій збирали джінсенг. Тоді вони ладували його на корабель і відсиляли до Китаю. Там перебирали його тамошні езуїти і продавали китайцям за високу ціну!

Джінсенг росте в дикій формі і він, напевно через ту погоню, став рідкісним і тут в Америці. Але в лісах району Апаляхія, його ще до сьогодні збирають і продають по \$200 + за фунт. У Вісконсині його трохи вирощують, але з труднощами. Він потребує тіні, багато вологості, його скоро атакує грибок, а головне, на дозрілий корінь джінсенга треба чекати 6 років.

Торгівці джінсенгом вважають, що він на ніщо інше непридатний, тільки на гроші. А критики бачать в ньому не тільки якийсь там китайський фольклор, але кажуть, що джінсенг є небезпечним, бо може спричинити серйозні бічні ефекти.

А тим часом, в науковій літературі появляються звідомлення, що джінсенг є безпечним і дійсно корисним для цілої серії недуг.

В Советській Академії Наук над джінсенгом працювали майже 30 років і ствердили, що джінсенг має незвичайно великий засяг терапевтичних дій, як наприклад: охороняє все тіло від напруженості (stress), від радіації, від багатьох хімічних токсин, покращує пам'ять і взагалі — збільшує загальну відпорність людини.

Американські вчені дивляться досить часто на советські дослідження трохи з недовір'ям, але у цьому випадку багато з них є згідні з тими твердженнями.

Як виявляється, джінсенг стимулює систему відпорності нашого організму, бо збільшує кількість білих тілець у крові, завданням яких, як знаємо, є виловлювати і пожирати всякого рода мікроорганізми: бактерії, віруси, які спричинюють хворобу і це підтвердили американські дослідники.

Джінсенг зменшує недобрий холестероль, а збільшує добрий, джінсенг запобігає зціпенінню крові, а тим самим зменшує ризик серцевого атак.

Джінсенг зменшує рівень цукру в крові, що є помічним у контролі діабету.

Джінсенг охороняє печінку від шкідливих ефектів алькоголю, наркотиків і інших шкідливих речей.

Джінсенг запобігає пошкодженню клітин організму радіацією (radiation therapy).

Джінсенг вітається тисячорічною репутацією, як середник, що стимулює апетит, особливо у людей старшого віку, який в них часто занепадає, у висліді чого вони стають недоживленими.

Джінсенг покращує пам'ять у старших віком людей.

Багато людей все ще не відступають від віри, що джінсенг є також добрим афродізіяком. (Думаю, що в цьому сенсі він був найбільше попитний.) Та хоч багато студій над джінсенгом дали дуже імпресивні і позитивні висліди, критики все ще твердять, що джінсенг нічого неварта. В чому ж справа? Пояснюється це тим, що джінсенг фактично став рідкістю. Його мало і він дорогий. Тому продукти джінсенгу, що, звичайно, продаються по крамницях, є або пофальшовані, або мають дуже малий відсоток правдивого джінсенгу. Отже, ясно, ті, що роблять досліди над таким джінсенгом мусять ствердити, що він нічого неварта.

Треба, отже, бути дуже обережним, коли хтось хоче купити добрий джінсенг, щоб бути стовідсотково певним, джінсенг треба хіба вирощувати самому. Це не просто, але можливо. Насіння джінсенгу можна купити за \$100 — за фунт. Посадивши його у відповідний ґрунт і озброївшись в терпелівість, за 6 років будете мати правдивий джінсенг. Вживати його треба в медичній кількості і порозумінні з лікарем.

Дуже цікавою рослиною є також — Гінкго Дволопате, Джінкго більоба. Це найстарше дерево на землі, одиноке, яке пережило добу льодовика. В Китаю, Японії, Індії — джінкго було знане вже давно. А до Європи прибуло воно десь біля 200 років тому. Гербалісти спочатку ігнорували його.

Сьогодні гербалісти і лікарі, а особливо лікарі Європи, дивляться зовсім інакше на джінкго, бо продукти того ж джінкго є зараз найбільш поширеними гам медикаментами, які продаються на суму понад \$500 мільйонів доларів.

Джінкго викликало велике зацікавлення також і в Америці, тому й популярність його швидко зростає. Це зацікавлення джінкгом в медичних колах пояснюється, в основному тим, що джінкго гамує чи здержує дію певної субстанції, яку продукує наш організм, т.зв. РАФ, або фактор, що активізує дископодібні тільця крові, які грають основну роль у зціпінні крові. Фактор цей є також причетний до великого числа біологічних процесів, при таких як: астма, циркуляція крові в артеріях, відкидання трансплантованих органів і інші. А тому, що джінкго здержує дію цього фактора, показується, що джінкго має величезний лікувальний потенціал, а особливо у таких недугах, що пов'язані з процесом старіння, зменшенням допливу крові.

Існують інтригуючі можливості, що джінкго може бути ефективним також проти алергії, високого тиску крові, ниркових проблем, а навіть проти недуги Алцгеймера.

Клінічні випробування джінкга показують, що властивості його можуть мати дуже різномірний і потенційно дуже помітний вплив на здоров'я людини. Багато добрословних можливостей джінкга ще треба, однак, вивчити.

За терапевтичними властивостями дошукуються не тільки в рослинному світі, але й у тваринному. Ось, кілька років тому, я поїхав до Мехіко. Як знаєте, в готелях, звичайно, організують різні тури, щоб оглянути цікавіші місця. Поїхав і я на таку туру. Провідник тури був надзвичайно добрий. Говорив цікаво і виявляв добре знання. Але чи не найцікавішим було те, коли він заговорив про властивості ігуани. Відомо, що м'ясо ігуани там їдять. Особливо жінки підварюють ігуану для своїх чоловіків, бо переконані, що тоді вони стають потужнішими і витривалішими і жінки вдоволені з того. Ігуана — це плазун, досить великий ящур, щось таке як малий крокодил. Для мене всякого рода ящурі, змії — завжди були гидкими і я просто мав якесь упередження, а то й страх перед ними. Тому я, здивований, взяв того провідника набік і говорячи з ним по еспанськи, спитав — чи він це серйозно говорив, чи може тільки на жарти.

"Та, чоловіче, це ніякі жарти, це серйозно, можеш спитати моєї жінки. Кожного разу, коли вона дасть мені поїсти ігуани — вона після того незвичайно щаслива..." — відповів він.

Щодо питання чи безпечним є вживати лікувальні зела — гарячі прихильники зел кажуть, так, зовсім безпечно. Багаторічний, а нерідко і тисячорічний досвід підтверджує це. Завзяті критики, однак, кажуть, що ні, навіть засуджують їх, як отруйні.

Енциклопедія медичних рослин вважає їх безпечними, а деякі медичні журнали цікавляться більше негативними ніж лікувальними ефектами зел. Фактом є, що лікувальні зела не є цілковито безпечними, ані отруйними. Вони є такими, як всякі інші ліки. Візьміть замало і нічого не станеться, візьміть правильну дозу якогось відповідного лікувального зела і ви будете втішатися його терапевтичним ефектом, але беріть забагато і задовго, тоді ви можете викликати для себе клопіт чи проблему. ■

ЛЕСЯ НАПЕВНО АПЛОДУВАЛА Б...

Кожна чи кожний з нас носить у своїй пам'яті спомин про якийсь мистецький прояв — чи на полотні, чи в музичному виконанні, чи на сцені, — який особливо заторкнув наші естетичні чи душевні відчуття.

Одним з таких мистецьких "злетів" жервіє в моїй пам'яті вистава драми Лесі Українки "БОЯРИНЯ", поставлена ансамблем МУЗА в Торонті, 23-го жовтня м.р.

Цей день був золотим, кругом палахкотіли ватри дерев, білі нитки снувалися по голубому небі і водоспади очікували моїх відвідин. Не дуже кортіло мене віддати цей день на театральну виставу в приміщенні УНО в Торонті, але перерішив факт, що це була "Бояриня" і що її ставила МУЗА.

І не пожалів. Леся Українка написала цю драму впродовж трьох днів, під час своїх відвідин Єгипту 1910 року. Історичний сюжет узяла з часів "Руїни", коли розбіжності серед провідників України присудили її на колонію Москви. "Бояриня" була вилучена з радянських видань поетки, мабуть тому, що своїми алюзіями виразно викривала советську дійсність. Все ж таки, один офіційний критик того часу — О. Бабишкін пояснює заключні слова драми — прощання Оксани з Україною, — як заклик "повалити царат і будувати вільне, щасливе життя і в Росії, і в Україні". Фальшивість такої інтерпретації самозрозуміла для кожного глядача вистави.

Незрозуміло однак, чому "Бояриня" не входить в репертуар театрів сучасної України...

Хочу замітити, що сценічна постановка в Торонті цілком сходилася з моїм уявним відтворенням цієї драми. Режисер Михайло Гава не лише збагнув візію Лесі Українки, але також захопив нею молодечий колектив МУЗИ. Для любителів театру п. Гава відомий своїми численними виставами — зокрема запам'яталися "Маруся Чурай" і "Мина Мазайло". За фахом педагог, він обрав своїм покликанням українське театральне мистецтво і зумів заангажувати в ньому цілий ряд молодих ентузіастів.

В "БОЯРИНІ" переплітаються дві основні теми: одна — це національна пасивність і зрада, представлені в особі Степана, друга — це ностальгія за Україною його дружини Оксани. На тлі політичного хаосу ідейність або опортунізм рішають між вибором незалежності України або її підданства Москві.

Степан, якому бракує рішучості, служить московському цареві. Оксана — помирає з туги за Україною: "Добраніч, сонечко! Ідеш на захід... Ти бачиш Україну — привітай!"

Гра акторів проходила вміло, професійно. Зокрема, запам'яталися мені Ліяна Спінс в ролі Оксани і Сергій Деркач у ролі Степана. Вміло виступали в своїх ролях Катерина Матковська (матір Степана), Андрій Соботівич (козацький післанець), Мирослав Гоцко (брат Оксани), Петро Стельмах і Оксана Яхимець (родичі Оксани).

Гра проходила з належним темпом і можна було зазримити заворожені обличчя глядачів... Впала остання куртина, понеслися оплески — теплі і щирі. І, на хвилину здавалось мені, що бачив Лесю Українку, під стіною, яка також аплодувала.

Юрій ГАНАС

ЧИ ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ ДІЙДЕ ДО СВІДОМОСТІ МОЇХ ЗЕМЛЯКІВ?

Стаття Юрія Мушкетика "Колесо", що була видрукована в газеті "Літературна Україна", за 27-го жовтня 1994 р., номер 44 (4609), не тільки зробила кривду Україні, але й до деякої міри образила наших світлих предків — сіверян, підтвердивши негативне ставлення до них "людства", мовляв, "Людство не пам'ятає коли і як воно зробило свій перший, чи не найбільший винахід — колесо..."

А це вони, наші світлі предки, з околиці Мізіна, що над Десною, подумалися змайструвати колесо зі спицями, надіти його на вісь воза-колесниці, зігнути дугу, змайструвати хомут і запрягти привченого коня та поїхати в світ аж до річок Гангу, Нілу та Евфрату, показувати людям своє уміння, свої звичаї, свою науку та своє розуміння Творця всесвіту — Дателя Буття. А тому, якщо вже не затрачувати часу та зусилля на розвідування старих книг санскриту, то принаймні треба поїхати в околиці Мізіна і тільки подивитися на природу Десни та її лівобережних приток, побувати на руїнах старих городищ та поговорити зі старожилами Сіверщини і так розумнішими нашими земляками-сіверцями...

Не бажаючи прилюдно робити шановному землякові і поважному українському письменникові — Ю. Мушкету прикро, вважав свою заувагу приватною справою. Але, оце на початку грудня, отримавши листа від моїх земляків-сіверців з вирізками статті Миколи Артемовича Андреева, за походженням білоруса, що після так званої "Великої Отечества" війни, осів у містечку Вороніжі на Сіверщині, полюбив свою прибрану батьківщину, розпочав наукові дослідження її історичного минулого та прийшов до переконання, що Сіверщину дослідники та історики висвітлювали недостатньо, а то й зовсім викривлено, написав статтю "В каком Путивле плакала Ярославна?"

Стаття була надрукована в щотенській районній газеті "Советское Полесье" за 16-те, 19-те та 23-те листопада 1994 року (яка несправедливість для Сіверщини та сіверців!), де пан Андреев з власних дослідів та переказів навколишніх селян, виявив залишки мурів та земляних насипів колишнього укріпленого міста Путивля на правому високому березі Десни, поблизу теперішнього села Путивська та прийшов до переконання, що героїні поеми "Слово о полку Ігоревім" — Ярославну, князь Ігор залишив, коли він пішов з дружиною в похід на половців, якраз у Путивлі над Десною, а не в Путивлі над Сеймом. А її чомусь несумлінні дослідники залишили осиротілу і овдовілу в чужому граді — Путивлі над Сеймом, коли її Ладю для неї мав свій власний Путивель над Десною.

У своїй статті "В каком Путивле плакала Ярославна", пан Андреев, також доводить, що село Пирогівка, яке знаходиться на лівому, низькому березі Десни напроти теперішнього села Путивськ, в давнину звалось Пирогощею та було в системі оборонних споруд Мізіна.

На основі вищезгаданого, я змінив свою думку, щодо статті шановного сіверянина Юрія Мушкетика та бажаю нагадати нашим українським науковцям-дослідникам переглянути докладно історію Сіверщини, дослідів над поемою "Слово о полку Ігоревім", поробити відповідні поправки і повідомити забудькувате "людство" про правду Сіверську, шанувати розум, подвиги та працю своїх світлих предків.

*В чужині, на американському континенті,
15-го грудня 1994 року, Грицько Сірик.*

Цими словами прощався на вокзалі в Полтаві з нами пан Омелян Коваль — голова Українського допомогового комітету в Бельгії. Ми розлучалися друзями, спорідненими однією великою ідеєю — духовного відродження України...

Ми вирішили повернути на Батьківщину педагогічні ідеї виховання українця, нашого земляка, вченого Григорія Ващенка. А для цього — створити педагогічне товариство ім. Г. Ващенка, перевидати в Україні його книги... Товариство очолила директор національної школи No. 11 м. Полтави — Олеся Омелянівна Квачова. Для видання книг Г. Ващенка створили фундацію ім. Г. Ващенка, в яку ввійшли вчителі, підприємці, краєзнавці Полтави. Умови видання книги підписали: Омелян Коваль — голова УДК в Бельгії, Ганна Білоус — директор ПКМ, Олеся Квачова — директор СШ No. 11, Володимир Дерябін — директор МП "Засвіт".

Робота була цікава, надхненна; працювали безкоштовно. Гроші йшли тільки на прямі затрати (закупка паперу, поліграфічні видатки), а ціни росли не днями, а годинами. Видати книгу відразу, як задумали, 50-тисячним тиражем, не вдалося. Спочатку видали 20 тисяч, потім музей "відірав" гроші від основної програми — побудови експозиції, а Університет українознавства зменшив видатки на лекції і з великими труднощами замовили ще 30 тисяч. Редакція газети "Полтавський вісник" не тільки виконала всю чорнову роботу — коректування, комп'ютерний набір, але й оплатила видання другого накладу книги. Нас усіх об'єднувала одна мета — педагогічні ідеї Г. Ващенка саме зараз потрібно донести до вчителів України — вони конче потрібні сьогодні!

І ось в руках перші сигнальні примірники книги... З радісним трепетом несемо їх в штаб-квартиру Конгресу українських націоналістів в м. Києві, щоб передати Омеляну Ковалю... Чекаємо Слова задоволення з Брюсселю і чуємо несподіване: "Я забираю весь тираж".

— Як? — адже книга видана на благодійні внески Спільноти українців Британії і наші (краєзнавчого музею, Університету українознавства). За договором і умовами фундації ім. Г. Ващенка передбачена реалізація книги Полтавським краєзнавчим музеєм, а після повернення затрат на видання, які потім підуть на підготовку другого тому, чистий прибуток повинен був розподілитися так: 30% — педагогічному товариству ім. Г. Ващенка в Полтаві, 30% — краєзнавчому музею, 40% — Університетові українознавства.

— Ні! Я не згодний. У мене договору з цією організацією немає.

...Розпорядження прокурора Шевченківського району м. Києва у видавництво "Україна", затримати видачу тиражу, згідно заяви Омеляна Ковалю... Через 3 дні (20 листопада 1994 року) повідомлення на українському телебаченні, що в будинку вчителя м. Києва відбулася презентація книги Г. Ващенка "Виховний Ідеал". Ми, видавці, не були, не те що запрошені до Києва, а й не повідомлені про це...

Чиста, висока ідея національного відродження захлинулася в комерційній пристрасті, яка смертельною петлею обплутує Україну.

Прикро, хоч це і виняток у наших відносинах із співвітчизниками за кордоном. Ми разом започаткували не одну добру справу в Україні. З допомогою української діаспори США, Канади, Німеччини успішно працює в Полтаві університет українознавства ім. Василя Кричевського, де два роки читали "недруковані сторінки української історії" професор Теодор Мацьків, Ігор Качуровський (Німеччина), Яр Славутич (Канада), Оксана Соловей (США), Василь Михальчук (Франція).

В Полтаві були влаштовані перші в Україні персональні виставки художників Катерини Кричевської-Росандіч, Михайла Коргуна (США), побудовані експозиції "На порозі

нової України" до 115-річчя Симона Петлюри, "Полтавці на еміграції і їх внесок у розвиток української культури".

Спільно з нашими земляками, що живуть на еміграції: Галиною Корінь (Австралія), Галиною і Петром Данилюками, Петром Стельмахом, Іваном Данильченком, світлої пам'яті Василем Шмиголем і Григорієм Проненком (Канада), Михайлом Коргуном, Оксаною Соловей, Володимиром Базилевським, світлої пам'яті Миколою Степаненком (США) видали книги: Дмитро Соловей "Розгром Полтави", видавництво "Криниця", Полтава 1994 р.; альбом "Михайло Коргун", видавництво "Мистецтво", Київ 1994 р. У видавництві "Україна" м Київ підготовлена до друку книга Теодора Мацьківа "Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах". Книга підготовлена спільно з Українським Вільним університетом м. Мюнхена та Інститутом української археології Академії наук України.

Весь наклад цих книг діаспора передала на розвиток музею та університету для пропаганди правдивої історії України (Інформації про нашу роботу друкувалися на сторінках Вашого часопису).

Ми висловлюємо щирі вдячність вірним синам України, нашим землякам, за спільну працю на ниві розбудови української культури. Хочемо вірити, що "комерційна інфекція" в кризовому стані України нас не поглине.

Вчений секретар університету українознавства

— В Кошова,

Голова педагогічного товариства імені Г. Ващенка

— О. Квачова

31402 Полтава, пп. Леніна, 2, Музей
тел. 7-42-56

"СПІЛЬНУ МОВУ МИ ЗАВЖДИ ЗНАЙДЕМО"

Дорогі закордонні Українці!

...Я, — Рябов Віктор Андрійович, 1950 року народження, освіта вища (інженер-механік). Довгий час жив і працював у Києві. Залишивши столичне місто, повернувся на батьківщину, у село Пологи Охтирського району Сумської області, взяв 50 гектарів землі та й господарюю з сином. Поки що вдвох встигаємо, бо займаємось вирощуванням лише зернових. В державі і банків заборгованості більше домовленого строку не мав. У моєму фермерському господарстві "МЕТА" є така техніка: зернозбиральний комбайн СК-5, трактори Т-150, МТЗ-82, грузовик-самоскид ГАЗ-53, бензовоз та різне необхідне причадалля. Маю також легкове авто "Таврія".

Зароблені за рік кошти вкладаю у придбання нової необхідної техніки. Страшенна інфляція в Україні не дає можливості заощадити грошей на будівництво. На жаль, сьогоднішня праця на землі мало рентабельна. Та вихід з будь-якої ситуації є. Я придбав маслобойку, крупорушку, млин. Все це треба швидко встановити.

Не від гарного життя звертаюсь до вас, шановні земляки. Не буду описувати сьогоднішній стан України та фермерства у ній. Скажу лише одне: фермери постійно мають проблеми з владою. Стара збанкрутіла колгоспно-радгоспна система ніяк не хоче відійти у небуття.

Скажу прямо і відверто: нам потрібна допомога. Думаю, кредитні спілки Австралії, Америки та Канади змогли б суттєво допомогти фермерам в Україні — аграрній перебудові і соціальному розвитку українського села. Не чіпаючи державних структур, допомогти стати на ноги власнику та підняти голову селу.

Мій погляд на засіб допомоги. Дати фермерам кредити під розумні відсотки з відстроченням початку сплати на 2–3 роки у домовленій валюті по курсу на час сплати.*

Краще і надійніше надавати кредити сталим фермерам під уже куплену техніку, обладнання по переробці сільськогосподарської продукції для швидшого покриття уже взятих кредитів та відсотків у комерційних банках, що на сьогодні є зашморгом на шиї українського фермера.

Особисто я хотів би отримати допомогу для попереднього покриття взятого кредиту (один мільярд українських карбованців), та ще одного мільярда карбованців з відсотками для будівництва приміщення для млина та маслобойки і на електрифікацію. По сьогоднішньому курсу це складає 20 тисяч доларів США. Якби Українська держава купувала моє збіжжя по світових цінах (адже пально-мастильні матеріали та техніку продає для фермерів саме так), то я б за один рік розрахувався.

Радий буду встановити контакти з фермерами і всіма зацікавленими людьми. Спільну мову ми завжди знайдемо. Чекаю відгуків, пропозицій на адресу:

Ukraine — УКРАЇНА 245526

Сумська область, Охтирський район

село Пологи, вул. Леніна, 5

Рябову Віктору Андрійовичу

* Кредитним спілкам Австралії, Америки, Канади та інших країн дозволено надавати кредити тільки своїм членам. Але українські кредитні спілки з діаспори активно допомагають створити систему подібних спілок в Україні. До них і треба звертатися за кредитами. — Ред.

СЛАВА БОРИСТЕНОВІ!

Шановні Трудівники видавництва "Нові Дні"!

В "Нових Днях" за липень-серпень 1994 р., стор. 26 — інтерв'ю Фіделя Сухоноса. Прочитав уважно, це з моїх країв, де я босими ногами орав, сів, збирав урожай з 7-ми до 16 років. Влітку 1993 р. я блукав з надією знайти когось з рідні, але успіху не мав. Я не знав за існування "Бористена". Таких українських патріотів, як Сухонос на Україні лишилось небагато. Ми мусимо допомогти таким видавництвам. Шкода, що неподали адреси "Бористена". Надсилаю адресований конверт, пришліть (як маєте) умови передплати, кому слати замовлення? Приватним чи банківим чеком, чи поштовим переказом.

Разом з цим надсилаю \$100.00 передплата на 1995 рік, решта на пресовий фонд.

Нехай Бог дасть Вам усім здоров'я, наснаги на Вашій відданій праці!...

З щирою пошаною

М. Колдун

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

Вельмишановний Пане Редакторе!

Вітаю Вас з Новим 1995 Роком й бажаю багато наснаги, здоров'я та витривалості в редагуванні одного з найкращих журналів, який перечитую "від дошки до дошки", бо в ньому справді дуже цікавий й різноманітний матеріал, який трудно знайти деінде.

Пересилаю передплату на 1995 рік (\$30.00) і мій скромний даток на прес-фонд.

З правдивою пошаною

Марія Логуш, Роксборо

* * *

Шановний пане Дальний!

Прийшло грудневе число "Нових Днів" і я його "проковтнула" не відриваючись, від обкладинки до обкладинки.

Сьогодні перечитую вдруге тим же шляхом з однією ризницею: почала читати з останньої сторінки...

Не знаю, де у Вас береться сила і час, щоб дібрати такі цінні і цікаві матеріали, я б сказала, з усіх ділянок нашого українського життя?! Мені здається, що грудневе число найкраще з усіх попередніх!

Велике спасибі Вам і пані Аді за Вашу працю при видавництві журналу, рівного якому немає в діаспорі та не знаю, чи знайдеться щось подібне і на рідних землях. Майже кожен примірник стараюся переслати разом з харчами своїм однокласникам на Полтавщину і вірте мені відгуки про журнал позитивні. Дивуються, як ми на чужині зберегли те, що вони занехали.

Ще раз, спасибі Вам та нехай щастить Вам Господь в усьому!

З пошаною

Н. Кузьменко

В ПАМ'ЯТЬ ПАРАСКЕВІЇ ВІТОЛЬ

Лоднон, 26.XII.1994 р.

Шановний пане Дальний!

Вам і пані Аді — Вашій надійній "правій руці", яка ніколи не втомлюється тягнути тяжкий віз видавництва "Нових Днів", які передплатники цінують, люблять і нетерпляче чекають появи в хаті), мої найкращі побажання здоров'я, добра і всього доброго в 1995 році.

Веселих Різдвяних свят! Нехай Господь охороняє Вас!

В прилозі грошовий перевод на \$60.00. Поновіть, будьте добрі, передплату на 1995 р., а решту — коляду на журнал у пам'ять нашої дорогої Мами, бабусі і прабабусі **Параскевії Вітоль** у першу річницю її упокоєння.

Ніна Кузь, Лондон

* * *

...Не секрет, що "Нові Дні" нині є одним з найцікавіших українських журналів, бо їх зміст не обмежений якимись партійними чи регіональними інтересами. Окремі числа журналу за 1993–1994 роки мені вже доводилося зустрічати на книжкових розкладках, що на майдані Незалежності в Україні...

Тож, вітаючи Вас з святами Різдва Христового та Нового Року, бажаю Вам міцного здоров'я та успіхів видати ще чимало нових цікавих номерів журналу і щоб "Нові Дні" залишаючись насамперед виданням українців у діаспорі, таки знайшли шлях до ширших кіл читачів в Україні.

З повагою і вдячністю — Ваш читач

Веніамин Ентель, Київ, грудень 1994 р.

* * *

Висилаю Вам передплату на 1995 р. \$30.00, а також на пресовий фонд таку саму суму. Надіюся, що ще зможу в Новому 1995 році читати і насолоджуватися Вашим і нашим цінним журналом, який приносить нам радість і світло в наших захмарених днях. Як в молодму віці журнал приносив багато потіхи і розради, так і в похилому віці дає багато надії, радості і життя!

З глибокою пошаною до Вас

мгр Василь Гирич

* * *

Радий, що видавництво "Нові Дні" залишилося в Канаді, більше плідної праці дасть. Журнал читається з приємністю. Можливо б трохи більше матеріалів з України.

Бажаю Вам витривалості у Вашій нелегкій праці!

Пересилаю передплату на ж. "Н.Д." на 1995 рік в сумі 50 дол.: на передплату — 30 дол. і на пресовий фонд — 20 дол. З пошаною до Вас

В. Пилипенко, Вінніпег

* * *

Висилаю Вам чек на 100 дол., з них 30 дол. на передплату 1995 рік, а 70 дол. на пресовий фонд.

Бажаю Вам дальших успіхів у Ваших зусиллях, бажаю веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року.

Христос Родився!

Дякую за гарний журнал!

Олександр Шиманський, Мейпл Рідж, Б.К.

УСМІХНІТЬСЯ

***

Батько вирішив вивчити сина рахувати. Посадив його коло себе і наказав уважно слухати. Потім то-ненько бекнув раз, вдруге — грубіше, а в третє і зовсім басом. А потім питає:

— Скільки тут баранів бекало?

— Один, — відповів син.

Між пияками

Два пияки зустрічаються вранці.

— Ти вже щось їв на сніданок?

— Ні, ані краплиночки.

Господар хати

Гість: Я хотів би бачитися з господарем хати.

Слуга: Мусите, пане, трохи зачекати, бо пан із панею якраз сперечаються, хто є господарем хати.

Конференція

— Тату, що означає "конференція"?

— Це, сину, таке зібрання, на якому ухвалюють, коли має відбутись чергове зібрання.

Між сусідами

— Я кожного тижня мушу посперечатися з чоловіком.

— А я лише раз на місяць, бо мій чоловік бере платню місячно.

Дотепний хлопчик

Василько дістав від тітки, що була у них в гостях, кілька солодких пиріжків. Його мама засоромилася, що він не подякував, і нагадала йому:

— Васильку, а як говориться, коли що дають?

— Дайте ще, — одповів дотепний хлопчина.

***

— Чи знаєш, що є такі собаки, що мають більше розуму від своїх панів?

— Чи знаю? Я сам маю такого собаку! ■

ПОМЕР БОРИС БІЛЯШІВСЬКИЙ

Ще так недавно відомий український культурний діяч *Борис Біляшівський* був першим секретарем із питань культури, інформації та зв'язків із громадськістю посольства України в Канаді. Свою дипломатичну працю він виконував успішно, тому для багатьох стало несподіванкою, коли з як слід нез'ясованих причин раптово відкидали його до Києва, де він 2-го грудня 1994 р. помер на 48-му році життя (трагічний вік для багатьох українських діячів).

Нехай же вічною буде пам'ять про славний патріотичний рід Біляшівських, часткою якого був і Борис Біляшівський.

ПОМЕР АНАТОЛЬ СТРУВЕР

В курортному містечку Саттон, що на озері Симко, помер на 91-му році відомий маляр і театральний декоратор, представник Харківської реалістичної живописної школи, *Анатоль Струвер*. Він довгі роки був активним членом УСОМ у Торонті, багато подорожував, для української церкви в Норт-Порті (Флориди) розмалював іконостас, біля 350 своїх праць залишив Канадсько-Українській Мистецькій Фундації в Торонті. Хай буде вічною пам'ять славному полтавцеві, що народився 1903 р.

ПОМЕР ГРИГОРІЙ КОЧУР

У Києві, 15-го грудня помер видатний український письменник, перекладач і літературний критик *Григорій Порфирович Кочур*. Григорій Кочур народився 17-го листопада 1917 року в Феськівцях на Чернігівщині. Вищу освіту здобув у Київському університеті. Усього спізнав в своєму житті: а рештків, і замовчування, і концентраційного табору, але "крізь біль, крізь бруд, крізь тундру проніс свого мистецтва полум'я високе..."

Хай сповниться його молитва: "Приймаю, доле, все без скарги, без вагань, лиш вбережи, молю, мого ества основу, — моє оплачене поневірнянням слово."

ПОМЕР О. ВАСИЛЬЦІВ

У Львові, 14-го грудня помер нагло таємничою смертю відомий студентський і громадський активіст, 26-річний інженер-технолог *Орест Васильців*. Він був одним з організаторів відомої студентської голодівки в Києві 1990 року, Головою Студентського Братства, а в 1993 році його вибрали головою ЦЕСУС (Центрального Союзу Українського Студентства) на конгресі в Києві.

Бл.п. ГАННА НАКОНЕЧНА

У Мюнхені, 17-го жовтня 1994 року відійшла у вічність колишня секретарка першого посольства УНР в Німеччині в 1918 р. *Ганна Наконечна*. З того часу вона жила і вчилася у Берліні, Празі і Відні. Від 1944 року викладала українську мову у Мюнхенському університеті аж до виходу на пенсію. У співпраці з д-ром Я. Рудницьким опублікувала відомий Німецько-український словник, а згодом чимало наукових праць німецькою мовою. Д-р Ганна Наконечна брала активну участь у численних міжнародних лінгвістичних конференціях, останній раз в Славистичному конгресі в Києві, як 90-літня особа. Прожила 98 років.

Бл.п. БОГДАН СОЛУК

У Лос-Анджелесі, 11-го грудня 1994 року трагічно відійшов у вічність св.п. *Богдан Солук*, народжений 2-го липня 1922 року в Стільбищах, Самбірського району. Покійний був відомий у діяспорі з продукції і висвітлювання українських фільмів.

У ПАМ'ЯТЬ ПРОФ. ІВАНА БЕЗПЕЧНОГО

Замість квітів на свіжу могилу св.п. *Івана Безпечного*, складаю 500.00 дол. на потреби "Нових Днів", а 30.00 дол. для річної передплати журналу.

З правдивою повагою

Марія Безпечна, Ніагара он де Лейк

***

Замість квітів на свіжу могилу св.п. *Івана Безпечного*, складаємо 300.00 дол. на потреби "Нових Днів", а 30.00 дол. для річної передплати.

Споживай Ріднесенький спокійно з Богом, а любов і пам'ять про Тебе залишиться завжди свіжою в наших вдячних серцях!

Людмила та Василь Неліпи — дочка і зять, Торонто

***

Вельмишановні!

Сердечно дякуємо Вам за такі щедрі пожертви на потреби "Нових Днів" у пам'ять їх довголітнього читача і співробітника св.п. проф. *Івана Безпечного*. Хай пам'ять про нього залишиться справді свіжою у наших серцях.

Шановній дружині Покійного, пані Марії Безпечній, яка від вже довгого часу перебуває в шпиталі, щиро бажаємо якнайскорішого повного видужання!

"Нові Дні", Редакція і Адміністрація

В ПАМ'ЯТЬ СОФІЇ ГОРЮН-СОЛОТВІНСЬКОЇ І АНТОНІНИ ЛЕВИЦЬКОЇ

Пересилаю \$100.00 на пресовий фонд "Нових Днів" у пам'ять Матерів св.п. Софії Горюн-Солотвінської та св.п. Антоніни Левицької.

Галина Левицька, Іслінгтон

В ПАМ'ЯТЬ ІНЖ. ПЕТРА КОРШУНА-ФЕДОРЕНКА І ЙОГО ДРУЖИНИ ЮЛІЇ

У дванадцяту річницю упокоєння наших дорогих і незабутніх тата і мами — ген. бунч. УВК *Петра Коршуна-Федоренка* і його вірної дружини *Юлії* — складаємо у їхню пам'ять 200.00 дол. на пресовий фонд журналу "Нові Дні".

Пам'ять про Них залишиться завжди світлою у наших серцях!

дочка Олена і зять Ярослав Семотюки, Торонто

***

Пам'ятаю, наче вчора, виступав я на тризні в пам'ять Кошового отамана УВК *Петра Коршуна-Федоренка* від "Нових Днів", а вже покійний д-р *Матвій Гута* — від редакції "Українського Козацтва", яке протривало не довго без свого Отамана.

Дуже побажано, щоб Вільне козацтво у вільній Україні належно продовжувало ідеї, традиції і пам'ять про своїх попередників

Редакція

В ПАМ'ЯТЬ МАРІЇ ДРОБ'ЯЗКО-НІЦЕНКО

З нагоди Різдва Христового і Нового Року вітаю Вас з родиною і бажаю щастя і головно здоров'я! І дай Боже, щоб наступний рік приніс кращі часи Україні!

Висилаю цим листом \$60.00 за журнал летунською поштою і \$50.00 у пам'ять моєї мами **Марії Дроб'язко** (з дому) **Ніценко**... Я зараз тяжко працюю. Немає часу відпочити.

Леся (Богуславець), Австралія

В ПАМ'ЯТЬ СВЯТОСЛАВА ЧОРНОГО-ЧОРНОБРИВЦЯ

Ділимося сумною вісткою, що 18-го грудня 1994 року, після довгої і тяжкої недуги, відійшов у вічність на 72-му році життя, уродженець Миронівки Дніпропетровської області, бл.п. **Святослав Чорний-Чорнобривець**. Похорон відбувся в церкві УАП св. Михайла, в м. Аделяді, ПА., 22 грудня 1994 року.

Дякуємо отцеві Володимирі Салізі й церковному хорові за похоронні відправи в церкві. Дякуємо о. Зенону Хоркавому УКЦ за відправу панахиди в каплиці на цвинтарі. Тлінні останки покійного зложено на цвинтарі Енфілд.

Вічна йому пам'ять!

Друзі покійного:

Іван і Марія Гаврилів, Микола і Анна Ваксютенки

В ПАМ'ЯТЬ МАРІЇ МИКИСОР

В пам'ять **Марії Микисор**, яка відійшла в кращий світ, 11-го грудня 1994 року, висилаю на нев'янучий вінок \$25.00 і передплату на 1995 рік.

Літвінова Євфросинія, Торонто

В ПАМ'ЯТЬ ВАРВАРИ ПРОЦИК

Вельмишановний пане Редакторе!

Просимо вибачити, трохи запізнилися з передплатою. У нас, в Америці, у передсвяточний час така метушня, що буває і годі дихнути.

Висилаємо Вам \$80.00, з того \$30.00 на передплату "Нових Днів", а \$50.00 на пресовий фонд журналу, замість квітів на свіжу могилу матері наших приятелів Люби і Степана Проциків, світлої пам'яті **Варвари Процик** з дому **Бирич**. Щирої незламної патріотки-активістки, в'язня советських тюрем і каторг у Сибірі.

Олександр і Лев Стадниченки, Абінгтон

"ГОРЩИК ГУМОРУ"

Під такою назвою відбулася прем'єра Театрального товариства малих форм в Ессендоні біля Мельбурну. Головним організатором виступу був невтомний **Ф. Габелко**. Відкрив концерт відомий громадський працівник **М. Давидюк**. Після вступного слова **Ф. Габелка**, **І. Хоменко** розповів про гумор, наводячи декілька прикладів.

Досить вдало виконано два скетчі: "Поет і Пекар" з участю **А. Бойка** і **С. Калинюка** та "Помилкова розлука" у виконанні **А. Кушнір** і **Ф. Габелка**. Квартет "Світанок" під проводом **Люби Лотиш** виконав декілька українських і білоруських народних пісень. Знаменитий піяніст **Марко Кандибко** виконав фрагменти з сонат **Бетговена**.

Бандуристи школи ім. **Лесі Українки** (мистецький керівник — д-р **Якубович**) майстерно виконали в'язанку пісень. На закінчення молоденькі танцюристи, під керівництвом **Оленки** і **М. Ярем'юка**, з ентузіазмом танцювали "Юного козачка".

Належить велика подяка жертвенним працівникам, виконавцям і всім тим, хто спричинився до цього успішного вечора.

А. АФОНЧЕНКО

Православні Монтенегро проголосили Патріярхат

Православна пресова служба інформує, що православні Монтенегро (Чорногорії) виступили із Сербського Патріярхату і проголосили свій патріярхат, обравши собі патріярха в особі єпископа **Антоніє Абрамовича** (Антоніє перебував у Канаді 40 років). Тепер він має осідок у столиці Монтенегро. Цього нового патріярхату ще не визнала жодна з помісних Православних Церков (EPS) ■

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

*Приймає за
телефонним
домовленням і в наглих*
Тел. 532-3002

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

КОЛЯДА– ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА:

Безпечна Марія, Ніягара он де Лейк, Онтаріо (замість квітів на могилу св.п. Івана Безпечного) . . .	\$500.00
Неліпи Людмила і Василь, Торонто, Онтаріо (замість квітів на могилу св.п. Івана Безпечного) . . .	300.00
Д-р Євгенія Пастернак, Міссісага, Онтаріо	200.00
Семопюки Олена і Ярослав, Торонто, Онтаріо (в пам'ять батьків бл.п. Юлії і Петра Коршуна-Федоренка)	200.00
Левицька Галина, Іслінгтон, Онтаріо	100.00
Сосновська Оксана, Торонто, Онтаріо (в пам'ять свого мужа Михайла)	100.00
Макаренки Олексій і Марія, Ніягара Фалліс, Онтаріо	50.00
Сарнавський П., Монреаль, Квебек	40.00
Шупер Марія, Іслінгтон, Онтаріо	40.00
Юрченко Іван, Салт Сте. Марі, Онтаріо	40.00
Гірич Василь, Монреаль, Квебек	30.00
Кузьменко Ніна, Лондон, Онтаріо (в пам'ять своєї матері Параскеви Вітоль) . . .	30.00
Переключіа М., Торонто, Онтаріо	25.00
Сотник Микола і Ніна, Торонто, Онтаріо	25.00
Баран Марія, Торонто, Онтаріо	20.00
Булема Богдан, Іслінгтон, Онтаріо	20.00
Верига Оксана, Торонто, Онтаріо	20.00
Ганас Юрій, Гамільтон, Онтаріо	20.00
Гірна Ярослава, Алістон, Онтаріо	20.00
Жаботинський Іван, Егобіко, Онтаріо	20.00
Камінський Ангін, Вестон, Онтаріо	20.00
Кейван Марія, Едмонтон, Альберта	20.00
Д-р Кіт Павло, Едмонтон, Альберта	20.00
Колісник Роман, Торонто, Онтаріо	20.00
Корнієнко Іван, Торонто, Онтаріо	20.00
Маслівець Михайло, Торонто, Онтаріо	20.00
Хотинецька Галина, Міссісага, Онтаріо	20.00
Чижів Євген, Монреаль, Квебек	20.00
Шарварковська Лідія, Оттава, Онтаріо	20.00
Конюк Віктор, Скарборо, Онтаріо	15.00
Безбах Микола, Кіченер, Онтаріо	10.00
Вашик Василь, Іслінгтон, Онтаріо	10.00
Гурко Стефанія, Іслінгтон, Онтаріо	10.00
Дорош Анна, Саскатун, Саскачеван	10.00
Козоріз М., Тандер Бей, Онтаріо	10.00
Копач Роман, Торонто, Онтаріо	10.00
Логуш Марія, Роксборо, Квебек	10.00
Мілько Іван, Айльмер, Онтаріо	10.00
Овчеренко Василь, Лондон, Онтаріо	10.00
Смерчинська І., Торонто, Онтаріо	10.00
Стечишин Савеля, Саскатун, Саскачеван	10.00
Стукалю Валентина, Гакстон, Онтаріо	10.00
Хоменко Олена, Вінніпег, Манітоба	10.00
Штендера Люба, Оттава, Онтаріо	10.00
Вовкодав Катерина, Торонто, Онтаріо	5.00
Дзвоник Евстахій, Вінніпег, Манітоба	5.00
Тримполіс П., Вінніпег, Манітоба	5.00

С.Ш.А.:

Колдун М., Клівленд, Огайо	US \$70.00
Стадиченко Олександра і Лев, Абінгтон, Пенсільванія (замість квітів у пам'ять Варвари Процик) . . .	50.00
Халяви Параска і Іван, Леонард, Мічіген	40.00
Доброноженко Людмила, Голівуд, Флориди	30.00

Кива Василь, Форт Лавдердейл, Флориди	30.00
Пономаренко Василь, Клівленд, Огайо	30.00
Гармаш Максим і Надія, Сан Дієго, Каліфорнія	25.00
Д-р Федоренко Євген, Морріс Плейнс, Н.Дж.	25.00
Боб'як Роман, Напанок, Нью Йорк	20.00
Громницька Євгенія, Міннеаполіс, Міннесота	20.00
Гурський Петро, Чельтенгам, Пенсільванія	20.00
Де Шудрий Олександр, Рівервейл, Н.Дж.	20.00
Кайдан І., Севен Гіллс, Огайо	20.00
Д-р Мігайчук Я., Парма, Огайо	20.00
Петрик Катерина, Вільмінгтон, Делавер	20.00
Сеник-Коваль Надія, Вітінг, Нью Йорк	20.00
Слюсаренко В. і Т., Філадельфія, Пенсільванія	20.00
Харчишин Анна, Елленвілл, Нью Йорк	20.00
Чудовський Леонід, Ведерсфілд, Кон.	20.00
Данковський І., Гамден, Кон.	10.00
Дзедзик Андрій і Ірена, Мейплвуд, Н.Дж.	10.00
Кобаса Олександр, Вільямсвон, Н.Дж.	10.00
Косенко Петро, Філадельфія, Пенсільванія	10.00
Лобачевська Оксана, Вудгавен, Нью Йорк	10.00
Меншега Люба, Міннеаполіс, Міннесота	10.00
Д-р Мовчан Юліян, Македонія, Огайо	10.00
Стефанів Петро, Ворчестер, Массачусетс	5.00

ІНШІ КРАЇНИ:

Демченко З., Веллінгтон, Нова Зеландія	\$120.00
Ваксютенко Микола і Анна, Ростреворт, Південна Австралія (в пам'ять Рошка Івана і Чорного Святослава)	40.00
Рибіцький А., Кейльор, Вікторія, Австралія	30.00
Рошко Клявдія, Лінден Парк, Південна Австралія (в пам'ять свого мужа Івана)	20.00
Чавс Іван, Осло, Норвегія	20.00
Гаврилів Іван і Марія, Вудвілл С., Південна Австралія (в пам'ять Чорного Святослава)	20.00
Малиновський Ф., Копенгаген, Данія	10.00

ВПЛАТИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ІНШИХ: (переважно в Україні)

Ганас Юрій, Гамільтон	1
Горгота Ада, Торонто	1
Копач Роман	1
Перепадченко Іван, Торонто	2

Всім добродіям–жертводавцям складаємо щиро подяку за таку значну допомогу "Новим Дням".
Нехай щастить Вам усім у Новому Році!

Редакція і Адміністрація

ARKA LTD.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Книжки, журнали, часописи, шкільне та бюрове приладдя, різьба, вишивки, нитки, панамы, образи, вишивані блюзки, кераміка, платівки та касетки, друкарські машинки, обручки й заручинні перстені, різдвяні та великодні прибори, великий вибір дарунків.

575 Queen St. West, Toronto, Ont.
Tel.: (416) 366-7061 Canada M5V 2B6

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI
P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 РІЗНИХ ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

пропонує фірма

МІСТ MEEEST

Головне бюро:
Tel.: (416) 236-2032
Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road
Toronto, Ontario
Canada, M8Z 2X3

**ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ**

з каталогу
понад 100 видів
продуктів

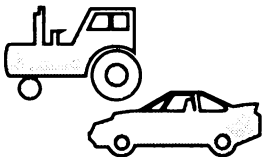
**ПЕРЕСИЛКА
ДОЛЯРІВ**

до рук за
24 години

**ТРАКТОРИ
АВТОМОБІЛІ**

техніка для фермерів

Доставляємо:

AIR PARCELS

1 - 4

тижнів/weeks

в Україну

Білорусь

Росію*

Молдову

Прибалтику

SEA PARCELS

4 - 8

тижнів/weeks

**ТОВАРИ
ДЛЯ ДОМУ**

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

* - існують деякі обмеження / Certain restrictions apply

За каталогом і точнішою
інформацією дзвоніть:

1-800-361-7345

або до найближчого
представника

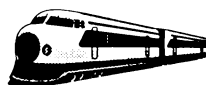
**MIST
TRAVEL**

КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ

Tel.: (416) 236-7881 Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

**ПОДОРОЖЕВІ
ПОСЛУГИ
в Україні**

квитки
на поїзди

групові поїздки
тури

зустрічаємо на летовиші
і відвозимо до міста чи села

екскурсії по
екзотичних місцях

А також полагоджуємо готелі, приватні квартири, забезпечуємо візою в Україну і багато іншого.